

მედიის ეთიკა

და ჰიპოთეზური სპანდარტები

მედიის ეთიკა და პროფესიული სტანდარტები

10 საქმე 2013 წლის პრაქტიკიდან

მედიის განვითარების ფონდი, MDF

რედაქტორი:

თამარ ქინწურაშვილი

დიზაინი:

ბესიკ დანელია, IBDesign

დაიბეჭდა შპს „სებანში“

ავტორის/ავტორების მიერ გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრება შესაძლოა არ გამოხატავდეს ფონდ „ღია საზოგადოება-საქართველოს“ პოზიციას. შესაბამისად, ფონდი არ არის პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.

ISBN 978-9941-0-6926-0

შინაარსი

შესავალი	7
თვითრეგულირების გზამკვლევი	9
1. ანტიდესანდრე ბანწყობები	14
თელეკომპანია „იმედის“ საშემე ქმთევან მსხილქე	
2. აჩივანები	29
წინასაარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი აზრის კვლევის და არჩევნებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქება ბელა ზორიქაშვილი	
3. ჩიჩინელის გაუქება ქსენოფობიური კონფექსი	45
მარიამ კორალაძის საშემე თამარ ხორბაღიქე	
4. სოხილური ზიზღიქები ქსენოფობიური კონფექსი	55
მიწის საკუთრების საკითხი თამარ ხორბაღიქე	
5. ჩიღი	64
სოფელ ჭელას მინარეთის დემონტაჟის საშემე მანა წიქილური	
6. ჰომოფობია	75
17 მაისის საშემე ქმთევან მსხილქე	

7. სექსუალური ძალადობა, ანასრულდროვანი, უფრუ პირი საგოგადოებრივი მაუწყებლის საქმე დავით ქლიაშვილი	97
8. ფაჩული ჩანაწერები სოქნილუჩ მელიაში, პირადი ყხოვრების ხელშეუხებლობა ფარესაშვილის საქმე ბიორგი მშვენიერაძე	107
9. აღმჩინის დადნაშაულება „რუსთავი 2“-ის და „იმედის“ საქმე თათა ქაფჩინიძე	124
10. ფაჩული ბადლება „პალიტრა ტვ“-ის საქმე ფვიანე ქორიძე	130

უფლება და პასუხისმგებლობა

მედიის თვითრეგულირების სისტემების ერთ-ერთი თვალსაჩინო მკვლევარი, პარიზის უნივერსიტეტის პროფესორი კლოდ ჟან ბერტრანი, რომელმაც მნიშვნელოვანი ექსპერტული დახმარება გაუწია ქართულ მედიას ჟურნალისტური ეთიკის ინსტიტუციონალიზაციის თვალსაზრისით, 2003 წელს საქართველოს შესახებ ევროსაბჭოსთვის გაკეთებულ ანგარიშში წერდა: „სავსებით ბუნებრივია, რომ ყოფილ საბჭოთა ქვეყნებში ჟურნალისტები მიდრეკილნი არიან, უარყონ „სოციალური პასუხისმგებლობა“, როგორც სახელმწიფო კონტროლის შელამაზებული ფორმა. შესაბამისად, ისინი უარყოფენ ეთიკის კოდექსებს“. პროფესორი ბერტრანი ასევე მიუთითებდა პოსტ-საბჭოურ სივრცეში თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის ცნებების არასრულფასოვან აღქმაზე.

2003 წლის შემდეგ ამ თვალსაზრისით ვითარება საქართველოში ნელა, თუმცა ეტაპობრივად იცვლება. შეიქმნა თვითრეგულირების ინსტიტუციონალური მექანიზმები:

- მაუწყებლობის შესახებ კანონმა დაავალდებულა მაუწყებლები, შექმნან მოქალაქეთა საჩივრების განხილვის ეფექტიანი და გამჭვირვალე მექანიზმები. 2009 წელს კი კომუნიკაციების მარეგულირებელმა კომისიამ მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი დაამტკიცა, რომელიც ჟურნალისტთა პროფესიული ქცევის სტანდარტებს განსაზღვრავს და რომელთა დარღვევის შემთხვევაში, მოქალაქეებს აქვთ უფლება, ცალკეული მაუწყებლის თვითრეგულირების ორგანოს საჩივრით მიმართონ.
- 2009 წლის 4 დეკემბერს შეიქმნა ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია, რომელიც დღეისათვის 242 წევრს აერთიანებს და რომლის 9 წევრიანი საბჭო მედიის მხრიდან პროფესიული სტანდარტების და ქარტიით დეკლარირებული ნორმების დარღვევის შემთხვევებს, შესული საჩივრების საფუძველზე განიხილავს.

გარდა ინსტიტუციონალური მექანიზმებისა, მედია კრიტიკის კუთხით რიგი არასამთავრობო ორგანიზაციები თემატურ მონიტორინგებს ახორციელებენ და სწავლობენ მედიის მხრიდან პროფესიული სტანდარტების დარღვევის ტენდენციებს.

საბოლოო ჯამში, ამ მექანიზმების მიზანია მედია გაშუქების ხარისხის ამაღლება, რაც პირველ რიგში, პროფესიული პასუხისმგებლობის გაზრდას და პროფესიის მიერ იმის ადეკვატურ გააზრებას გულისხმობს, რომ უფლება და პასუხისმგებლობა ურთიერთდამოკიდებული ცნებებია.

ეს პროცესი, ბუნებრივია, დეკლარირებული ნორმების ირგვლივ პროფესიის კონსოლიდირების გარდა, საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულებასაც გულისხმობს და მისი ეფექტიანი დანერგვა სწორედ იმაზეა დამოკიდებული, რამდენად ინფორმირებულია მედიის მომხმარებელი არსებული მექანიზმების შესახებ.

წინამდებარე გამოცემის მიზანია, საზოგადოების ინფორმირება, ერთი მხრივ, საქართველოში არსებული თვითრეგულირების ინსტიტუციონალური მექანიზმების შესახებ და მეორე მხრივ, 2013 წლის მედია პრაქტიკის მიმოხილვის საფუძველზე იმ პრობლემური ტენდენციების ჩვენება, რაც პროფესიული სტანდარტების დარღვევის თვალსაზრისით იჩენდა თავს.

გამოცემა დაეხმარება საზოგადოებას, იცოდეს, თუ რას უნდა მოელოდეს მაღალპროფესიული მედია საშუალებებისაგან, როგორ უნდა გამოიყენოს არსებული თვითრეგულირების მექანიზმები საკუთარი უფლებების დასაცავად და ამ გზით მედიის ხარისხის გასაუმჯობესებლად. პუბლიკაცია ასევე განკუთვნილია მედია საშუალებებისთვის, ჟურნალისტური სკოლებისთვის, რათა პრაქტიკული მაგალითების საფუძველზე, შესაძლებელი გახდეს ეთიკური ნორმებისა და პროფესიული სტანდარტების დახვეწა. საბოლოო ჯამში კი, ძლიერი, კვალიფიციური და ანგარიშვალდებული მედიის ჩამოყალიბება, რაც ინსტიტუტისადმი ნდობას გააძლიერებს, ქვეყანაში დემოკრატიულ პროცესებს შეუწყობს ხელს.

თამარ ჟინუაშვილი

თვითრეგულირების გზამკვლევი

მაუწყებლის თვითრეგულირების გზამკვლევი

მაუწყებლობის შესახებ კანონის მე-14 მუხლი ავალდებულებს მაუწყებელს, კომუნიკაციების მარეგულირებელი კომისიის მიერ მიღებული ქცევის კოდექსის საფუძველზე, შემნას თვითრეგულირების ეფექტიანი მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს საჩივრების განხილვასა და მათზე დროულ და დასაბუთებულ რეაგირებას.

○ ვის აქვს გასაჩივრების უფლება?

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-7 მუხლის თანახმად, თვითრეგულირების ორგანოში გასაჩივრების წესი განსაზღვრულია საქართველოს კანონმდებლობით. როგორც მაუწყებლობის შესახებ კანონი, ასევე ქცევის კოდექსი გასაჩივრების უფლებას დაინტერესებულ პირს ანიჭებს.

○ ვინ არის დაინტერესებული პირი?

კანონის თანახმად, დაინტერესებული პირი არის „ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომლის კანონიერ ინტერესზე პირდაპირ და უშუალო გავლენას ახდენს მაუწყებლის საქმიანობა“.

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი თვისობრივად იდენტურად განმარტავს „დაინტერესებული პირის“ ცნებას: „დაინტერესებული მხარე – ნებისმიერი პირი, რომელსაც ეხება ან რომელიც ნახსენებია პროგრამაში ან მაუწყებლის თვითრეგულირების ორგანოს გადაწყვეტილებაში“.

თუკი სადავო საკითხი საჯარო ინტერესის სფეროს ეხება, დაინტერესებული პირის ცნება შესაძლოა, მაუწყებელმა გაცილებით ფართოდ განმარტოს.

○ რა შემთხვევაში არ არის შესაძლებელი გასაჩივრება?

მაუწყებლობის შესახებ კანონის 52 მუხლის თანახმად, რომელიც ჯეროვან სიზუსტეს, შესწორებასა და უარყოფას არეგულირებს, შესწორების ან უარყოფის მოთხოვნის უფლება არ წარმოიქმნება იმ შემთხვევაში, თუ ა) მოთხოვნა არ წარდგენილა საწყისი განცხადების გაკეთებიდან 10 დღის ვადაში; ბ) საწყისი განცხადება ეხება პირთა განუსაზღვრელ წრეს ან მომჩივანი არ არის განცხადებაში ერთმნიშვნელოვნად იდენტიფიცირებული პირი; ე) შესწორება ან უარყოფა უსაფუძვლოდ ეხება მესამე პირს; ვ) მომჩივანი ვერ ასაბუთებს თავის კანონიერ ინტერესს.

○ სად შეიძლება გასაჩივრება?

დაინტერესებულ პირს აქვს უფლება, ქვეყნის კოდექსით განსაზღვრული ნორმების დარღვევის შემთხვევაში, განცხადებით მიმართოს მაუწყებელს. მაუწყებელმა უნდა უზრუნველყოს გადაწყვეტილების მიღება მიუკერძოებელი და სამართლიანი პროცედურის საფუძველზე და „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, უზრუნველყოს საჩივრის განხილვის გამჭვირვალე პროცესი. სამართლიანი და გამჭვირვალე წესით განხილვის ვალდებულებას კოდექსის მე-11 მუხლი აკონკრეტებს, როდესაც ავალდებულებს მაუწყებელს, უზრუნველყოს საჩივრის განხილვაზე ყველა დაინტერესებული პირის დასწრება.

საჩივრის თაობაზე მაუწყებლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება 7 დღის ვადაში გასაჩივრდეს თვითრეგულირების სააპელაციო ორგანოში, რომელსაც ქმნის მაუწყებელი ან მათი გაერთიანება.

○ რა შეიძლება მოვიმოქმედოთ, თუ სააპელაციო ორგანოს წევრს ინტერესთა კონფლიქტი აქვს?

სააპელაციო ორგანოს წევრები არ შეიძლება იყვნენ საჯარო მოხელეები ან პოლიტიკური პარტიის წევრები, მათ არ უნდა ჰქონდეთ მონაწილეობა მიღებული გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მიღებაში. სააპელაციო ორგანო დაკომპლექტებული უნდა იყოს დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი და კომპეტენტური პირებით.

დაინტერესებულ პირს შეუძლია, ინტერესთა კონფლიქტის არსებობის საფუძველზე, მოითხოვოს სააპელაციო ორგანოს წევრის აცილება. გადაწყვეტილება სააპელაციო ორგანოს წევრის აცილების შესახებ მიიღება სააპელაციო ორგანოს მიერ ხმების უმრავლესობით. ხმათა გაყოფის შემთხვევაში, გამომწვევითა თავმჯდომარის ხმა.

○ რა ვადებში შეიძლება გასაჩივრება?

კანონის თანახმად, დაინტერესებულმა პირმა მაუწყებელს საწყისი განცხადების გაკეთებიდან 10 დღის ვადაში უნდა მიმართოს.

კოდექსის თანახმად, მაუწყებელმა საჩივრების განხილვა დროულად და გონივრულ ვადაში უნდა უზრუნველყოს. დროული განხილვა 21 დღეს გულისხმობს, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ გადაწყვეტილების მისაღებად 21 დღეზე მეტია საჭირო, მაუწყებელი ვალდებულია, დაასაბუთოს თავისი გადაწყვეტილება ვადის გაზრდის თაობაზე და აღნიშნულის შესახებ აცნობოს ყველა დაინტერესებულ პირს.

საჩივრის თაობაზე მაუწყებლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება 7 დღის ვადაში თვითრეგულირების სააპელაციო ორგანოში გასაჩივრდეს. თავის მხრივ, სააპელაციო ორგანო საჩივარს 30 დღის განმავლობაში განიხილავს. გადაწყვეტილება 30 დღიანი ვადის გაზრდის შესახებ საჭიროებს დასაბუთებას და უნდა ეცნობოს დაინტერესებულ მხარეს.

○ რა უნდა მივუთოთ საჩივარში?

შესწორებისა და უარყოფის შესახებ დაინტერესებული პირის მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას: პროგრამის დასახელებას, ეთერში გაშვების თარიღსა და დროს, კოდექსის მუხლებს, რომლებიც დაირღვა მაუწყებლის მიერ, დარღვევის სახეს და შინაარსს.

○ რისი მოთხოვნის უფლება აქვს დაინტერესებულ პირს?

დაინტერესებულ პირს საწყისი განცხადების გაკეთებიდან, მათ შორის, ფაქტის მოყვანიდან 10 დღის ვადაში, უფლება აქვს, მოსთხოვოს შესაბამის მაუწყებელს საწყის განცხადებაში მოცემული მცდარი ფაქტის თანაზომადი საშუალებებითა და ფორმით შესწორება ან უარყოფა, იმავე ხანგრძლივობით და დაახლოებით იმ დროს, როდესაც აღნიშნული განცხადება გაკეთდა.

ამავე დროს დაინტერესებულ პირს უფლება აქვს, მოსთხოვოს მაუწყებელს, იმსჯელოს კოდექსის ცალკეული მუხლების დარღვევის შესახებ.

○ როგორ უნდა წარიმართოს საჩივრის განხილვა?

საჩივრის განხილვისას, მაუწყებელმა (სააპელაციო ორგანომ) უნდა უზრუნველყოს ყველა დაინტერესებული პირის დასწრება. საჩივართან და სააპელაციო საჩივართან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილება უნდა იყოს წერილობითი და დასაბუთებული და დაეგზავნოს ყველა დაინტერესებულ პირს.

○ ვის შეიძლება მივმართოთ ადვოკატირებისთვის?

თუ თვლით, რომ მაუწყებლის მხრიდან ადგილი აქვს ქცევის კოდექსის დებულებების დარღვევას, დაუკავშირდით მედიის განვითარების ფონდს, რომელიც დაგეხმარებათ საჩივრის შედგენაში. შეგიძლიათ შეხვიდეთ ორგანიზაციის ვებ-გვერდზე www.mdfgeorgia.ge, შეავსოთ გასაჩივრების ანკეტა (იხ. გვ. 136) და მიიღოთ შესაბამისი დახმარება.

ჟურნალისტური ეთიკის ქართიის გზამკვლევი

ჟურნალისტური ეთიკის ქართია არის წევრობაზე დაფუძნებული ორგანიზაცია, რომელიც დღეისათვის 242 წევრს აერთიანებს. ქართია განსაზღვრავს პროფესიული ქცევის სტანდარტებს, რომელთა დარღვევის შემთხვევაში, მოქალაქეებს უფლება აქვთ, ქართიის საბჭოში მედიის მხრიდან ეთიკური და პროფესიული ნორმების დარღვევა გაასაჩივრონ.

○ ვის აქვს ქართიაში გასაჩივრების უფლება?

ნებისმიერ მოქალაქეს, ვინც თვლის, რომ ჟურნალისტის მხრიდან ქართიით განსაზღვრული პროფესიული სტანდარტები დაირღვა.

○ შესაძლოა თუ არა საჩივრის შეტანა ქართიის არაწევრი მედია საშუალების მიმართ?

ქართიის საბჭომ გააფართოვა თავისი მანდატი და ამჟამად იხილავს განცხადებებს როგორც ქართიის წევრი, ასევე არაწევრი ჟურნალისტების მიმართ.

○ რა ვადებში შეიძლება გასაჩივრება?

იმ შემთხვევაში, თუ განცხადება ეხება ქარტიის წევრს, მისი ქარტიაში შეტანა შესაძლებელია, სადავო მსაჯლის გამოქვეყნებიდან 3 თვის ვადაში.

თუ განცხადება ქართიის არაწევრ ჟურნალისტს ეხება, განმცხადებელმა ქართიას მასალის გამოქვეყნებიდან 1 თვის ვადაში უნდა მიმართოს.

○ როგორ უნდა მივმართოთ ქარტიას?

დაინტერესებულმა პირმა უნდა შეავსოს ქართიის განცხადების ელექტრონული ფორმა, რომელიც ორგანიზაციის ვებ-გვერდზეა ხელმისაწვდომი¹ და ელექტრონული ან ბეჭდური სახით მიაწოდოს ქართიის სამდივნოს, რომელიც იღებს გადაწყვეტილებას განცხადების დასაშვებობის შესახებ.

○ შესაძლოა თუ არა საქმის მორიგებით დასრულება?

თუ საბჭო ჩათვლის, რომ განმცხადებლის მიერ დაყენებული საკითხის გადაწყვეტა შესაძლებელია მედიაციის გზით, იგი უგზავნის წინადადებას ქარტიის წევრს იმ ღონისძიების შესახებ, რომლის განხორციელებამაც შეიძლება საბჭოს საქმის განხილვა აარიდოს და დავა მორიგებით დასრულდეს. საბჭოს შეუძლია, აღნიშნული წინადადებით მხარეებს საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე მიმართოს.

○ რა ვადებში ხდება საქმეების განხილვა?

ქართიის სამდივნომ მასალები განხილვისთვის საქმის მიღებიდან არა უგვიანეს 1 თვეში უნდა მოამზადოს და პირველივე სხდომაზე უზრუნველყოს მისი განხილვა.

○ საჯაროა თუ არა საბჭოს გადაწყვეტილებები?

საბჭოს გადაწყვეტილებები, როგორც სარეზოლუციო, ასევე სამოტივაციო ნაწილი, ხელმისაწვდომია ორგანიზაციის ვებ-გვერდზე.

¹ <http://bit.ly/1ohwtfTS>

ანგინდსავდური ბანწყობები

ფილაქომონია „იხედის“ საქმა

► ქათეფან მსხილაქა

„ამას არაპროფესიონალიზმიც აღარ ჰქვია! ეს არის ბოროტ-მოქმედება! შეგნებული ბოროტმოქმედება!“

„თუ მართლა არსებობს ძალა, რომლის მიზანიც გაუნათლებელი ერის ჩამოყალიბება და ადამიანების დეგრადაციაა, სიუჟეტის ავტორიც, ეთერში გამშვებიც და გადაცემის პროდიუსერიც ამ ძალის მთავარი მსხვერპლია.“

„ჟურნალისტები ხართ თუ მეზღაპრეები? არ გრცხვენიათ? და მკითხაობა გამართეთ. გასაგებია ამ სიუჟეტის პათოსი.“

„ვატიკანში რელიგია არ არის და იტალიაში და საფრანგეთში ეროვნება? რაებს მიედ-მოედებით!“

„აშკარად ანტიდასავლური პროპაგანდაა.“

ეს შეფასებები სოციალურ ქსელ ფეისბუქზე ტელეკომპანია „იმედის“ ყოველკვირეულ გადაცემაში „პანორამა“ 2003 წლის 15 დეკემბერს გასულ სიუჟეტს – „სიმბოლოები, ინტერპრეტაციები, ანტიდისასავლური განწყობები, რეალობა და მითი, გლობალიზაცია“¹ – მოჰყვა.

ტელეკომპანია „იმედის“ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნებული ინფორმაციის თანახმად:

„პანორამა არის ყოველკვირეული სატელევიზიო ჟურნალი ადამიანებზე, ფაქტებზე და მოვლენებზე, რომელსაც ჩვენ ყოველდღიურ ცხოვრებაზე აქვს გავლენა. ესაა მიმდინარე აქტუალური ამბებისა და მაყურებლისთვის საინტერესო სხვა თემების სინთეზი, შეუზღუდავი მიმართულებებით და გეოგრაფიით – ის, რაც ხდება საქართველოში და ქვეყნის საზღვრებს გარეთ. ყოველ კვირას, საღამოს რვაზე, ტელე-იმედის ეთერში“.²

აღნიშნული სიუჟეტი საქართველოში არსებულ ანტიდისასავლურ განწყობებს ეხებოდა, რაც ბოლო დროს საჯარო სივრცეში არა მხოლოდ რადიკალურად განწყობილი პოლიტიკური ჯგუფების რიტორიკაში იჩენს თავს, არამედ ცალკეულ მედია საშუალებებში და ხშირად ადამიანთა ფუნდამენტური უფლებების რეალიზებას უკავშირდება³. ამ პრობლემაზე დისკუსია საზოგადოების გარკვეულ ჯგუფში მიმდინარეობს და მას არა ერთი კვლევა, სტატია თუ ბლოგი ეძღვნება. შესაბამისად, საკითხის დროულობიდან და საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე, ტელეკომპანია „იმედის“ მიერ ამ თემის შერჩევა სრულიად ლეგიტიმური იყო. გადაცემა „პანორამის“ მისიის ზემოთ მოყვანილი განსაზღვრების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ანტიდისასავლური განწყობების გაძლიერება არის ის მოვლენა, „რომელსაც ჩვენ ყოველდღიურ ცხოვრებაზე აქვს გავლენა“, ასევე არის „მიმდინარე აქტუალური“ საკითხი და „მაყურებლისთვის საინტერესო“ თემა. თუმცა, რამდენად კვალიფიციურად გააშუქა „პანორამამ“ აღნიშნული თემა, რომელიც საზოგადოებრივი ინტერესის საგანია, ამას ჩვენ არა მხოლოდ საზოგადოების რეაქციების საფუძველზე, არამედ სიუჟეტის სტანდარტებთან შესაბამისობის კუთხით ქვემოთ განვიხილავთ.

საჩივარი ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის

აღნიშნულ სიუჟეტზე უარყოფითი გამოხმაურება მხოლოდ ფეისბუქის მომხმარებლების აღშფოთებით არ შემოფარგლულა. მოქალაქეთა საინიციატივო ჯგუფმა⁴ ტელეკომპანია „იმედის“ 15 დეკემბრის გადაცემაში „პანორამა“ გასული სიუჟეტის თაობაზე საჩივრით ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიას მიმართა.

ქვემოთ მოცემულია ფრაგმენტები ინტერნეტ-პორტალ „ნეტგაზეთის“ მიერ 2013 წლის 23 დეკემბერს გამოქვეყნებული მასალიდან⁵, რომელიც საჩივრის ძირითად პოსტულატებს ასახავს:

მოქალაქეთა ჯგუფის განცხადება „იმედის“ გადაცემა „პანორამის“ შესახებ

განმცხადებლების აზრით, 15 დეკემბერს „იმედის“ გადაცემა „პანორამაში“ გასული ტელეესიუჟეტი – „სიმბოლოები, ინტერპრეტაციები, ანტიდასავლური განწყობები, რეალობა და მითი, გლობალიზაცია“ არღვევს ქარტიის დებულების პირველ პრინციპს.

„ამ პრინციპის მიხედვით, ჟურნალისტმა პატივი უნდა სცეს სიმართლეს და საზოგადოების უფლებას – მიიღოს ზუსტი ინფორმაცია. ამავე მუხლის განმარტებაში წერია, რომ „უნდა ჩანდეს ჟურნალისტის მცდელობა, რომ მან საზოგადოების მიმართ გამოიჩინა პატივისცემა და ბოლომდე გადაამოწმა ფაქტები, რათა გამოეყენებინა სიმართლე და ზუსტი ინფორმაცია. ზუსტ ინფორმაციად, შეთანხმების თანახმად, ჩაითვლება ორ წყაროსთან გადამოწმებული ინფორმაცია, რომელშიც იდენტიფიცირებულია ადამიანი, ადგილი, მოვლენა, – ვისაც და რასაც ეხება ინფორმაცია“, – წერია ქარტიაში შესულ განცხადებაში.

განმცხადებლები რამდენიმე არგუმენტს ასახელებენ იმის საილუსტრაციოდ, რომ ქარტიის პირველი პრინციპი ნამდვილად არის დარღვეული:

არგუმენტი პირველი: „რესპონდენტი ბესო მიქავა, „იბერიულ-კავკასიური მოძრაობის“ თავმჯდომარე: „ყველა მონაწილე ვართ რაც ამათ [სააკაშვილის ხელისუფლებამ] ქნეს 2007-ში, 26 მაისს 2011-ში, არსაიდან ხმა, არც ერთი ძახილი არ ყოფილა [ძალადობის დაგმობა დასავლური მთავრობების და ორგანიზაციების მხრიდან]. ეს ფაქტია. როდესაც იქ, პროვოკაციულად, ვიღაცას ორი სიტყვა [უთხრეს] 17 მაისს, იმ წუთას აყვირდა მთელი ევროპა და ევროსტრუქტურები“. – რესპონდენტის ეს ფრაზა არ შეესაბამება სიმართლეს, ევროპული ქვეყნების მთავრობებმა და ორგანიზაციებმა ნეგატიურად შეაფასეს როგორც 2007 წლის 7 ნოემბერს და 2011 წლის 26 მაისს, ასევე 2013 წლის 17 მაისს მომხდარი ძალადობა.

არგუმენტი მეორე: რესპონდენტი ბესო მიქავა: „ევროკავშირი არ მალავს თავის პოზიციას, რომ ის ითხოვს, რომ სანამ ევროკავშირში გაწევრიანდები, იმ საკითხებს, რომ არ უნდა იყოს ეროვნება, არ უნდა იყოს სარწმუნოება“. რესპონდენტის ეს ფრაზა არ შეესაბამება სიმართლეს, ევროკავშირში ინტეგრაციისთვის არ არსებობს მსგავსი პირობები. რესპონდენტის ამ მტკიცებას არც სხვა რესპონდენტის კონტრარგუმენტი მოსდევს და არც ჟურნალისტის მიერ არის მისი სიზუსტე გადამოწმებული“.

არგუმენტი მესამე: „რესპონდენტი ზურაბ მხეიძე, ფსიქოლოგი: „მე, მაგალითად, მითხრეს, რომ პირველი რეკომენდაცია, რომელიც ჩვენ ამერიკელებმა შემოგვთავაზეს საშუალო სკოლის განათლებაში, რაც მე მითხრეს, მე მითხრეს, რომ დაახლოებით ჩვენ რომ ვსწავლობდით, მე და თქვენ, ეს იყო მეოთხე კლასის დონემდე, ანუ დამთავრებულ ბავშვს დაახლოებით ის

ცოდნა ექნებოდა, რაც მე და თქვენ მეოთხე კლასის დროს გვქონდა“. რესპონდენტის ამ მტკიცებაში არ არის გამოვლენილი წყარო და ინფორმაციის სიზუსტე არ არის გადამოწმებული ჟურნალისტის მიერ“.

საჩივარში საუბარია ასევე რესპონდენტების შერჩევაზე, ბალანსის დარღვევასა და მძაფრ მუსიკაზე, რომელიც სიუჟეტს ჰქონდა დადებული. ინტერნეტში გავრცელებული ვიდეოარქივის გამოყენება (საღვადო დალის ნახატი, რომელზეც ჰერმეფროდიტი ადამიანი მსოფლიო რუკისკენ, კავკასიის მიმართულებით, იშვერს ხელს. ამ კადრებზე ასევე დატანილია ციფრები – „ნნნ“ და წარწერა – „ანტიქრისტე“) საჩივრის ავტორებს ასე აქვთ შეფასებული: „მსგავს კადრებს აუცილებლად უნდა ედოს გამაფრთხილებელი წარწერა და მხოლოდ წამყვანის გაფრთხილება საკმარისი არ არის. ეს თავის დროზე იგივე ტელეკომპანია „იმედის“ ეთერში გასულმა „მოდელირებულმა ქრონიკამ“ გვიჩვენა.

საჩივრის ხელმოწერები გასულ სიუჟეტთან დაკავშირებით ტელეკომპანია „იმედის-გან“ განმარტებების გაკეთებას და გავრცელებული ინფორმაციის უარყოფას ითხოვდნენ.⁶

ჟურნალისტური ეთიკის ქართლის საბჭომ საჩივარი წარმოებაში მიღო, თუმცა იგი აღარ განუხილავს, ვინაიდან „პანორამის“ რედაქციამ განმარტება გააკეთა, რაც განმცხადებლებმა დამაკმაყოფილებლად მიიჩნიეს. ქვემოთ გთავაზობთ განცხადებას⁷, რომელიც ქართლის საბჭომ ამ საკითხთან დაკავშირებით 2013 წლის 29 დეკემბერს გამოაქვეყნა.

ქართლის საბჭო „პანორამის“ წინააღმდეგ განცხადებას ველური განიხილავს

ქართლის საბჭოს განცხადებით მიმართა განმცხადებელთა ჯგუფმა, რომელიც მიიჩნევდა, რომ ტელეკომპანია „იმედის“ საზოგადოებრივ – პოლიტიკურ პროგრამათა ხელმძღვანელმა, ქართლის წევრმა, ბაია ცანავამ დაარღვია ჟურნალისტური ეთიკის ქართლის პირველი პრინციპი. განმცხადებლების პოზიციით, პრინციპი დაირღვა სიუჟეტში – „სიმბოლოები, ინტერპრეტაციები, ანტიდასავლური განწყობები, რეალობა და მითი, გლობალიზაცია“, რომელიც 2013 წლის 15 დეკემბერს გადაცემა „პანორამაში“ გავიდა.

საბჭომ განცხადება დასაშვებად ცნო, რის შემდეგაც სამდივნომ ის მოპასუხეს გადაუგზავნა. ბაია ცანავამ, საპასუხოდ, საბჭოს აცნობა, რომ „პანორამის“ მომდევნო, 22 დეკემბრის, გადაცემაში სადავო სიუჟეტთან დაკავშირებით წამყვანმა გააკეთა შემდეგი განმარტე-

ბა: „ვიდრე დღევანდელ გადაცემას დავიწყებდეთ, წინა კვირას გასულ სიუჟეტს გამოგვხმაურები, რომელსაც საზოგადოებაში დიდი განხილვა და აზრთა სხვადასხვაობა მოჰყვა, პანორამის გუნდს ჰქონდა იდეა, გაეკეთებინა სიუჟეტი ანტიდასავლურ შიშებზე და მითებზე, რაც საზოგადოების გარკვეულ ნაწილში არსებობს, გვქონდა ამოცანა, რომ გვეჩვენებინა, რომ ეს სტერეოტიპები რეალობას აბსოლუტურად მოკლებულია და არანაირი მყარი საფუძველი არ გააჩნია, სამწუხაროდ შედეგი საწინააღმდეგო გამოვიდა“.

ზემოაღნიშნული კომენტარი დამაკმაყოფილებლად მიიჩნია განმცხადებელმა. იმის გამო, რომ მედიაში შედგა, პროცედურის შესაბამისად, ქართლის საბჭო განცხადებას ველურ განიხილავს.

დანიშნულება

რედაქციის განმარტების მიუხედავად – ეჩვენებინა შიშები და მითები დასავლური სამყაროს მიმართ – სიუჟეტს საპირისპირო ეფექტი ჰქონდა და მან ახალი მითების წარმოქმნას და არსებული სტერეოტიპების გაძლიერებას შეუწყო ხელი. სიუჟეტში:

- არ იყო მოყვანილი არც ერთი სწორი ფაქტი;
- არ იყო უარყოფილი არც ერთი შეცდომაში შემყვანი ინფორმაცია;
- არც ერთი ინფორმაცია არ იყო წყაროებით ან ფაქტებით დადასტურებული ან გამყარებული.

პრობლემური იყო ის, რომ რედაქციამ ამ სერიოზული თემის გაშუქება ფეისბუქში კერძო პირების მიერ გამოთქმულ სრულიად უსაფუძვლო, მეტიც, ფანტასმაგორიულ ინტერპრეტაციებზე დაყრდნობით გადაწყვიტა.

დეტალურად განვიხილოთ გამოვლენილი დარღვევები:

შესავალი: „პანორამის“ სიუჟეტი ანტიდრუგული განწყობებზე კიევის „მაიდანზე“ მიმდინარე საპროტესტო აქციების შესახებ მომზადებულ მოკლე ჟურნალისტურ მასალას მოსდევდა. ასეთი ბმა ბუნებრივი ჩანდა, ვინაიდან კიევში სწორედ დასავლეთთან ინტეგრირების მომხრეები აპროტესტებდნენ უკრაინის მაშინდელი პრეზიდენტის, ვიქტორ იანუკოვიჩის უარს ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერაზე. სიუჟეტის შესავალში გადაცემის წამყვანი უკრაინის პრემიერ-მინისტრს ციტირებს:

„ბანორამის“ წამყვანი: „ნიკოლაი აზაროვი ამბობს, რომ ამ მიმართულებით [ევრო-პასთან ინტეგრაცია] მუშაობა უნდა მოხდეს, თუმცა კიევს რამდენიმე პირობა აქვს შესასრულებელი, მათ შორის **ერთსქესიანთა ქორწინების დაკანონება** და კანონი სექსუალური უმცირესობების თანასწორუფლებიანობისთვის. აზაროვმა კითხვაც დასვა – **არის თუ არა უკრაინელი ხალხი ამისთვის მზად?**“

მსგავსი განწყობები საქართველოშიც ძლიერდება. სოციალურ ქსელში ბოლო დროს გავრცელდა ვიდეო მასალები, სადაც სალგადორო დალის ცნობილი ტილო, „გეოპოლიტიკური ბავშვი“, ანტიდასავლური სიმბოლიკით და განსხვავებული ინტერპრეტაციებით არის წარმოჩენილი. რა კავშირშია დალი და-სავლურ და ანტიდასავლურ იდეებთან საქართველოში და რა არის დასავლეთის საწინააღმდეგო ემოციების მიზეზი ჩვენს ქვეყანაში? კითხვებზე განსხვავებული მოსაზრებები ლევან ღირსიაშვილმა მოისმინა.“

ამ ბმით წამყვანმა კიდეც უფრო გაამძაფრა ის მითი, რომლის თანახმად, თითქოს და-სავლეთი საქართველოსგან ინტეგრირების სანაცვლოდ ერთსქესიანთა ქორწინების დაკანონებას ითხოვდეს, უფრო გააძლიერა ცალკეული მედია საშუალებების და პო-ლიტიკოსების მიერ კულტივირებული ეს მოსაზრება და სიუჟეტამდევე წინასწარ შეუქმ-ნა მაყურებელს ნეგატიური, ანტიდასავლური განწყობა.

I ნაწილი: სიმბოლოები და ინფორმაციები

დაუსაბუთებელი პარალელები. სიუჟეტის პირველ ნაწილში გადმოცემული ინფორმა-ციის უდიდეს ნაწილს აუდიტორია შეცდომაში შეჰყავს, სალგადორო დალის სიურე-ალისტული ნაწარმოებისა და ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის ერთმანეთთან სრულიად აბსურდული და დაუსაბუთებელი დაკავშირების გზით. ჟურნალისტის საავტორო ტექსტის პირველივე წინადადება მტკიცებით ფორმაში, როგორც დადას-ტურებული ფაქტია გადმოცემული:

საავტორო ტექსტი: „ეს სურათი [სალვადორ დალი, „გეოპოლიტიკური ბავშვი“] სიმბოლურია. ამ სურათს მნიშვნელობა აქვს ნატოს ხელმძღვანელობისთვის. და არა მარტო ნატოს ხელისუფლებისთვის. ნახატზე გამოსახული **ქალ-ბიჭა ჰერმოფროდიტის** მარჯვენა ხელის საჩვენებელი თითი **მიუთითებს კავკასიაზე.**“

ბუნებრივია, ასეთი აბსურდული ინტერპრეტაციები, რომელთაც არავითარი ფაქტობრივი საფუძველი არ აქვთ, განსაკუთრებით მრავლად ცირკულირდება ყვითელ პრესაში, თუმცა სერიოზულ მედია საშუალებებში მსგავსი ფანტასმაგორიების ტირაჟირება სრულიად გაუმართლებელია.

საგულისხმოა ისიც, რომ დალის ნახატზე გამოსახული ზრდასრული ადამიანის ფიგურა საავტორო ტექსტში „ქალ-ბიჭა ჰერმოფროდიტად“ არის მოხსენიებული. ამავე სიტყვით მოიხსენიებს მას რესპონდენტი ბესო მიქავაც.

ბესო მიქავა, „იბერიულ-კავკასიური მოძრაობის“ თავმჯდომარე: „სახეზე ამ ჰერმოფროდიტს ეტყობა მისი შიში, მისი განწყობა; მაინცდამაინც გახარებული არ არის, სადაც თითო მიუთითებს ის საქართველოზე – და მე ჩემთვის საქართველოს ვფიქრობ – და კავკასიაზე ეს თავისთავად.“

თუმცა, აღსანიშნავია, რომ საღვადო დალის ამ ნახატის შესახებ ინტერნეტში არსებულ მასალებში აღნიშნულ ფიგურას ქალად ან ზრდასრულ ადამიანად მოიხსენიებენ. სიტყვა „ჰერმოფროდიტი“ ნეგატიურ განწყობას აძლიერებს. ამას ემატება როგორც საავტორო ტექსტში, ასევე რესპონდენტ ბესო მიქავას კომენტარში გამოთქმული მტკიცება, რომ დალის ნახატზე „ჰერმოფროდიტის“ თითი საქართველოსა და კავკასიაზე მიუთითებს (რაც თავისთავად მცირე ერის განდიდების მანიის და ასევე, პროვინციალიზმის მაჩვენებელია).

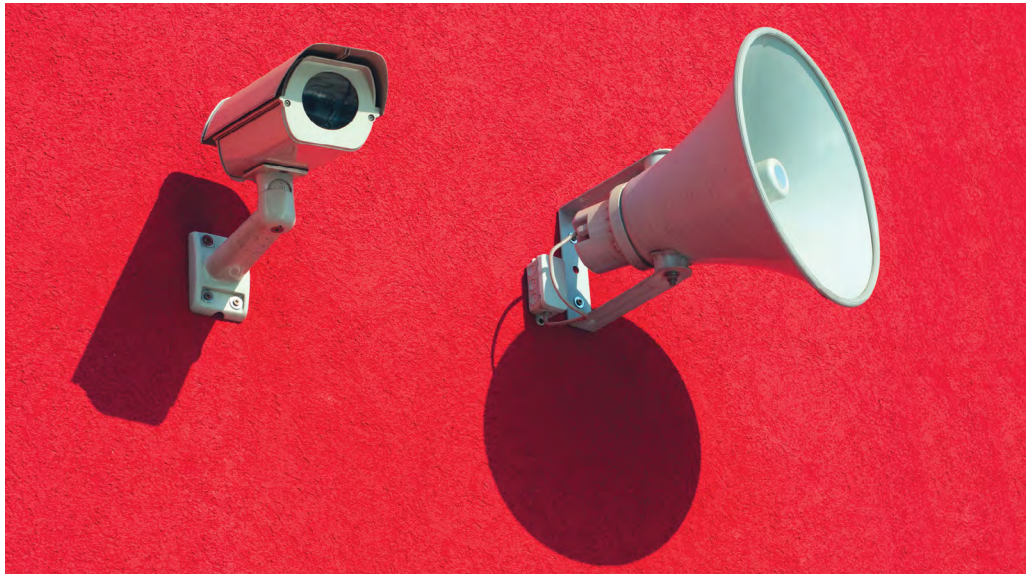
ერთადერთი მცდელობა, აღნიშნული მტკიცებების გაბათილებისა, არის ხელოვნებათმცოდნის ძალიან მოკლე, 10-წამიანი კომენტარი, რომელშიც იგი ეჭვს გამოთქვამს, რომ საღვადო დალის ამ ნამუშევრის შექმნისას ასეთი სქემა ჰქონდა თავში. სავარაუდოა, რომ ხელოვნებათმცოდნე ხათუნა ხაბულიანმა უფრო ვრცელი კომენტარი გააკეთა, თუმცა კომენტარის ის მონაკვეთი, რაც აუდიტორიამდე მივიდა, ძალიან უსუსურად გამოიყურება უკვე შექმნილ დრამატულ ფონთან მიმართებით და ვერ აბათილებს სიუჟეტში გამოთქმულ ფანტასმაგორიულ ინტერპრეტაციას.

ხათუნა ხაბულიანი, ხელოვნებათმცოდნე: „ეს ინტერპრეტაციების თემაა თავიდან ბოლომდე. ძალიან ნაკლებად სავარაუდოა, რომ დალის, ვთქვათ, ჰქონდა აი, ეს სქემა, ასეთი სახით.“

აღნიშნული პასაჟით შთაბეჭდილება იქმნება, რომ სიუჟეტის ავტორის მიზანი სულაც არ იყო ანტიდასავლური მითების უსაფუძვლობის ჩვენება. ამისათვის მას სულ მცირე საღვადო დალის ამ ნამუშევრის შესახებ გავრცელებული ინტერპრეტაცია უნდა მოეძიებია, რომელიც ინტერნეტში მრავლად მოიპოვება, და აუდიტორიისთვის შეეთავაზებინა,⁸ ან უფრო ვრცლად წარმოედგინა ხელოვნებათმცოდნის კომენტარი.

II ნაწილი: ანტიდისკრიმინაციული განწყობები, ჩელოზა და მითი

სიუჟეტის მეორე ნაწილში ჟურნალისტი რეპონდენტთა მხრიდან გადმოცემული არასწორი ფაქტების ტირაჟირებას უკრიტიკოდ ახდენს:

ბესო მიქავა: „ის, რაც დანაშაულებები მოხდა, ჩადენილი, აი, ამ, ასე ვთქვათ, ომების მიერ, რომელსაც აწარმოებს ამერიკა და მე მინდა ვთქვა, რომ საქართველოში მომხდარ პუტჩშიც გარკვეული მონაწილეობა ამერიკასაც მიუძღვის 1992 წელს, როდესაც ჯორჯ ბუშმა უფროსმა პირდაპირ მოუწოდა საქართველოში ნომენკლატურას, კომუნისტურ ნომენკლატურას, ედუარდ შევარდნაძის მაფიას, რომ დაემხოთ კანონიერი ხელისუფლება.“

ზურაბ მხეიძე: „დასავლეთის ფასეულობებს როგორც ადამიანი ხედავდა, გარდა კეთილდღეობისა ხედავდა, ვთქვათ, ადამიანის უფლებების საკითხში მნიშვნელოვან წინსვლას და წინა ხელისუფლებამ, პრაქტიკულად, როდესაც ძალიან ბევრი უფლება შელახა, რაც ეხება ადამიანის უფლებებს და დასავლეთმა ამაზე არანაირი რეაგირება, პრაქტიკულად, გარდა ამ ტერმინებში რომ შემოთავსებულები არიან და აღშფოთებულები არიან, ვერ მოახდინა, ამან გამოიწვია ეს იმედგაცრუება.“

ბესო მიქავა: „ყველა მონაწილე ვართ, რაც ამათ ქნეს 2007-ში, 26 მაისს 2011-ში, არ-საიდან ხმა, არცერთი ძახილი არ ყოფილა, ეს ფაქტია. როდესაც იქ, პროვოკაცი-ულად, ვილაგამ ორიოდ სიტყვა 17 მაისს რომ გააკეთა, იმ წუთას აყვირდა მთელი ევროპა და ევროსტრუქტურები. ევროკავშირი არ მალავს თავის პოზიციას, რომ ის ითხოვს, სანამ ევროკავშირში გაწევრიანდება, იმ საკითხებს, რომ არ უნდა იყოს ეროვნება, არ უნდა იყოს სარწმუნოება“.

არასწორი ფაქტების უაპელაციოდ ტირაჟირებით ხდება მაყურებლის შეცდომაში შეყვანა, რაც საზოგადოების ნაწილში არსებულ ანტიდასავლურ განწყობებს და სტერეოტიპებს აძლიერებს. მაგალითად, მიქავას ბრალდება, რომ ამერიკა 1992 წელს ზვიად გამსახურდიას დამხობაში მონაწილეობდა, არც ერთი წყაროთი არ დასტურდება; ანდა ზურაბ მხეიძის განცხადება, თითქოს დასავლეთი არ რეაგირებდა წინა ხელისუფლების მიერ ადამიანის უფლებების დარღვევებზე, უამრავი დოკუმენტით, ადამიანის უფლებების შესახებ მომზადებული საერთაშორისო ანგარიშით შეიძლება გაბათილდეს, სადაც დასავლეთი წინა ხელისუფლებას სწორედ ამ დარღვევებისთვის აკრიტიკებდა.

სიუჟეტის ავტორი კიდევ უფრო ამყარებს და შესაბამისად, ანტიდასავლურ განწყობებს ამძაფრებს კადრებით, რომელიც რესპონდენტების საუბრის დროს ჩნდება ეკრანზე: საერთაშორისო ფორუმზე სიტყვით გამომსვლელის სახელსა და გვარს – მიხეილ სააკაშვილი – აცხადებენ და მას (როგორც ეს მსგავს ფორუმებზეა მიღებული) ტაშით ეგებებიან. ამ ფანდით რედაქციას შეცდომაში შეჰყავს აუდიტორია და ანტიდასავლურ განწყობას კი არ ანელებს, არამედ აძლიერებს.

III ნაწილი: გეოპოლიტიკა – ჩეჩენი საფრთხე თუ ბაქაჩაჩხუმი შიში

სიუჟეტის მესამე ნაწილიც მეტწილად დასავლეთის შესახებ მცდარი ინფორმაციის და მოარული ჭორების გავრცელებას ეთმობა და უკავშირდება შემდეგ მითებს:

- თითქოს ევროკავშირში გაწევრიანების წინაპირობა ეროვნულობაზე და სარწმუნეობაზე უარის თქმაა;
- თითქოს დასავლეთი ებრძვის განსხვავებულ რელიგიას, განსხვავებულ მრწამსს;
- თითქოს ამერიკის მოთხოვნაა, დღევანდელი საშუალო სკოლადამთავრებული ბავშვი ადრეული განათლების სისტემის შესაბამისი მე-4 კლასის დონეზე მეტად არ განვითარდეს.

მაგალითები:

ბესო მიქავა: „ევროკავშირი... ითხოვს, სანამ ევროკავშირში გაწევრიანდება... რომ არ უნდა იყოს ეროვნება, არ უნდა იყოს სარწმუნოება“...

ზვიად გამსახურდიას აქვს ასეთი ინტერვიუ, 1992 წელს „ნაროდნაია პრავდაში“ მისცა – У животных нет национальности [„ცხოველებს ეროვნება არა აქვთ“].

[ციტატა ზემოაღნიშნული ინტერვიუდან გრაფიკულადაც არის ეკრანზე გამოსახული და კადრს მიღმაც კითხულობენ]

ზვიად გამსახურდია, საქართველოს პრეზიდენტი: „ოფიციალური დასავლეთი (მხედველობაში მაქვს ხელისუფლებანი და არა ხალხები) ებრძვის ყოველგვარ ეროვნულ მოძრაობას. მათი მიზანია, გაანადგურონ ერის ნება საერთოდ და შექმნან ერთიანი მსოფლიო კონგლომერატი, სათავეში-მსოფლიო ხელისუფლებით. ამ მსოფლიო მთავრობამ უნდა განაგოს ქვეყნიერება და დაამყაროს ე.წ. ახალი მსოფლიო წესრიგი. ახალი მსოფლიო წესრიგის არსია: გაანადგურება ყველა სახელმწიფოს დამოუკიდებლობისა, გენოციდი ამ ქვეყნების მოსახლეობისა და საბოლოო დამორჩილება მთელი პლანეტისა.“

ზურაბ მხეიძე: „ეკლესია პრაქტიკულად აღმოჩნდა ერთადერთი ამ შემთხვევაში უახლეს ისტორიაში, ერთადერთი დამცველი იმ ღირებულებებისა, რაც არის ქართველისთვის – და ეს არის მართლმადიდებლური ღირებულებები – მნიშვნელოვანი. თუ ტრადიციებს და ენას ნიველირებას გავუკეთებთ, პრაქტიკულად თქვენ ურტყამთ ეროვნულ იდენტურობას. ნებისმიერ ქვეყანაში რომ ეს გააკეთოთ – რა მნიშვნელობა აქვს საქართველო – თუ თქვენ შეტევას ახორციელებთ ენაზე და მის ტრადიციებზე. ადამიანი იდენტურობის გარეშე ხდება, ანუ თავის თვითმყოფადობას უკვე ის ვეღარ ხედავს.“

ზურაბ მხეიძე: „გადმოტანა რაღაცა გამოცდილების ესე პირდაპირ არ შეიძლება. მე, მაგალითად, მითხრეს, რომ პირველი რეკომენდაცია, რომელიც ამერიკელებმა შემოგვთავაზეს ჩვენ საშუალო სკოლის განათლებაში... დაახლოებით ჩვენ რომ ვსწავლობდით, მე და თქვენ, ეს იყო მეოთხე კლასის დონემდე, ანუ დამთავრებული ბავშვს დაახლოებით ის ცოდნა ექნებოდა, რაც მე და თქვენ მეოთხე კლასის დროს გვქონდა, ოღონდ ეცოდინებოდა თან ინგლისური“.

ფორმალური ბალანსი

სიუჟეტში ბალანსი ფორმალურად არის დაცული და იმ მცდარი ფაქტების თუ ფანტასმაგორიული ინტერპრეტაციების საპირწონედ, რომელსაც ძირითადად „იბერიულ-კავკასიური მოძრაობის“ თავმჯდომარე და ფსიქოლოგი ავითარებენ, მოყვანილია ხელოვნებამცოდნის მცირედი კომენტარი, ასევე წარმოდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის თვალთახედვა. თუმცა, მათი ფრაგმენტული კომენტარები საერთო სურათს ვერ ცვლის. ჟურნალისტი კი არ ცდილობს იმ დაუსაბუთებელ და შეცდომაში შემყვან მოსაზრებებს, რაც მთელ სიუჟეტში დომინირებს, კრიტიკულად მიუდგეს და კონტრარგუმენტებით დაუპირისპირდეს.

დისბალანსი რესპონდენტებზე დროის განაწილების მხრივაც თვალშისაცემია:

- სიუჟეტის ხანგრძლივობა 8 წუთი და 30 წამია;
- რესპონდენტებს, რომლებიც ანტიდასავლურ განწყობებს აღვივებენ, კომენტარებისთვის 4 წუთი და 41 წამი დაეთმო;
- რესპონდენტებს, რომლებიც სიუჟეტის დასაბალანსებლად არიან შერჩეულები, 1 წუთი და 18 წამი.

აღსანიშნავია, რომ დროის გადანიშნულება მხოლოდ რესპონდენტთა კომენტარებს მოიცავს და არა ვიზუალურ მხარეს და ზოგად პათოსს.

პროცესის დინამიკა

სიუჟეტის დასაწყისშივე შექმნილი ნეგატიური, ანტიდასავლური წინასწარგანწყობა მთელი სიუჟეტის განმავლობაში ძლიერდება. ამას ავტორი არა მხოლოდ არასწორი ინფორმაციის გავრცელების და აუდიტორიის შეცდომაში შეყვანის გზით აკეთებს, არამედ სხვა სატელევიზიო ხერხებსაც იყენებს – დრამატულ მუსიკას და საარქივო კადრებს, რაც ზოგად პათოსს ქმნის; კადრებით მანიპულირებას და მონტაჟს.

სტანდარტები

- ტელეკომპანია „იმედმა“ გემოთმშენი სიუჟეტით ჟურნალისტის უმთავრესი პროფესიული სტანდარტი – ჯეროვანი სიზუსტე და მიუკერძოებლობა დაარღვია.
- მაუწყებელმა არ მიაწოდა აუდიტორიას ფაქტებზე დაფუძნებული ინფორმაცია მიუკერძოებლად და ჯეროვანი სიზუსტით (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მუხლი 12).
- მაუწყებელმა არ მიიღო ყველა გონივრული ზომა, რათა უზრუნველყო ინფორმაციის წყაროს და ფაქტების სიზუსტე; არ მიაწოდა აუდიტორიას სანდო და ზუსტი ინფორმაცია და დაუშვა ცრუ და შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელება (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მუხლი 13).
- მაუწყებელმა არ მიაწოდა აუდიტორიას მოსაზრებათა ფართო სპექტრი, თავიდან არ აიცილა ფაქტების დამახინჯება და განსხვავებული აზრის არასწორი ინტერპრტირება (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მუხლი 17).
- ტელეკომპანია „იმედმა“ მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-18 მუხლის მე-2 პუნქტი დაარღვია, რომლის თანახმადაც, „პროგრამა ან სიუჟეტი მიკერძოებული იქნება, თუ ის არ მოიცავს ამომწურავ ინფორმაციას მნიშვნელოვანი ფაქტების შესახებ, აგებულია უმნიშვნელო ფაქტებზე, შეგნებულად ან გაუცნობიერებლად შეჰყავს აუდიტორია შეცდომაში, შენიღბული სახით გამოხატავს მიკერძოებული პირის მოსაზრებებს“.

დასკვნა

გადაცემა „პანორამას“ სადავო სიუჟეტმა, რედაქციის მიერ მისი მიზნების შესახებ გაკეთებული განმარტებისგან საპირისპირო შედეგი გამოიღო:

- შეიქმნა ახალი მითი სალვადორ დალის ნახატსა და საქართველოს შორის კავშირთან დაკავშირებით;
- კიდევ უფრო გამყარდა მითი, რომ დასავლეთი ერთსქესიათა ქორწინების ლეგალიზებას ითხოვს, რომ ებრძვის ენას, რელიგიას, ეროვნულ იდენტობას და ტრადიციებს და რომ ეკლესია ერთადერთი ინსტიტუციაა, რომელსაც ქართული ღირებულებების დაცვა შეუძლია.

გამოხატვის თავისუფლება, ცხადია, გულისხმობს, რომ მედიას ნებისმიერი ჰიპოთეზის, ინტერპრეტაციის, სპეკულაციის თუ ყველაზე დაუჯერებელი ამბის გაშუქებაც კი შეუძლია. თუმცა ეს უფლება მედიას პასუხისმგებლობასაც აკისრებს – ისე გააშუქოს მოვლენები, რომ აუდიტორია შეცდომაში არ შეიყვანოს. აუდიტორიისთვის ნათელი და ადვილი მისახვედრი უნდა იყოს – სიმართლეს ისმენს, თუ სპეკულაციას. ტელეკომპანია „იმედმა“ დაარღვია ჟურნალისტური პროფესიის უმთავრესი პრინციპი – სიზუსტე. მან საკუთარ აუდიტორიას არასწორი ინფორმაცია როგორც ფაქტი მიაწოდა და მითების ტირაჟირებით ხელი შეუწყო საზოგადოების შეცდომაში შეყვანას. ამით მაუწყებელმა პროფესიისადმი უპასუხისმგებლობა და საზოგადოებისადმი უპატივცემულობა გამოავლინა.

შენიშვნები:

- ¹ http://www.imedi.ge/index.php?pg=prs&id_pr=1197&id=36; 2013 წლის 15 დეკემბრის „პანორამის“ სრული ვერსია. სიუჟეტი „სიმბოლოები, ინტერპრეტაციები, ანტიდასავლური განწყობები, რეალობა და მითი, გლობალიზაცია“ 11:14 წუთიდან
- ² http://imedi.ge/index.php?pg=prs&id_pr=2258&id=36
- ³ http://mdfgeorgia.ge/contentimage/publications/Monitoring_Hate_Speech_and_Discrimination_in_Georgian_Media_GEO.pdf
- ⁴ სანდრო კაკაბაძე, ჟურნალისტი; რუსუდან რამიშვილი, უცხო ენების სპეციალისტი; თინათინ ჯავახიშვილი, ფსიქოლოგი; გუგა აბაშიძე, ლოჯისტიკის მენეჯერი; სოფო ჩხაიძე, საზოგადოებასთან

- ურთიერთობის სპეციალისტი; თამარ ბუხრაშვილი, მარკეტინგის სპეციალისტი; თამარ ნუცუბიძე, ჟურნალისტი; დიმიტრი ბოკერია, იურისტი; ქეთი ებანოიძე, ჟურნალისტი; ნანა ჯაფარიძე, ქიმიკოსი ლალი ჩხეტია, იურისტი; მედეა კველიშვილი, მარკეტოლოგი; გოგიკო საყვარელიძე, არქიტექტორი სალომე სვანაძე, საერთაშორისო ურთიერთობების სპეციალისტი
- ⁵ <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/26545/>
 - ⁶ <http://www.media.ge/ge/portal/news/301975/>
 - ⁷ <http://qartia.org.ge/?p=2178>
 - ⁸ <http://thedali.org/exhibit/geopoliticus-child-watching-birth-new-man/>

წინასაარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი ზღის ქმედვის და ზარევენთან დაქვემდებარებული საქმის ბაზუქა

► ბაზუქა

წინასაარჩევნო პერიოდში მედიის საქმიანობა განსაკუთრებული დაკვირვების საგანია, რადგან მოქალაქეების მიერ ინფორმირებული არჩევანის გაკეთებას სწორედ მედიის მიერ საარჩევნო სუბიექტებისთვის თანასწორი პირობების შექმნა და საარჩევნო პროცესის დაბალანსებულად გაშუქება განაპირობებს.

წინამდებარე პუბლიკაცია მიმოიხილავს 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების გაშუქებისას ქართულ მედიაში გამოვლენილ რამდენიმე ტიპურ დარღვევას, რომელიც შეეხება: 1) წინასაარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგების გაშუქებას; 2) ინფორმაციის სიზუსტეს, რაც ფაქტების ალტერნატიულ წყაროსთან გადამოწმებას გულისმობს.

წინასაარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი ზღის ბაზუქის ბაზუქა

რეგულაციები

მედიის მიერ წინასაარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგის გაშუქებას „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი“ და „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“

არეგულირებს. აღნიშნული რეგულაციების მიზანია, არჩევნების პერიოდში მედია საშუალებების მიერ საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირების გამორიცხვა და საზოგადოებისთვის სრულყოფილი ინფორმაციის მიწოდება.

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი ავალდებულებს მაუწყებლებს, უზრუნველყონ მათ ეთერში განთავსებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების საფუძვლიანობა და საიმედოობა და არ მოახდინონ საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირება:

მუხლი 27:

1. საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების სანდოობაში ეჭვის შეტანის თავიდან აცილების მიზნით მაუწყებელი უნდა დარწმუნდეს კვლევის მეთოდოლოგიის სისწორეში, შედეგების საიმედოობაში და იმ ხალხის ობიექტურობაში, რომელთაც აღნიშნული კვლევა ჩაატარეს ან დაუკვეთეს.
2. საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგები განხილული უნდა იქნას ფართო კონტექსტში ზოგადი ტენდენციების განსასაზღვრად. მაუწყებელი ვალდებულია უზრუნველყოს სხვადასხვა საზოგადოებრივი აზრის კვლევით გამოვლენილ ზოგად ტენდენციებს შორის მკვეთრი სხვაობის ან ერთი კვლევის ფარგლებში დაფიქსირებული წინააღმდეგობრივი მონაცემების საფუძვლიანი ახსნა.
3. ინტერაქტიული გამოკითხვის შედეგის გაშუქებისას მკაფიოდ უნდა იყოს მითითებული, რომ ის არ არის წარმომადგენლობითი, სანდო და ზუსტი, ვინაიდან ასახავს მხოლოდ თვითშერჩეულ ადამიანთა მოსაზრებებს.
4. დაუშვებელია ინტერაქტიული გამოკითხვის გამოყენება საარჩევნო სუბიექტის მხარდაჭერის თაობაზე ინფორმაციის მოსაპოვებლად ან მისი შედეგების გაშუქება იმ პროგრამის ფარგლებს მიღმა, რომლის დროსაც ჩატარდა ინტერაქტიული გამოკითხვა.

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 26-ე მუხლი კი ავალდებულებს მაუწყებელს, მის მიერ ან მისი დაკვეთით ჩატარებული, ასევე სხვა ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევების გაშუქებისას, იხელმძღვანელოს საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრული რეგულაციებით. „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 51 მუხლის მე-11 პუნქტის თანახმად, საზოგადოებრივი აზრის კვლევა უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

- ა) უნდა ეფუძნებოდეს წარმომადგენლობითი შემთხვევითი შერჩევის აღიარებულ მეცნიერულ მეთოდოლოგიას, რომელიც უზრუნველყოფს შედეგების არანაკლებ 95-პროცენტთან საიმედოობას და რომლის ცდომილების ფარგლები 3 პროცენტს არ აღემატება;
- ბ) უნდა გამოქვეყნდეს საზოგადოებრივი აზრის კვლევის მეთოდოლოგიის საიმედოობისა და შედეგების ობიექტურობის გადამოწმების შემდეგ;
- გ) იმავე ან სხვა შესაძარბელი საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგებში მნიშვნელოვანი განსხვავებების ან ცვლილებების არსებობისას შესაძლებელი უნდა იყოს ამ განსხვავებების ან ცვლილებების დამაჯერებელი მეცნიერული ახსნა;
- დ) არ უნდა იყოს საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირება ან თანხის მოზიდვის საშუალება, არ უნდა ჩატარდეს ტელეფონის, ფოსტის ან/და ინტერნეტის მეშვეობით;
- ე) უნდა ეფუძნებოდეს გამჭვირვალე მეთოდოლოგიას, რომელიც იძლევა შედეგების დამოუკიდებელი გადამოწმების შესაძლებლობას;
- ვ) შედეგების გამოქვეყნებისას უნდა მიეთითოს:
 - ვ.ა) ორგანიზაცია, რომელმაც ჩაატარა საზოგადოებრივი აზრის კვლევა;
 - ვ.ბ) საზოგადოებრივი აზრის კვლევის დამკვეთი ან დამფინანსებელი;
 - ვ.გ) კვლევაში გამოყენებული კითხვების ზუსტი ფორმულირება და თანამიმდევრობა;
 - ვ.დ) საველე კვლევის ჩატარების დრო;
 - ვ.ე) გამოკითხულთა რაოდენობა და შერჩევის მეთოდი;
 - ვ.ვ) რა არეალში ან რა კატეგორიის ადამიანებში ჩატარდა შერჩევა;
 - ვ.ზ) ეფუძნება თუ არა კვლევა ყველა გამოკითხულის აზრს;
 - ვ.თ) იმ რესპონდენტთა რაოდენობა, რომლებმაც უარი განაცხადეს კვლევაში მონაწილეობაზე, არ გასცეს კითხვას პასუხი ან რომელთა გამოკითხვაც ვერ მოხერხდა;
 - ვ.ი) შერჩევის ზომა;
 - ვ.კ) ცდომილების ფარგლები;
 - ვ.ლ) ინფორმაცია სხვა ნებისმიერი ფაქტორის შესახებ, რომელმაც შესაძლოა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა შედეგებზე.

იმ შემთხვევაში, თუ კვლევა კანონის მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებს, ამავე კოდექსის 82 მუხლის მიხედვით, საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგების გამოქვეყნება სავალდებულო ინფორმაციის გარეშე ან გამოქვეყნებასთან დაკავშირებული სხვა წესების დარღვევა – იწვევს დაჯარიმებას 1 500 ლარის ოდენობით. დაჯარიმების დისკრეცია კომუნიკაციების მარეგულირებელ კომისიას აქვს. კანონის ამოქმედებიდან დღემდე 2014 წლის თვითმართველობის არჩევნების ჩათვლით, კომისიას საზოგადოებრივი აზრის კვლევის დარღვევით გაშუქებისთვის მაუწყებლები საერთოდ არ დაუჯარიმებია.

საზოგადოებრივი აზრის შედეგების გაშუქებისას, ერთ-ერთ ღირებულ წყაროს ამერიკის საზოგადოებრივი აზრის კვლევის ნაციონალური საბჭოს¹ სახელმძღვანელო პრინციპები წარმოადგენს, რომლებიც მხოლოდ წინასაარჩევნო პერიოდზე არ ვრცელდება და არც მხოლოდ სამაუწყებლო მედიას მოიცავს. აღნიშნული რეკომენდაციების თანახმად, ჟურნალისტებმა საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების გაშუქებამდე 20 კითხვა უნდა დასვან და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღონ გადაწყვეტილება, მოამზადონ თუ არა მასალა მოცემული გამოკითხვის საფუძველზე.

ვფიქრობთ, ქვემოთ წარმოდგენილი 20 კითხვის ტესტის გათვალისწინება ქართული მედია საშუალებებისთვისაც მნიშვნელოვანი იქნება:

1. ვინ ჩაატარა კვლევა?
2. ვინ და რა მიზნით დააფინანსა კვლევა?
3. რამდენი ადამიანი გამოიკითხა?
4. როგორ მოხდა რესპონდენტთა შერჩევა?
5. რა გეოგრაფიულ არეალში (ქვეყანა, შტატი და რეგიონი) და რომელ ჯგუფებს შორის (მასწავლებლები, იურისტები, დემოკრატი ამომრჩევლები და სხვა) ჩატარდა კვლევა?
6. ეყრდნობა თუ არა შედეგები ყველა გამოკითხულის ინტერვიუს?
7. ვინ უნდა ყოფილიყო გამოკითხული და არ გამოკითხეს? აქვს თუ არა პასუხების რაოდენობას მნიშვნელობა?
8. როდის ჩატარდა გამოკითხვა?
9. როგორ ჩატარდა ინტერვიუები?
10. რა შეიძლება ითქვას ინტერნეტით ან ვებზე ჩატარებულ გამოკითხვაზე?
11. რამდენია სავარაუდო ცდომილება?
12. ვინ არის პირველ ადგილზე?
13. სხვა რა ფაქტორებია, რამაც შეიძლება მიკერძოებული გახადოს კვლევის შედეგები?
14. რა შეკითხვები დაისვა?
15. რა თანმიმდევრობით დაისვა შეკითხვები?
16. გამოყენებულია თუ არა ე.წ. push poll-ის ტექნიკა, რომელსაც მიმართავენ არა იმდენად საზოგადოებრივი აზრის შესასწავლად, არამედ ოპონენტების შესახებ ჭორების და ბრალდებების გასავრცელებლად, რომელთაც ინტერვიუს დროს შეკითხვების ფორმით დაინტერესებული მხარე ავრცელებს?

აღნიშნული ტექნოლოგია პროფესიულ წრეებში არაეთიკურად მიიჩნევა.

17. სხვა რა კვლევაა ჩატარებული ანალოგიურ თემებზე? რამდენად იდენტურია მიგნებები? თუ არსებობს განსხვავებები, რა განაპირობებს ამას?
18. რა შეიძლება ითქვას ეგზიტ პოლებზე?
19. რა არის საჭირო დამატებით მიეთითოს მასალაში?
20. ამდენად, მე დავსვი ყველა შეკითხვა. პასუხები შთამბეჭდავად ჟღერს. უნდა გავაშუქოთ თუ არა შედეგები?

ჟურნალისტთა საერთაშორისო ცენტრის რეკომენდაციებიც იმეორებს იმ ძირითად პოსტულატებს, რაც ასახულია როგორც საქართველოს მათემატიკა კოდექსში, ასევე ამერიკის საზოგადოებრივი აზრის კვლევის ნაციონალური საბჭოს სახელმძღვანელო პრინციპებში².

„ფსიქოპროექტი“ და GREENBERG, QUINLAN, ROSNER RESEARCH-ის მიერ ჩატარებული კვლევის განხილვა

წინამდებარე თავში ონლაინ მედიის მაგალითზე მოცემულია რამდენიმე ტიპური დარღვევა, რომელიც გამოყენებულია როგორც ილუსტრაცია იმისა, თუ რატომ არის გარკვეული მონაცემების მითითება არსებითი საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების გაშუქებისას. ამ მიზნით ჩვენ შევარჩიეთ ორი პოლიტიკური ძალის, როგორც დაინტერესებული სუბიექტის – მმართველი კოალიციის „ქართული ოცნება“ და საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის („ნაციონალური მოძრაობა“) დაკვეთით ჩატარებული კვლევების მედია გაშუქების მაგალითები.

„ფსიქოპროექტი“: 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების წინ კოალიცია „ქართული ოცნების“ დაკვეთით საზოგადოებრივი აზრის კვლევა საკვლევ-საკონსულტაციო ცენტრმა „ფსიქოპროექტმა“ ჩაატარა. კვლევის ორი ეტაპის შედეგები ჟერ 2013 წლის 26 აგვისტოს და შემდეგ კი 1 ოქტომბერს გახდა ცნობილი.

Greenberg, Quinlan, Rosner Research: 2013 წლის 4 ოქტომბერს ამერიკულმა კვლევითმა კომპანიამ, Greenberg, Quinlan, Rosner Research-მა 2013 წლის 15-21 სექტემბერს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის [ნაციონალური მოძრაობა] ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგები, ხოლო 24 ოქტომბერს 5-დან 11 ოქტომბრის პერიოდის მონაცემები გამოაქვეყნა.

კვლევის დამკვეთი და დამფინანსებელი

ინტერნეტ-პორტალმა interpressnews.ge-მ³ ფსიქოპროექტის მიერ ჩატარებული კვლევის გაშუქებისას არ მიუთითა კვლევის დამკვეთი.

○ რატომ არის მნიშვნელოვანი, საზოგადოება ფლობდეს ინფორმაციას კვლევის დამკვეთისა და დამფინანსებლის შესახებ?

როგორც ამერიკის საზოგადოებრივი აზრის კვლევის ნაციონალური საბჭო განმარტავს, მონაცემი კვლევის დამფინანსებლის შესახებ ეხმარება აუდიტორიას გაიგოს, ვინ ჩათვალა საკითხი იმდენად მნიშვნელოვნად, რომ საზოგადოებრივი განწყობების შესაფასებლად თანხა დაეხარჯა.

კვლევები არ ტარდება საყოველთაო კეთილდღეობისთვის, არამედ მას ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში კონკრეტული მიზანი აქვს. მოცემულ შემთხვევაში საარჩევნო სუბიექტების მიზანი ელექტორატის განწყობების შესწავლა იყო და ამდენად, მნიშვნელოვანი იყო საზოგადოებას სცოდნოდა ეს ინფორმაცია, რათა თავად განესაზღვრა მისი სანდოობის ხარისხი.

გამოკითხულთა რაოდენობა და გეოგრაფიული არეალი

გამოკითხულთა რაოდენობა და კვლევის ჩატარების გეოგრაფიული არეალი არ მიუთითებია ქართული ოცნების დაკვეთით ჩატარებული კვლევის შედეგების გაშუქებისას ინტერნეტ-პორტალ kvirispalitra.ge⁴-ს, ხოლო პრეზიდენტის ადმინისტრაციის (ნაციონალური მოძრაობა) დაკვეთით ჩატარებული კვლევის გაშუქებისას – info9.ge-ს⁵.

○ რატომ არის არსებითი გამოკითხულთა რაოდენობის და გეოგრაფიული არეალის მითითება?

იმის გამო, რომ კვლევები მიახლოებით პასუხებს იძლევა, რაც უფრო მეტი ადამიანია გამოკითხული, მით უფრო მცირდება ცდომილება. კვლევის შედეგების გაცნობისას, აუდიტორია ინფორმირებული უნდა იყოს, რამდენად წარმომადგენლობითია კვლევა როგორც რაოდენობრივი თვალსაზრისით, ასევე გეოგრაფიული მოცვის მხრივაც.

მაგალითად, თუ კვლევის შედეგებს, რომელიც ერთ ქალაქში ჩატარდა, მედია წარმო-
აჩენს როგორც ზოგადად მთელი საზოგადოების განწყობების ამსახველ მონაცემებს
და არ მიუთითებს გეოგრაფიულ არეალს, ამით იგი საზოგადოებრივი აზრით მანიპუ-
ლირებას მოახდენს.

მსგავსებები და განსხვავებები იდენტურ თემაზე ჩატარებულ კვლევებთან

არჩევნების სიღრმისეული გაშუქებისათვის მნიშვნელოვანია, მედია საშუალებებმა
არა მხოლოდ მიმდინარე კვლევის შესახებ მიაწოდონ აუდიტორიას ინფორმაცია, არა-
მედ მოუხმონ წინა კვლევის შედეგებს, რადგან შედარება დაეხმარება აუდიტორიას
ტენდენციის დანახვაში. კერძოდ, რამდენად გაიზარდა, შემცირდა ან შენარჩუნდა კონ-
კრეტული პოლიტიკური სუბიექტის რეიტინგი.

უნდა აღინიშნოს, რომ მედია საშუალებები ნაკლებად მიმართავენ მონაცემების დინა-
მიკაში შედარების პრაქტიკას და მხოლოდ იმ შედარებით ანალიზს ეყრდნობიან, რო-
მელსაც თავად კვლევის წარმდგენები პრეზენტაციის დროს უთითებენ.

სააგენტო „პირველი“ და ჯანსაღი „მედიის“ სახე

2013 წლის 12 ივლისს, სააგენტო „პირველი“, ამერიკის ეროვნულ-დემოკრატიული
ინსტიტუტის NDI-ს კვლევების პოლიტიკური ნაწილის გასაჯაროებამდე 3 დღით ადრე,
კონფიდენციალურ წყაროზე დაყრდნობით, გამოაქვეყნა პრეზიდენტობის კანდიდა-
ტების რეიტინგი, რომელიც სააგენტოს მტკიცებით, მისთვის წინასწარ გახდა ცნობი-
ლი და NDI-ის მონაცემებს ასახავდა:

„კერძოდ, კითხვაზე, ხვალ რომ საპრეზიდენტო არჩევნები გაიმართოს, ვის დაუჭერდით
მხარს, პროცენტული მაჩვენებლები შემდეგნაირად გადანაწილდა (პირველი არჩევა-
ნი) – გიორგი მარგველაშვილი – 35.4%, ნინო ბურჯანაძე – 14.9%, დავით ბაქრაძე – 5.9%,
შალვა ნათელაშვილი – 4.5%, სალომე ზურაბიშვილი – 2.5%, გიორგი თარგამაძე –
0.8%, ნესტან კირთაძე – 0.2%, არცერთს – 10.5%, უარი პასუხზე – 9.9%, მიჭირს პასუხის
გაცემა – 9.6%.“

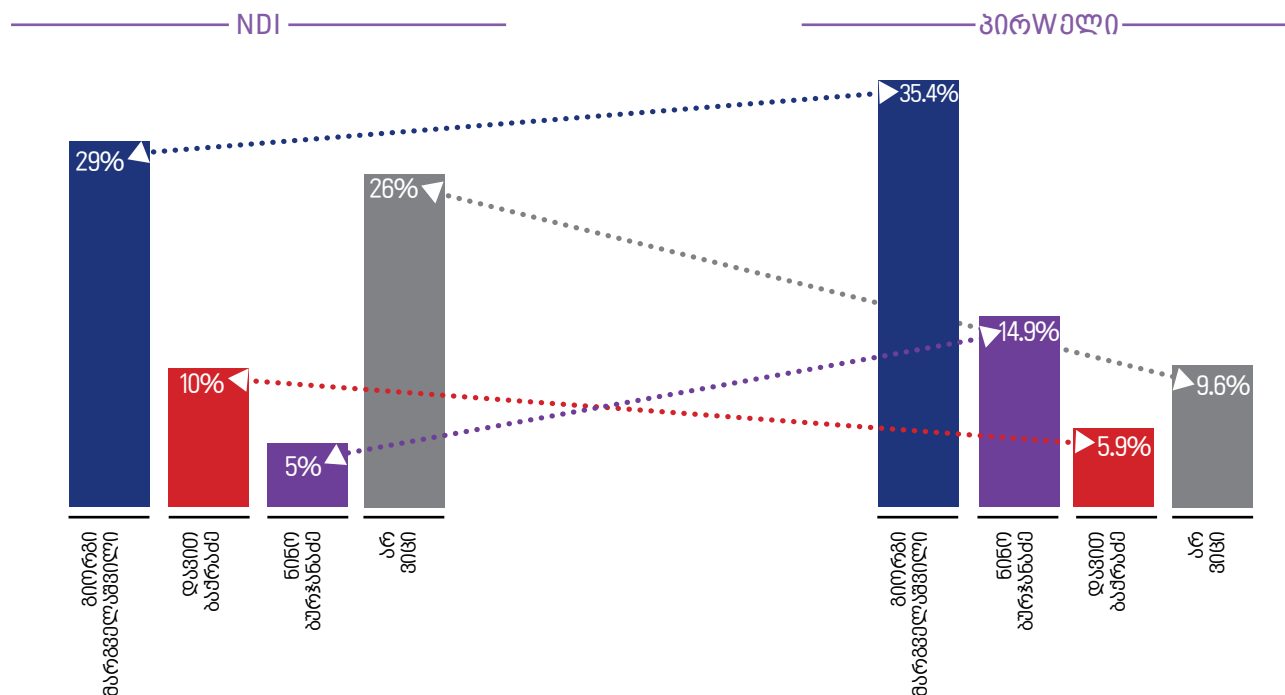
აღნიშნულ ინფორმაციას NDI საპასუხო განცხადებით იმავე დღეს გამოეხმაურა, რომელშიც ორგანიზაცია უარყოფდა „პირWელის“ მიერ გავრცელებულ მონაცემებს:

„გვსურს, აღვნიშნოთ, რომ საინფორმაციო სააგენტო „პირWელის“ მიერ წარმოდგენილი ინფორმაცია პოლიტიკური რეიტინგების შესახებ მცდარია და აბსოლუტურად არ შეესაბამება იმ მონაცემებს, რისი პრეზენტაციაც მოხდება 15 ივლისს“.

NDI-ის საპასუხო განცხადების გაშუქებისას, სააგენტომ მასალაში აპელირება ანონიმური წყაროს ინფორმირებულობაზე გააკეთა.

NDI-ს კვლევის შედეგები⁶ 2013 წლის 15 ივლისს გახდა ცნობილი. მნიშვნელოვანია სხვაობა, რაც ორგანიზაციის მიერ ჩატარებულ კვლევასა და სააგენტო „პირWელის“ ვერსიას შორის მოგვიანებით გამოვლინდა და მეორე ადგილზე გასულ კანდიდატს და იმ ამომრჩევლის ხვედრით წილს უკავშირდებოდა, ვისაც გადაწყვეტილება ჯერ არ ჰქონდა მიღებული. ეს სხვაობა კი ასე გამოიყურება:

მიუხედავად იმისა, რომ NDI-იმ საჯაროდ უარყო საარჩევნო სუბიექტების რეიტინგის ის ვერსია, რომელიც სააგენტო „პირველი“ გაავრცელა, 12 ივლისს ტელეკომპანია „მეტროს“ გადაცემა „პოლიტმეტრის“ განხილვის საგანი სწორედ ანონიმურ წყაროზე დაყრდნობით გავრცელებული ეს მონაცემები გახდა.

იანა ყორბაშვილი
CIVIL.GE

თოქ-შოუს წამყვანმა გადაცემის წარდგენისას, სააგენტო „პირველის“ მიერ გამოქვეყნებულ მონაცემებს NDI-ს კვლევის შედეგები უწოდა. თუმცა, მან ამავე დროს აღნიშნა, რომ თავად კვლევის განმხორციელებელი ორგანიზაცია აღნიშნულ მონაცემებს არ ადასტურებდა:

„როგორია თანმიმდევრობა და პროცენტები NDI-ს კვლევის შედეგად შედგენილ სი-აში? კითხვაზე – ხვალ რომ საპრეზიდენტო არჩევნები გაიმართოს, ვის დაუჭერდით მხარს? ჯერ-ჯერობით NDI-ს ამ კითხვაზე საკუთარი პასუხები არ გამოუქვეყნებია, თუმცა მის პასუხებს აქვეყნებს სააგენტო „პირველი“ და პროცენტულ მაჩვენებლებშიც გამოიხატება ეს პასუხები. მე მაინც გავაცნობთ ამ შედეგებს, იმის მიუხედავად, რომ NDI არ ადასტურებს ამ შედეგებს“.

ჟურნალისტის ამ ფრაზების პარალელურად ეთერში NDI-ს მიერ ჩატარებული ადრინ-დელი სხვა კვლევის გრაფიკული ვიზუალი გადიოდა.

ალსანიშნავია ისიც, რომ გადაცემის ერთ-ერთმა რესპონდენტმა, საპრეზიდენტო კანდიდატმა გიორგი თარგამაძემ სააგენტო „პირWელის“ მონაცემების კომენტირებაზე სწორედ იმ მოტივით თქვა უარი, რომ მის ავთენტურობას თავად NDI არ ადასტურებდა:

გიორგი თარგამაძე: „კი, ეს შედეგებიც ვნახე და NDI-ს განცხადებაც, რომ გამოქვეყნებული ინფორმაცია აბსოლუტურად არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს, შესაბამისად, ეს ინფორმაცია დღის განმავლობაში უკვე ამოღებული იყო საინფორმაციო ლენტიდან. თუმცა, ამას დიდი მნიშვნელობა არ აქვს, ჩვენ შეგვიძლია ვისაუბროთ მანამდე გამოქვეყნებულ, ამ შემთხვევაში ოფიციალურად დადასტურებულ, IRI-ის კვლევებზე. ხოლო NDI-ს კვლევებს დავუბრუნდეთ მომავალი კვირის ორშაბათს, როცა ეს შედეგები ოფიციალურად გამოქვეყნდება“.

გადაცემის მეორე ნაწილში კი, რომლის სტუმრებიც ფსიქოლოგები რამაზ საყვარელიძე და ზურაბ ბიგვაძა იყვნენ, მსჯელობა სწორედ სააგენტოს მონაცემებზე იყო, რომლის ავთენტურობა მოგვიანებით თავად NDI-ის გავრცელებული მონაცემებით არ დადასტურდა.

სააგენტოს შემთხვევაში დაირღვა ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის პირველი მუხლი, რომლის თანახმადაც:

„ჟურნალისტმა პატივი უნდა სცეს საზოგადოების უფლებას – მიიღოს ზუსტი ინფორმაცია“.

ქარტია აღნიშნულ მუხლს შემდეგნაირად განმარტავს:

„უნდა ჩანდეს ჟურნალისტის მცდელობა, რომ მან საზოგადოების მიმართ გამოიჩინა პატივისცემა და ბოლომდე გადაამოწმა ფაქტები, რათა გამოექვეყნებინა სიმართლე და ზუსტი ინფორმაცია. ზუსტ ინფორმაციად, შეთანხმების თანახმად, ჩაითვლება ორ წყაროსთან გადამოწმებული ინფორმაცია, რომელშიც იდენტიფიცირებულია ადამიანი, ადგილი, მოვლენა – ვისაც და რასაც ეხება ინფორმაცია.“

ტელეკომპანია „მაესტროს“ შემთხვევაში კი დაირღვა როგორც „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“ ის მუხლი, რომელიც სიზუსტეს არეგულირებს, ასევე საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების მარეგულირებელი ნორმები, რომელიც ავალდებულებს ტელევიზიას ჯერ თავად დარწმუნდეს კვლევის სანდოობაში და შემდეგ გაავრცელოს ინფორმაცია კანონით განსაზღვრული რეკვიზიტების მითითებით.

სიზუსტე

„მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“ მე-13 მუხლის მიხედვით, მაუწყებელი ვალდებულია – მიიღოს ყველა გონივრული ზომა, რათა უზრუნველყოს ინფორმაციის წყაროს და ფაქტების სიზუსტე, მიაწოდოს აუდიტორიას სანდო და ზუსტი ინფორმაცია, არ დაუშვას ცრუ ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელება. გარდა ამისა, (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-14 მუხლი) მაუწყებლებს ვალდებულება აქვთ, უზრუნველყონ აუდიტორია სანდო და ზუსტი ინფორმაციით და არ დაუშვან ცრუ ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელება. ამავდროულად მაუწყებელმა უნდა გაითვალისწინოს

იანა ყორბაშვილი
CIVIL.GE

ინფორმაციის წყაროს შესაძლო დაინტერესება ან მიკერძოებულობა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე ეხება საზოგადოებრივი ინტერესის შემცველ საკითხთან დაკავშირებით გამოთქმულ მოსაზრებას და მიიღოს ყველა გონივრული ზომა გადაცემული ინფორმაციის სისრულისა და სიზუსტის უზრუნველსაყოფად.

კვლევის საიმედოობა და მანიპულირების გამორიცხვა

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 25-ე მუხლის მიხედვით კი, მაუწყებლების მიერ გავრცელებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგები საფუძვლიანი და საიმედო უნდა იყოს, შედეგები კი საზოგადოებრივი აზრის მანიპულირებისთვის არ უნდა იყოს გამოყენებული. საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების სანდოობაში ეჭვის შეტანის თავიდან აცილების მიზნით, მაუწყებელი უნდა დარწმუნდეს კვლევის მეთოდოლოგიის სისწორეში, შედეგების საიმედოობაში (მუხლი 27). ამავე კოდექსის 26-ე მუხლი ავალდებულებს მაუწყებლებს საზოგადოებრივი აზრის კვლევის გაშუქებისას, „საქართველოს საარჩევნო კოდექსით“ იხელმძღვანელონ.

ფაქტობრივი მიმოწერის საქმე

2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებამდე რამდენიმე დღით ადრე, ონლაინ სივრცეში (for.ge⁷, „საქართველო და მსოფლიო“⁸ და „საქინფორმი“⁹) სოციალურ მედიაზე¹⁰ დაყრდნობით, გავრცელდა მიმოწერა (სქრინშოტი), რომელიც თითქოს უშიშროების საბჭოს მდივნის – გიგა ბოკერიასა და ამერიკულ კვლევით კომპანია Greenberg Quinlan Rosner-ის ვიცე-პრეზიდენტ ჯერემი როზნერს შორის ელექტრონულ მიმოწერას ასახავდა.

აღნიშნული მიმოწერის მიხედვით, თითქოს ჯერემი როზნერი უკმაყოფილებას გამოთქვამდა კვლევის ბოლო შედეგით, რომლითაც ნინო ბურჯანაძე მეორე ადგილს იკავებდა, რის გამოც იგი მეგობრებს NDI-დან იმგვარი შედეგების გამოცხადებას ურჩევდა, რაც „ეჭვქვეშ არ დააყენებდა: მეორე ტურის პერსპექტიულობას, დავითის [ბაქრაძე] უეჭველ მეორე ადგილს, ბურჯანაძის პოზიციების სრულ უპერსპექტივობას“. გავრცელებულ წერილში ასევე აღნიშნული იყო, თითქოს დავით ბაქრაძე მეგრელებს შეურაცხყოფელი სიტყვებით მოიხსენიებდა.

- როგორ უნდა მოიქცეს ჟურნალისტი, თუ მას პერსონალური კორესპონდენცია ჩაუვარდა ხელთ?

მიუხედავად იმისა, რომ ორ სუბიექტს შორის მიმოწერა პერსონალურ მონაცემს წარმოადგენს, ამ შემთხვევაში თუ ფაქტი დადასტურდა, ინდივიდის უფლება შესაძლოა, საჯარო ინტერესმა გადასწონოს, რადგან საქმე მაღალი რანგის თანამდებობის პირს და არჩევნებთან დაკავშირებულ საკითხებს ეხება.

- როგორ უნდა მოვიქცეთ, თუ ინფორმაციას სოციალურ მედიაში უცნობი ან არასანდო წყარო ავრცელებს?

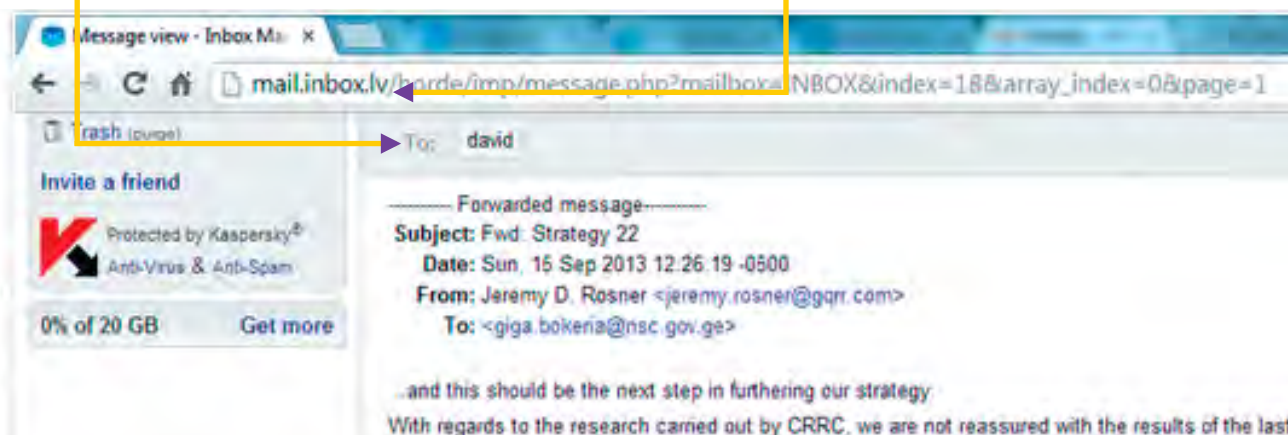
მოცემულ შემთხვევაში მთავარი ტესტი წერილის ავთენტურობის დადგენაა და მხოლოდ ამის შემდეგ არის შესაძლებელი მსჯელობა იმის შესახებ, რა უფრო მნიშვნელოვანია - ინფორმაციის გავრცელება თუ პირის ლეგიტიმური მოლოდინი, რომ მისი კორესპონდენცია დაცული იქნება.

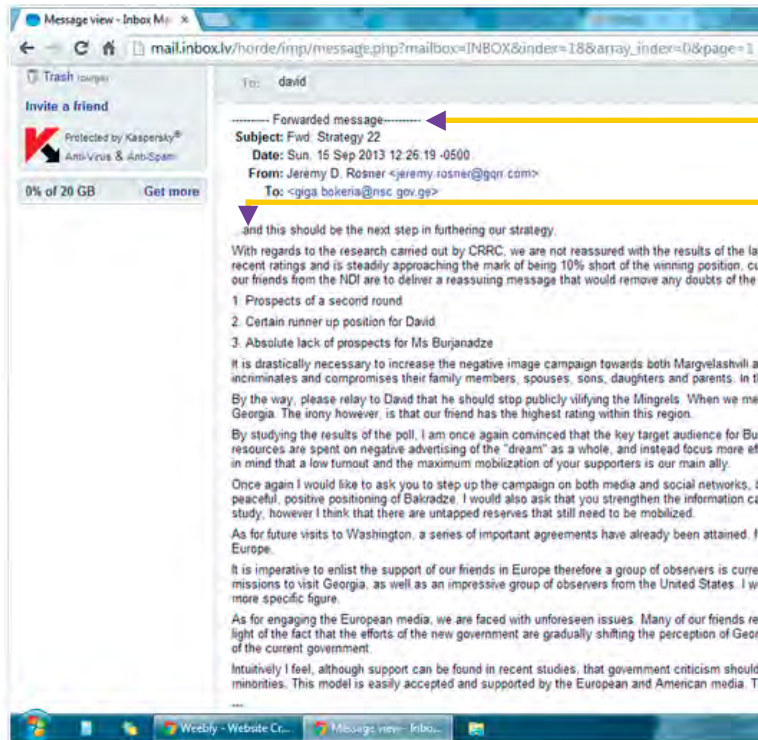
- რაზე შეიძლება გამახვილდეს ყურადღება მეილის ავთენტურობის დადგენისას?

„სკრინშოტზე“ არსებული შემდეგი დეტალები იქცევს ყურადღებას:

შეტყობინება მიღებულია ლატვიურ მაილზე – mail.inbox.lv;

მეილი გადაგზავნილია ვინმე David-თან;

ჩანს რომ მეილი გადაგზავნილია
“forwarded message”

წერილი იწყება შუა წინადადებიდან
“...and this should be” და არ ახლავს
ფორმალური მისალმებაც კი.

ამასთანავე გასარკვევია შემდეგი გარემოებები:

○ რამდენად რეალურია მიმოწერაში გამოყენებული ელ-მისამართები?

ამისათვის ჟურნალისტს შეუძლია, ექსპერიმენტი ჩაატაროს: მითითებულ მისამართზე მეილი გადაგზავნოს და შეამოწმოს, ხომ არ დაბრუნდება ის უკან; ასევე სხვა გზით (პირადი კონტაქტებით) შეეცადოს მისამართების მოპოვებას და შეადაროს ონლაინ გავრცელებულ ვერსიას.

○ აქვს თუ არა მიმოწერაში არსებულ ინფორმაციას რეალური საფუძველი?

წინასაარჩევნო პოლიტიკურ რეიტინგებს, რომლის მიხედვით, დემოკრატიული მოძრაობის საპრეზიდენტო კანდიდატი ნინო ბურჯანაძე მესამე ადგილზე იყო და არა მეორეზე, არა მხოლოდ ნაციონალური მოძრაობის, არამედ ქართული ოცნების, ასევე ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის, NDI-ის დაკვეთით ჩატარებული კვლევები ადასტურებდა.

მოგვიანებით თავად ამერიკული კვლევითი ორგანიზაცია Greenberg Quinlan Rosner Research-ის ვებ-გვერდზე გავრცელდა განცხადება¹¹, რომელმაც მიმოწერას თაღლითობა უწოდა.

„ცოტა ხნის წინ ორმა ვებ-საიტმა გამოაქვეყნა ელექტრონულ ფოსტაზე გამოგონილი მიმოწერა, მტკიცებით, თითქოსდა ის ეკუთვნოდა საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივანსა და ჯერემი როზნერს „Greenberg Quinlan Rosner“-დან. GQR მრავალი წლის განმავლობაში აწარმოებდა გამოკითხვებს პრეზიდენტი სააკაშვილის კაბინეტისა და ერთიანი ნაციონალური მოძრაობისთვის, მაგრამ მოცემული Email მიმოწერა თაღლითობაა და მასში არაფერია ისეთი, რაც ოდესმე დაუწერია ჯერემი როზნერს ან ვინმეს GQR-დან.“

უარყოფა გაავრცელა ეროვნული უშიშროების საბჭოს აპარატმა, სადაც აღნიშნული იყო, რომ „მიმოწერაში მითითებული ელექტრონული ფოსტის მისამართები, არ ეკუთვნის არც ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივანსა და არც ჯერემი როზნერს“.

განხილული შემთხვევა საინტერესოა სოციალური მედიის, როგორც ინფორმაციის წყაროს გამოყენების თვალსაზრისით. მიუხედავად იმისა, თუ რაოდენ მაცდუნებელიც არ უნდა იყოს სოციალური მედიით გავრცელებული შინაარსი და სურვილი – ოპერატიულად გაშუქდეს ექსკლუზიური მასალა, მოვლენების პროფესიული გაშუქება მოითხოვს ინფორმაციის ზედმიწევნით გადამოწმებას, რათა მედია დაინტერესებული მხარის ბრმა იარაღად არ იქცეს.

ჩეკოვანდუა

სასურველია, მედია საშუალებებმა წინასაარჩევო პერიოდში შემდეგი საკითხები გაითვალისწინონ:

- საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების ან სოციალური მედით გავრცელებული ინფორმაციის გაშუქებისას, იხელმძღვანელონ სანდო მონაცემებით და არ დაეყრდნონ ანონიმური წყაროების მიერ მიწოდებულ ან გადაუმოწმებელ ინფორმაციას, რომლის ავთენტურობა საეჭვოა, რადგან კონფიდენციალურ წყაროს, როგორც დაინტერესებულ მხარეს, შესაძლოა, საკუთარი მოტივები ამოძრავებდეს და შედეგად საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირება მოხდეს;
- საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების გამოქვეყნებამდე გაეცნონ კანონმდებლობით და ქცევის კოდექსით განსაზღვრულ ვალდებულებებსა და რეგულაციებს;
- მნიშვნელოვანია, ჟურნალისტებმა გააცნობიერონ, რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს მათ მიერ გავრცელებულმა ინფორმაციამ ამომრჩეველზე, განსაკუთრებით მათზე, ვინც თავის არჩევანში ჯერ კიდევ არ არის ჩამოყალიბებული;
- გაითვალისწინონ საერთაშორისო სტანდარტები, ინფორმაციის გადამოწმების და საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგების გაშუქების აპრობირებული პრაქტიკა.

შენიშვნები:

¹ <http://www.ncpp.org/?q=node/4>

² საზოგადოებრივი აზრის კვლევა. მანიპულაცია თუ რეალური ანალიზის ინსტრუმენტი? ჟურნალისტთა საერთაშორისო ცენტრი, ჟურნალი „თავისუფლება“ #4 (16) აპრილი, 2003.

³ <http://bit.ly/1tt7wm2>

⁴ <http://bit.ly/1psUbjg>

⁵ <http://bit.ly/1sj60QK>

⁶ <http://bit.ly/1wnHxjr>

⁷ <http://bit.ly/1tt7yKH>

⁸ <http://bit.ly/1vaYyMj>

⁹ <http://bit.ly/1wnHC6Y>

¹⁰ <http://georgianelections.weebly.com/>

¹¹ <http://bit.ly/1npfbfh>

ქრიშინაღის ბაშუქეზა ქსენოფოზიური ჰონფექსფი

მანიამ ჰოფადეჰის სექმე

► თამარი სონზანდჰი

ფაქტი: 2013 წლის 22 ივლისს, ქალაქ ბათუმში იზოვეს გარდაცვლილი 16 წლის მარიამ კოჩალაძე, რომლის მკვლელობაში ეჭვმიტანილი, გამოძიების წინასწარი ცნობით, უცხო ქვეყნის, კერძოდ, ირანის მოქალაქე იყო.

ფაქტის რეზონანსულობა რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

- მოკლული გახლდათ არასრულწლოვანი;
- მკვლელობის მოტივი ბუნდოვანი იყო;
- მკვლელობა მოხდა ბათუმის ბულვარში, რომელიც ერთ-ერთ უსაფრთხო ზონად ითვლებოდა;
- მკვლელობაში ბრალდებული უცხო ქვეყნის, ირანის მოქალაქე იყო.

განსახილველი მედია-ქეისი: ტელეკომპანია „იმედის“ 2013 წლის 1 აგვისტოს დღის მთავარი საინფორმაციო გამოშვება „ქრონიკა“.

სიუჟეტი ტელეკომპანია „იმედის“ პრაქტიკიდან არის აღებული (მიუხედავად იმისა, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით მედიაში არაერთი პრობლემური პუბლიკაცია გამოქვეყნდა), „იმედის“ შემთხვევა შეირჩა ჩვენს მიერ, როგორც პასუხისმგებლიან მედიაში გამოქვეყნებული მასალა, რომლის საფუძველზეც დეტალურად შეგვიძლია განვიხილოთ მედია-ეთიკის სტანდარტები.

მკვლელობის ფაქტი მდინარეში

განსახილველი მედია-ქეისის უკეთ აღსაქმელად რამდენიმე დეტალი გაშუქების ქრონოლოგიისთვის: მედიის მიერ გავრცელებული პირველი ინფორმაციები, ძირითადად, იდენტური იყო და დაახლოებით შემდეგ შინაარსს შეიცავდა:

„მკვლელობა ბათუმში – წინასწარი ინფორმაციით, 16 წლის გოგონას ყელი გამოჭრეს. მარიამ კოჩალიძე ჯერ გაძარცვეს, შემდეგ კი სასტიკად აწამეს და მოკლეს.

მისი ცხედარი დედამ და ოჯახის ახლობლებმა ზღვის სანაპიროზე, ნანგრევებში აღმოაჩინეს. გოგონას სხეულზე მრავლობითი დაზიანებები აღენიშნება.

ფაქტზე საქმე განზრახ მკვლელობის მუხლით აღიძრა. მიმდინარეობს გამოძიება. შინაგან საქმეთა სამინისტროში ოფიციალურ კომენტარს მომხდარზე ჯერ არ აკეთებენ; ფაქტს „ფეისბუქის“ საკუთარ გვერდზე საქართველოს პრეზიდენტი გამოეხმაურა, რომელსაც იუსტიციის მინისტრმაც უპასუხა²⁴.

მედიის მიერ გამოქვეყნებულ მასალებში ოჯახის ახლობლები იხსენებდნენ გოგონას დაკარგვისა და პოვნის ფაქტს; განიხილებოდა ძარცვის ვერსიები³.

ოფიციალური ინფორმაცია

მკვლელობიდან ორი დღის შემდეგ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გაავრცელა შემდეგი სახის ინფორმაცია:

„შინაგან საქმეთა სამინისტრომ მარიამ კოჩალიძის მკვლელობის საქმე გახსნა.

22 ივლისს ბათუმში მომხდარი, 16 წლის მარიამ კოჩალიძის მკვლელობის გამოძიების მსვლელობისას დადგენილია სავარაუდო მკვლელის ვინაობა. გამოძიებისთვის ცნობილია, რომ აღნიშნული პირი 1985 წელს დაბადებული ირანის მოქალაქე მოჰამად-მინ რუინთანია, რომელიც საქართველოში სარფის სასაზღვრო-გამშვები პუნქტიდან 23 ივნისს შემოვიდა და 22 ივლისს, 19:22 საათზე საქართველოს ტერიტორია ასევე სარფის სასაზღვრო-გამშვები პუნქტის გავლით დატოვა.

შინაგან საქმეთა
სამინისტრო

აღნიშნული პირის დასაკავებლად შინაგან საქმეთა სამინისტრო მოლაპარაკებებს თურქ კოლეგებთან უკვე აწარმოებს⁴⁴.

ოფიციალურ ინფორმაციაში ეჭვმიტანილის მოხსენიება „სავარაუდო მკვლელად“ სამართლებრივი და ეთიკური დარღვევა არ არის, თუმცა გარკვეულ ემოციურ ფონს ქმნის. მოქალაქეობის ხაზგასმა, ფაქტისადმი დიდი ინტერესისა და ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით (უცხო ქვეყნის მოქალაქე ეჭვმიტანილმა საქართველოს ტერიტორია დატოვა) ამ შემთხვევაში, მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, გამართლებულია.

შსს-ს ოფიციალურ განცხადებას მოჰყვა ირანის კონსულის კომენტარი, სადაც ნათქვამია:

„ჩვენ ვგმობთ ამ საზარელ მკვლელობას და მზად ვართ დავცემართ ქართველ სამართალდამცავებს. მივაწოდოთ ინფორმაცია მკვლელობაში ბრალდებულის შესახებ. უკვე გადავეცით მნიშვნელოვანი ინფორმაცია აჭარის მთავრობის თავმჯდომარეს და აჭარის პოლიციის უფროსის მოადგილეს. საზღვრებზე გაძლიერებულია კონტროლი. მკვლელობაში ბრალდებული ბოლო ორი წლის განმავლობაში თურქეთში იმყოფებოდა და ჯერჯერობით ირანში არ დაბრუნებულა. იმედი მაქვს, ამ საქმეს მალე ნათელი მოეფინება და ინციდენტი ორი ქვეყნის ურთიერთობაზე არ აისახება“⁴⁵.

გამოხმაურება

გავრცელებული ოფიციალური ინფორმაცია ინსპირაციის წყარო აღმოჩნდა როგორც ქსენოფონიური მედიისთვის, ისე მკითხველისთვის და საფუძველი დაუდო ანტიირანულ და ანტიმუსლიმურ კამპანიას. მაგალითად, მასალები შემდეგი სათაურებითა და ფრაზებით გამოქვეყნდა:

„მარიამ კოჩალიძის მკვლელი ტერორისტი იყო?“⁴⁶;

„საქინფორმმა მარიამ კოჩალიძის მკვლელობა გუშინ დილით გახსნა! მკვლელი ვაჰაბიტია სირიის ოპოზიციიდან, რომელიც თურქეთში რეაბილიტაციას გადიოდა! მეორე მკვლელი მიხეილ სააკაშვილია!“⁴⁷

„მოვითხოვთ, არც ერთი ირანელი არ შემოვიდეს საქართველოში... მარიაში წმინდა ქრისტიანი იყო. ვფიქრობთ, მკვლელმა შეიწირა მსხვერპლად. იმ ტერიტორიაზე ბომბები იკრიბებიან, მარიაშ ეცოდებოდა და საჭმელი მიჰქონდა“ და ა.შ.

ჯეოქომპანია „იმედის“ 1 აპრილის სიუჟეტი

დეტალურად განვიხილავთ ტელეკომპანია „იმედის“ შემთხვევას, რომელიც საინტერესო მაგალითია იმ პრობლემების იდენტიფიცირებისთვის, რაც კრიმინალური ფაქტის გაშუქების დროს შეიძლება წარმოიშვას და ეჭვმიტანილის იდენტობას უკავშირდებოდეს:

ტელეკომპანია „იმედის“ 20 საათიანი საინფორმაციო გადაცემის ანონსი:

„მსხვერპლთშეწირვის რიტუალი და კონფლიქტი რელიგიურ ნიადაგზე. საქმის ახალი დეტალები ბათუმიდან“.

სიუჟეტის წარდგენა გადაცემა „ქრონიკის“ წამყვანის მიერ:

„16 წლის მარიამ კონსტანტინის საქმესთან დაკავშირებით ძიება გრძელდება; ქრონიკის-
თვის კი ახალი დეტალები გახდა ცნობილი. გარდაცვლილის ოჯახის წევრები ამბობენ,
რომ ირანის მოქალაქემ, სავარაუდოდ მკვლელმა, მსხვერპლს ყელი გამოჭრა, რითიც
რელიგიური რიტუალი შეასრულა და ადგილიდან მიიშალა. ოჯახს კითხვებს ის ფაქ-
ტიც უჩენს, რომ მკვლელმა ძვირადღირებული ნივთი „აიფონ 5“ ადგილზე დატოვა,
თუმცა წაიღო ჯვარი და უბრალო ბეჭედი; საზარელი მკვლელობის ახალი დეტალები
... (კორესპონდენტი) ... ისაუბრებს“...

სიუჟეტი იწყება კორესპონდენტის ჩართვით, რომელიც აცხადებს:

„ზუსტად 11 დღის წინ 16 წლის გოგონას სასტიკად ნაწამები სხეული ოჯახის წევრებმა
აი, ამ ტერიტორიაზე იპოვეს. მკვლელობა რელიგიურ ნიადაგზე და მსხვერპლთა-
წირვის რიტუალი, ასეთია ოჯახის წევრების ვერსია...“

აღნიშნულ სიუჟეტში გაშუქების მხრივ გამოიკვეთა შემდეგი პრობლემები:

- გადაცემის ანონსით – „მსხვერპლთაწირვის რიტუალი და კონფლიქტი რელიგიურ
ნიადაგზე. საქმის ახალი დეტალები ბათუმიდან“, – რედაქცია გამოძიების პროცესში
მყოფ ინციდენტს თავად აფასებს რელიგიურ კონფლიქტად, ხოლო მსხვერპლთ-
აწირვას დადასტურებულ ფაქტად გვთავაზობს.
- სიუჟეტის წარდგენისას წამყვანი პირდაპირ ამბობს, რომ „ქრონიკისთვის ახალი
დეტალები გახდა ცნობილი“, თუმცა სიუჟეტში ფაქტობრივი მასალა არ მოიპოვე-
ბა და აქ მხოლოდ ვარაუდებზეა საუბარი; გადაცემის ავტორებს ამით მაყურებელი
შეცდომაში შეჰყავთ;
- მიუხედავად იმისა, რომ კორესპონდენტი რამდენიმეჯერ უსვამს ხაზს, რომ ეს რეს-
პონდენტების მოსაზრებაა, სიუჟეტი მთლიანად ამ თემას ეძღვნება და ტიტრადაც
სწორედ ეს ვერსია გასდევს: „16 წლის გოგონას მშობლები მსხვერპლთაწირვის
რიტუალზე საუბრობენ“;
- კორესპონდენტი ორი რესპონდენტის – მსხვერპლის დედისა და ნათლიის ინტერ-
ვიზე დაყრდნობით ავითარებს ვერსიას მკვლელობის შესაძლო რელიგიური მო-

ტივის შესახებ; სიუჟეტის ორივე წყარო ერთი მხარეა, რომელიც ძლიერი ემოციური ზეგავლენის ქვეშ იმყოფება; მათი ინფორმაცია არ ეფუძნება მყარ ფაქტობრივ გარემოებებს და ძირითადად ეჭვებსა და ემოციებზეა დამყარებული; მეტიც – მსხვერპლის ნათლია თავად საუბრობს იმის თაობაზე, რომ მას აქვს ეჭვები, თუმცა „ჯერ უნდა გაერკვეს, წაიკითხოს ლიტერატურა...“

- კორესპონდენტს არ მიუღია ზომები ამ ეჭვების გადასამოწმებლად – მას არ გადმოუცია გამოძიების ოფიციალური ვერსია, რომელიც დაადასტურებდა ან უარყოფდა მკვლელობის რელიგიური მოტივის ვერსიას; არ არსებობს არც რომელიმე სხვა მხარე, რომელიც თავად რიტუალური მკვლელობის ფაქტის ან უარყოფას, ან დადასტურებას შეძლებდა;
- სიუჟეტმა ხელი შეუწყო ირანის მოქალაქეების მიმართ დამატებითი ფობიების გაღვივებას; ასევე ისლამის მიმართ ნეგატიური სტერეოტიპის დამკვიდრებას და სიძულვილის გაღვივებას.

იხილოს „ქაისი“ და მხილავ-სტანდარტები

ტელეკომპანია „იმედმა“ დაარღვია მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-13, მე-14, მე-18 (2), 31-ე და 33 მუხლების მოთხოვნები:

ინფორმაციის სიზუსტე:

აღნიშნული სიუჟეტით დაირღვა მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-13 მუხლი. კერძოდ:

მუხლი 13. მაუწყებლის მიერ ზუსტი ინფორმაციის მიწოდების უზრუნველყოფისათვის წაყენებული მოთხოვნები (წესები)

1. მაუწყებელი ვალდებულია მიიღოს ყველა გონივრული ზომა, რათა უზრუნველყოს ინფორმაციის წყაროს და ფაქტების სიზუსტე.
2. მაუწყებელი ვალდებულია მიაწოდოს აუდიტორიას სანდო და ზუსტი ინფორმაცია, არ დაუშვას ცრუ ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელება.

ასევე დარღვეულია მე-18 (2) მუხლის მოთხოვნები, რომლის თანახმად:

„პროგრამა ან სიუჟეტი მიკერძოებული იქნება, თუ ის არ მოიცავს ამომწურავ ინფორმაციას მნიშვნელოვანი ფაქტების შესახებ, აგებულია უმნიშვნელო ფაქტებზე, შეგნებულად ან გაუცნობიერებლად შეჰყავს აუდიტორია შეცდომაში, შენიღბული სახით გამოხატავს მიკერძოებული პირის მოსაზრებებს.“

რედაქციას არ მიუღია გონივრული ზომები, ფაქტების სიზუსტის გადასამოწმებლად. რელიგიური მოტივით ჩადენილი დანაშაული საქართველოს კანონმდებლობით დამაძიმებელი გარემოებაა, თუმცა, ჟურნალისტს გარდაცვლილის მშობლის მიერ მიწოდებული ვერსია ოფიციალურ გამოძიებასთან არ გადაუმოწმებია, მან კომენტარისათვის მხოლოდ გარდაცვლილის ნათლიას მიმართა.

ქცევის კოდექსი ავალდებულებს მაუწყებელს, ინფორმაცია ორ ურთიერთდამოუკიდებელ წყაროსთან გადაამოწმოს:

მუხლი 14.4: „როგორც წესი, მაუწყებელი არ უნდა დაეყრდნოს ინფორმაციის მხოლოდ ერთ წყაროს და სხვა წყაროებიდანაც უნდა მოიძიოს ინფორმაცია.“

ბუნებრივია, ის ემოციური მდგომარეობა, რომელშიც გარდაცვლილის ოჯახის წევრები იმყოფებიან, თუმცა მედია ასეთ ფონზე გაკეთებულ განცხადებებს განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს და მხოლოდ ფაქტების გადამოწმების შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება მსგავსი მგრძნობიარე თემების გაშუქებაზე, რათა ნებით თუ უნებლიედ არ შეიყვანოს აუდიტორია შეცდომაში.

საერთაშორისო სტანდარტები

მსოფლიოში 350-ზე მეტი მედია ეთიკის კოდექსი არსებობს, რომლებიც მედიის თვითრეგულირების სტანდარტებს ადგენენ. ყველა მათგანი მეტ-ნაკლებად იმეორებს საერთო ეთიკურ ნორმებს.

პრაქტიკულად ყველა კოდექსის მთავარი პრინციპია „ინფორმაციის სიზუსტე“. პროფესიონალ ჟურნალისტთა საზოგადოების (Society of Professional Journalists, SPJ) ეთიკის კოდექსის პირველივე მუხლებში აღნიშნულია:

„ჟურნალისტი უნდა იყოს მართალი, სამართლიანი და მამაცი ინფორმაციის მოპოვების, მიწოდებისა და ინტერპრეტაციის დროს. გადამოწმეთ ინფორმაციის სიზუსტე ყველა წყაროსთან და საშუალებით, რათა თავიდან აიცილოთ შემთხვევითი შეცდომები. მიზანმიმართული დამახინჯება არასოდეს არის დაშვებული.

დარწმუნდით, რომ სათაურები, ნიუსის ანონსები, ფოტო, ვიდეო, გრაფიკა და აუდიო ფრაგმენტები და ციტატები არ უნდა ამახინჯებდნენ კონტექსტს...¹⁰“

სიბრძნის გავრცელება, სიძულვილის გაღვივება

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი ასევე განმარტავს, რომ მრავალფეროვნების გაშუქების დროს მნიშვნელოვანია მედია მოერიდოს სტერეოტიპების გავრცელებას, კერძოდ 31-ე მუხლის თანახმად:

„მაუწყებელმა თავი უნდა შეიკავოს ისეთი მასალის გამოქვეყნებისგან, რომელიც გააღვივებს სიძულვილს ან არატოლერანტობას რასის, ენის, სქესის, რელიგიური კუთვნილების, პოლიტიკური შეხედულებების, ეთნიკური, გეოგრაფიული ან სოციალური წარმოშობის საფუძველზე“.

საინფორმაციო პროგრამა „ქრონიკის“ ანონსში ინციდენტის რელიგიურ კონფლიქტად სრულიად დაუსაბუთებლად შეფასება ასევე წარმოადგენს 33-ე (1) მუხლის დარღვევას:

„მაუწყებელმა თავი უნდა აარიდოს ეთნიკურ ან რელიგიურ კუთვნილებასა და უარყოფით მოვლენებს შორის დაუსაბუთებელი პარალელების გავლენას, მათ შორის ცალკეული პიროვნებების საქმიანობის ასოცირებას მთელ ჯგუფთან“.

მკვლელობის მოტივის შესახებ დაუზუსტებელი ვარაუდების გავრცელებას კიდევ უფრო ამძიმებს რელიგიური თემატიკის შემოტანა, რადგან უარყოფით მოვლენებსა და რელიგიურ კუთვნილებას შორის დაუსაბუთებელი პარალელების გავლენა და ერთი კონკრეტული ინციდენტის ასოცირება მთელ ჯგუფთან, სიძულვილის გაღვივებას და ისლამის მიმართ ნეგატიური სტერეოტიპების დამკვიდრებას უწყობს ხელს.

არასათანადო რეაგირება

აღნიშნულ სიუჟეტთან დაკავშირებით 2 აგვისტოს „ქართველ მუსლიმთა კავშირმა“ გაავრცელა განცხადება¹¹, რომელშიც აღნიშნულია:

„მსგავსი დამოკიდებულება იწვევს საზოგადოებაში ისლამის მიმართ ძალადობრივი სტერეოტიპების დამკვიდრებას, რაც მეტად სახიფათო და არასასიამოვნოა. უპირველესად, ვიზირებთ მარიამ კოჩალიძის ოჯახის მწუხარებას, მოზარდის ასეთი სადისტურო მკვლელობის გამო. აქვე, მარიამის ოჯახს ვთხოვთ, თავი შეიკავოს მსგავსი გამოთქმებისგან, რამაც შეიძლება ხელი შეუწყოს საზოგადოებაში სხვადასხვა მითქმა-მოთქმას“.

ორგანიზაციამ განმარტა, რომ ისევე როგორც ნებისმიერი მონოთეისტური რელიგია, ასევე, ისლამი არათუ არ ცნობს ადამიანის მსხვერპლთშეწირვის რიტუალს, არამედ კატეგორიულად კრძალავს ნებისმიერი ფორმით ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფას. „ქართველ მუსლიმთა კავშირმა“ მოუწოდა ტელეკომპანია „იმედს“ და ყველა მედია საშუალებას, თავი შეეკავებინა გადაუმოწმებელი, ცალმხრივი მასალის გავრცელებისგან და სხვადასხვა რელიგიაში წეს-ჩვეულებების არსებობა-არარსებობის საკითხი გადაემოწმებინათ.

პოზიტიურია, რომ 2 აგვისტოს ტელეკომპანია „იმედი“ გამოეხმაურა „ქართველ მუსლიმთა კავშირის“ მიმართვას¹², გაემიჯნა რესპონდენტის მოსაზრებებს. თუმცა, ამავე დროს ტელეკომპანიამ არ გაიზიარა სარედაქციო პასუხისმგებლობა მისი შინაარსის გამო.

„საინფორმაციო გამოშვების წამყვანის და ჟურნალისტის მხრიდან არ ყოფილა ამ ვერსიის ინტერპრეტაციის მცდელობა, რესპონდენტებმა კი საკუთარი სურვილით ისაუბრეს აღნიშნულ თემაზე და გამოთქვეს საკუთარი მოსაზრებები, რასაც ტელეკომპანია ცალსახად ემიჯნება, რადგან იგი არ წარმოადგენს „ტელეიმედის“ პოზიციას“.

რედაქციის მიდგომა საკამათოა შემდეგ გარემოებათა გამო:

- რელიგიური მოტივით მკვლელობის ჩადენა არა მოსაზრებას, არამედ მნიშვნელოვან ფაქტობრივ გარემოებას წარმოადგენს, რაც ალტერნატიულ წყაროსთან გადამოწმებული არ ყოფილა;
- გადაცემის ანონსი კი („მსხვერპლთშეწირვის რიტუალი და კონფლიქტი რელიგიურ ნიადაგზე“) გადაუმოწმებელი ფაქტების საფუძველზე გაკეთებულ სარედაქციო შეფასებას წარმოადგენდა.

აქედან გამომდინარე, გამოიკვეთა არასათანადო რეაგირება ტელეკომპანია „იმედის“ მხრიდან, რაც მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-13.3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს:

„მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი შეცდომების შესწორება უნდა მოხდეს ღიად და დაუფოვნებელივ, თანაზომადი საშუალებებითა და ფორმით სათანადო საეთერო დროს, მას შემდეგ, რაც მაუწყებლისათვის ცნობილი გახდება შეცდომის შესახებ“.

ტელეკომპანია „იმედის“ გამოხმაურება „ქართველ მუსლიმთა კავშირის“ მიმართვაზე გავრცელდა ინტერნეტ პორტალ media.ge-ს მეშვეობით და არა თანაზომადი საშუალებითა და ფორმით, სათანადო დროს, როგორც ეს მაუწყებელთა ქცევის კოდექსშია აღნიშნული და რისკენაც მედია საშუალებას მედიის განვითარების ფონდმა 3 აგვისტოს გაკეთებული განცხადებით მოუწოდა.

შენიშვნები:

- ¹ ტელეკომპანია „იმედი“; ქრონიკა 01.08.2013; 20 საათი. http://www.myvideo.ge/?video_id=2106419.
- ² საზოგადოებრივი მაუწყებელი 23.07.2013 <http://ltv.ge/news-view/52976/>.
- ³ ნეტგაზეთი. 23.07.2013 <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/21917/>; ტელეიმედი <https://www.youtube.com/watch?v=jPI9VWLniQ8> კვირის პალიტრა 23.07.2013 <http://bit.ly/1tq3j1D> და ა.შ.
- ⁴ შინაგანსაქმეთა სამინისტროს ინფორმაცია, 24.07.2013; <http://bit.ly/VH3F7L>.
- ⁵ ინტერპრესნიუსი. 29.07.2013 <http://bit.ly/1q3cZgX>.

- ⁶ ამბები.გე – 25.07.2013 <http://bit.ly/1tvyrvD>.
- ⁷ საქინფორმი – 29.07.2013 <http://bit.ly/1v2Do2Y>.
- ⁸ კვირის პალიტრა; 29.07.2013; <http://bit.ly/1weGoL6>.
- ⁹ ტელეკომპანია „იმედი“; ქრონიკა 01.08.2013; 20 საათი. http://www.myvideo.ge/?video_id=2106419.
- ¹⁰ პროფესიონალთა საზოგადოების (Society of Professional Journalists (SPJ)) ეთიკის კოდექსი <http://www.spj.org/ethicscode.asp>.
- ¹¹ <http://www.media.ge/ge/portal/news/301148/>.
- ¹² <http://www.media.ge/ge/portal/news/301152/>.

სოციალური პრობლემები ქსენოფობიურ კონფაქსფში

მიწის საკუთრების საკითხი

► თამარ ხოზაბაძე

საჯარო სივრცეში სოციალური პრობლემების ქსენოფობიურ კონტექსტში წარმოჩენას ხშირად არა მხოლოდ პოლიტიკური კლასი, არამედ მედიაც უწყობდა ხელს. ამ მხრივ თბილისის ზღვაზე ე.წ. ჩინური ქალაქის მშენებლობასთან ერთად, რომელიც რეალურად ჩინური ინვესტიციით განხორციელებული მშენებლობაა, ყველაზე აქტუალური თემა სოფლად მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებული დავების გაშუქება იყო.

წინამდებარე მიმოხილვაც სწორედ მედიაში მიწის საკუთრების თემატიკის გაშუქებას ასახავს და ძირითადად ფოკუსირებულია ისეთ შემთხვევებზე:

1. როცა მედია-საშუალებას აქვს მკვეთრად გამოხატული სარედაქციო პოლიტიკა საკითხის მიმართ, იყენებს დაუსაბუთებელ პარალელებს და არ მიმართავს სათანადო ზომებს მკითხველისთვის დაბალანსებული და უტყუარი ინფორმაციის მისაწოდებლად;
2. როცა სახეზეა კვალიფიციური გაშუქების პრობლემა, რაც ხელს არ უწყობს აუდიტორიის საკითხში გარკვევას;
3. როდესაც მედია სიძულვილის ენის ტირაჟირებას უწყობს ხელს.

ყველა ეს შემთხვევა კი საბოლოო ჯამში კიდევ უფრო აღრმავებს შეუწყნარებლობას უცხო მხარე. ჩვენ ასეთ პრაქტიკას ამჯერად გაზეთების „რეზონანსი“ და „კვირის პალიტრა“ და ტელევიზიის „რუსთავი2“-ის მაგალითებზე განვიხილავთ.

გაზეთ „რეზონანსის“ შემთხვევა

მიწის უცხოელებზე გასხვისების თემა საკმაოდ აქტიურად იყო გაშუქებული გაზეთში „რეზონანსი“. ამ თემაზე როგორც სარედაქციო, ისე საავტორო სტატიები გვხვდებოდა. სამწუხაროდ, ამ სტატიებში, თუ ცალკეულ პირთა მიმართებებში, ნაკლებად იყო წარმოდგენილი განსხვავებული აზრი, რაც ქმნიდა შთაბეჭდილებას, რომ მიწის უცხოელებზე გასხვისების მიუღებლობასთან დაკავშირებით თავად რედაქციას ჰქონდა ჩამოყალიბებული მკვეთრი სარედაქციო პოზიცია.

საილუსტრაციოდ ჩვენ ჟურნალისტების მიერ მომზადებულ ორ სტატიას განვიხილავთ.

რეზონანსი, 14 მაისი

გაზეთ „რეზონანსის“ ჟურნალისტის მიერ მომზადებული სტატია „საძოვრების კრიზისი საქართველოში“ ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში საძოვრების გასხვისებასთან დაკავშირებით მოსახლეობის უკმაყოფილების თემას ეხება.

სტატია დაუბალანსებელია – შვიდიდან ექვსი რესპონდენტი ერთ პოზიციას გამოხატავს. არ არის წარმოდგენილი არც უცხოელი ინვესტორების, არც ეკონომიკის სამინისტროს პოზიცია, რომლის კომპეტენციასაც მიწების განკარგვა წარმოადგენს.

სტატიის შესავალში ჟურნალისტი გვთავაზობს შემდეგ განზოგადებას, ყოველგვარი სტატისტიკის და ფაქტობრივი მონაცემების გარეშე:

„საქართველოში ძროხების გამოსაკვები ბალახი სანთლით საძებნელი გახდა. პირუტყვი თავის სარჩენად ღობე-ყორეს ედება“.

აღსანიშნავია, რომ სტატიის ეს შესავალი სიტყვა-სიტყვით ემთხვევა ციტატას, რომლის ავტორად პუბლიკაციაში კონკრეტული პიროვნების ნაცვლად, კრებითად ხობელები არიან მოხსენიებული.

სტატიაში ასევე საუბარია მიწების უკანონო გასხვისებაზე, რაც უფრო ზოგად მსჯელობას ეყრდნობა, ვიდრე ფაქტობრივ გარემოებებს, ასევე უმრავლესობის ლიდერის, დავით საგანელიძის სიტყვებს, სადაც ის აღნიშნავს, რომ საძოვრები საერთო სარგებლობის კატეგორიას განეკუთვნება და მათი გასხვისება დაუშვებელი იყო.

სტატიაში მოყვანილია პრემიერ-მინისტრ ბიძინა ივანიშვილის სიტყვები, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულებები ინვესტორებთან სამართლებრივად გამყარებულია, მთავრობა ვერაფერს მოიმოქმედებს ანუ საკუთრების საკითხს ვერ გადახედავს. თუმცა, ჟურნალისტს არ უცდია გაერკვია შემდეგი გარემოებები, რაც არსებითი იყო საზოგადოების სიღრმისეული ინფორმირებისთვის:

- განეკუთვნებოდა თუ არა უცხოელ ინვესტორებზე გასხვისებული სადავო მიწები საერთო სარგებლობის კატეგორიას პრივატიზების მომენტში?
- მოქმედებდა თუ არა საკანონმდებლო შეზღუდვა საერთო სარგებლობაში არსებული მიწების გასხვისებაზე პრივატიზების დროს?
- გვაქვს თუ არა საქმე კანონმდებლობის დარღვევასთან?

მნიშვნელოვანი იყო ჟურნალისტს მოეძიებია როგორც დოკუმენტური მასალა ოფიციალური წყაროებიდან (ეკონომიკის სამინისტრო, საჯარო რეესტრი), ასევე კომენტა-

რისთვის დაკავშირებოდა შესაბამის ექსპერტებს, რომელთაც მსგავს თემებზე მუშაობის გამოცდილება აქვთ.

შესაბამისად, ჟურნალისტს არ მიუღია ყველა გონივრული ზომა, რათა ინფორმაცია უტყუარი ყოფილიყო და შეცდომაში არ შეეყვანა მკითხველი.

ფაქტებისა და მოსაზრებების გამიჯვნა

მედია ეთიკის სტანდარტის მიხედვით, ჟურნალისტი თავის საქმიანობაში, პირველ რიგში, უნდა ეყრდნობოდეს ფაქტებს და უნდა შეეძლოს ბალანსის პოვნა ფაქტობრივ გარემოებებსა და ცალკეულ მოქალაქეთა ემოციურ შეფასებებს, ასევე პოლიტიკოსთა სპეკულაციურ შეფასებებს შორის, რომლებიც მოსახლეობის უკმაყოფილებას ქსენოფობიურ კონტექსტში კიდევ უფრო ამძაფრებენ. მოცემულ სტატიაში სოციალურ პრობლემას რესპონდენტები (კახა კუკავა, თავისუფალი საქართველო; თამაზ კუნჭულია, ექსპერტი) პაკისტანელების, თურქების, ინდოელებისა და ჩინელების მიერ მიწის შეძენას დაუსაბუთებლად უკავშირებენ. ეს უცხო ქვეყნის მოქალაქეების მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს.

ფაქტების და მოსაზრებების გამიჯვნის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინება. ქვემოთ მოყვანილია ამონარიდი რამდენიმე ქვეყნის ეთიკის კოდექსიდან:

პოლონეთი: ფაქტის და კომენტარის გამიჯვნის პრინციპი გულისხმობს ინფორმაციის ისეთი სახით მიწოდებას, რომ მკითხველმა შეძლოს ფაქტების შეხედულებებისა და მოსაზრებებისგან განსხვავება.

ფინეთი: საზოგადოებას უნდა ჰქონდეს საშუალება, გაარჩიოს ფაქტები თვალსაზრისისა და ინტერპრეტაციისაგან, რაც ამბისათვის ფონის შესაქმნელად გამოიყენება. ეს პრინციპი არ ზღუდავს ჟურნალისტს, თავად აირჩიოს წერის სტილი და ფორმა.

რეზონანსი, 17 ივლისი

სტატიაში, სათაურით „გამოკითხულთა 100% უცხოელებზე მიწის გაყიდვას ეწინააღმდეგება“ იკვეთება პროფესიული სტანდარტების დარღვევის შემთხვევები, კერძოდ:

სტატია შეეხება მიწის გაყიდვის თემაზე ჩატარებული გამოკითხვის შედეგებს. ამ დროს – მასალაში მითითებული არ არის გამოკითხვის მეთოდოლოგიის ისეთი არსებითი ელემენტები, როგორიცაა რესპონდენტების შერჩევის პრინციპი, გამოკითხვის გეოგრაფიული არეალი, კვლევის ტიპი და ა.შ., რაც ზოგადად სოციოლოგიური კვლევის გაშუქების სტანდარტის დარღვევაა. ამასთან, ამ ინფორმაციის არცოდნის გარეშე, ჟურნალისტის მიერ შემოთავაზებული სათაური, შესაძლოა, შეცდომაში შემყვანი აღმოჩნდეს.

როგორც სათაურიდანვე ჩანს, სტატიაში მხოლოდ ერთი შეხედულებაა წარმოდგენილი, რაც საზოგადოებრივი აზრით მანიპულირების შესაძლებლობას ქმნის.

პრობლემატურია ასევე ის, რომ ჟურნალისტი სარედაქციო ტექსტში ისევე საუბრობს მიწების უცხოელებზე გასხვისებასთან დაკავშირებულ უსაფუძვლო საფრთხეებზე, როგორც ამას რესპონდენტები მიმართავენ.

ჟურნალისტი: „საქართველო პატარა ქვეყანაა, სადაც საშუალოდ 4 მილიონი ადამიანი ცხოვრობს. უცხოელების ინტენსიური ჩამოსახლება, მიწების მიყიდვა ქართველების შესაძლო ეთნიკურ ჯგუფად დაყოფის, მათ უმცირესობაში მოხვედრის საფრთხეს წარმოქმნის“.

ჟურნალისტი საფრთხეებზე ყოველგვარი ფაქტობრივი საფუძვლის გარეშე მიუთითებს და პირად სუბიექტურ მოსაზრებას გამოხატავს.

ქსენოფობიური კონფიქსი

„რუსთავი 2“-ის და ბაზმით „პვირის პალიტრის“ შემთხვევა

„რუსთავი 2“, „კურიერი“, 22 ივნისი

მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებით მომზადებულ სიუჟეტში¹ ერთ-ერთი რესპონდენტის სიტყვები სიძულვილს აღვივებს მუსლიმების მიმართ. ამ ფრაზის სიუჟეტში ციტირება აუცილებლობას არ წარმოადგენდა, რადგან რესპონდენტი არც საჯარო პირია, რომ მის მიმართ მომეტებული საზოგადოებრივი ინტერესი არსებობდეს და არც საკუთრებითი დავის გადმოცემისთვის იყო აღნიშნული სინქრონის გამოყენება არსებითი.

სოფელ შინდისის მკვიდრი: „ჯერა ხმლითა და მახვილითა გვკაფავდნენ ეს მუსულმანები, ქართველებსა გვავიწროვებდნენ, გვხოცავდნენ და გვჟლეტავდნენ, ეხლა ვინ არიან ესენი? ან უფროსი არა ყავთ, ან უმცროსი არა ყავთ, ან მთავრობა არ არი? რო-მელი მთავრობის იმედი უნდა გქონდეს, რო ეს მუსულმანები მოგვაშორონ აქედან“.

ჟურნალისტმა დაარღვია მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 31-ე მუხლი, რომლის თანახმად:

„მაუწყებელმა თავი უნდა შეიკავოს ისეთი მასალის გამოქვეყნებისგან, რომელიც გააღვივებს სიძულვილს ან არატოლერანტობას რასის, ენის, სქესის, რელიგიური კუთვნილების, პოლიტიკური შეხედულებების, ეთნიკური, გეოგრაფიული ან სოციალური წარმოშობის საფუძველზე“.

თავად სიუჟეტში არის უზუსტობა. არასწორად არის გადმოცემული პრობლემის არსი და არის ფაქტობრივი შეუსაბამოებები. მაგალითად, ჟურნალისტი საკუთრების ფორმების აღრევას ახდენს: ერთი მხრივ, აცხადებს, რომ საძოვრები თურქებზეა გაყიდული, მეორე მხრივ, თავად თურქი ინვესტორი სიუჟეტში ამბობს, რომ მას მიწა იჯარით აქვს აღებული. იჯარა და შესყიდვა კი განსხვავებული საკუთრების ფორმებია.

ჟურნალისტს მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებით ანალოგიური დაპირისპირების სხვა მაგალითები მოჰყავს და სამთაწყაროს შემთხვევაში ხაზგასმას აკეთებს იმაზე,

რომ სოფელი „აზერბაიჯანის საზღვარზე უკანასკნელი ქართული დასახლებული პუნქტია“, რითაც სიტუაციის კიდევ უფრო დრამატიზებას ახდენს.

„კვირის პალიტრა“, 15 აპრილი

გამეტ „კვირის პალიტრის“ 15 აპრილის სტატია „გადახრიოკებულ დიკს ინდოელები დაეპატრონენ“ სათაურშივე შეიცავს ნეგატიურ კონოტაციას ინდოელების მიმართ.

პუბლიკაციაში ასევე ვხვდებით ნეგატიურ სტერეოტიპებს უცხოელების მიმართ:

■ „რომელი ინდოელები? შავები და წვერებიანები რომ არიან?“

მასალაში ასევე გამოყენებულია სოფელ დიკის ერთ-ერთი მცხოვრების კომენტარი, რომელიც სიძულვილის ენას შეიცავს ინდოელების მიმართ:

■ „სულაც რომ თავი დაიხოცონ, მაგ მიწაზე არ გაგახარებთ“.

ქსენოფობიურ კონტექსტს კიდევ უფრო აღრმავებს დაუსაბუთებელი პარალელები სა-
ომარ ვითარებასთან, რაც ასევე სიძულვილის გაღვივებას უწყობს ხელს:

სოფელ დიკის მკვიდრი: „რაც ოსებს გადაურჩა, ახლა ჩვენებმა ინდოელებს მიჰყიდეს, მაგრამ როგორც ოსებთან ომისას არ დაგტოვე სოფელი, არც ახლა ვარ ამ მიწის მიმტოვებელი, ეს ადგილები ჩვენი სისხლით არის შენარჩუნებული!“

ვფიქრობთ, აქ საყურადღებოა ჟურნალისტური ეთიკის ქართულის მე-7 მუხლი, რომელიც დისკრიმინაციის წახალისების საფრთხეს ეხება და რომელიც გამეტმა დაარღვია:

მუხლი 7: ჟურნალისტს უნდა ესმოდეს მედიის მიერ დისკრიმინაციის წახალისების საფრთხე; ამიტომ ყველაფერი უნდა იქონოს ნებისმიერი პირის დისკრიმინაციის თავიდან ასაცილებლად რასის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული ან სოციალური წარმოშობის საფუძველზე ან რაიმე სხვა ნიშნით.

ჟურნალისტური ეთიკის ქართული ანტიდისკრიმინაციული მუხლს შემდეგნაირად განმარტავს:

„ამ მუხლის განხილვისას კონტექსტს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. პირდაპირ ეთერში მოწვეული სტუმრის მიერ გაკეთებულ დისკრიმინაციულ განცხადებებს ჟურნალისტი პირდაპირ ეთერშივე უნდა გაემიჯნოს და დაუპირისპირდეს. თუ ჩანაწერია, მკაფიოდ უნდა ჩანდეს, რომ არატოლერანტული გამონათქვამები არ არის ჟურნალისტის პოზიცია. საჯარო პირს დისკრიმინაციული გამონათქვამი უნდა დაუტოვოს ჟურნალისტმა, კერძო პირს კი, შეიძლება, ამოუჭრას – თუ მიზანი არატოლერანტული გარემოს ჩვენება არ არის.

ზოგადად, ევროპული ტენდენცია იმგვარია, რომ ჟურნალისტი უნდა ებრძოდეს დისკრიმინაციულ გამონათქვამებს“.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დისკრიმინაციული გამონათქვამების ტირაჟირებაზე უარის თქმა არ ნიშნავს ამ პრობლემაზე თვალის დახუჭვას. მნიშვნელოვანია, ერთმანეთისგან გაიმიჯნოს შემთხვევები, როდესაც ქსენოფობიური გამონათქვამების ტირაჟირებით მედია შეუწყნარებლობის გარემოს დამკვიდრებას უწყობს ხელს და ისეთი ვითარებები, როდესაც მედია უბრალოდ საზოგადოებაში არსებულ დისკრიმინაციულ განწყობებს როგორც პრობლემას ასახავს. ასეთი მასალების მიზანია, ხელი შეუწყოს დისკრიმინაციის და შეუწყნარებლობის გარემოს შესახებ ინფორმირებულ და ჯანსაღ დისკურსს, რაშიც მედიის პროფესიულ მიდგომებს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს.

საერთაშორისო გამოცდილება

ანტიდისკრიმინაციული დებულებები არაერთი ქვეყნის ეთიკის კოდექსშია ასახული. ქვემოთ მოყვანილია რამდენიმე მაგალითი:

ნიდერლანდები: „ჟურნალისტი გაითვალისწინებს იმ საფრთხეს, რომელიც მედიის მხრიდან დისკრიმინაციის წახალისებამ შეიძლება გამოიწვიოს და ყველაფერს გააკეთებს, რათა თავიდან აიცილოს რასობრივ კუთვნილებაზე, სქესზე, სექსუალურ ორიენტაციაზე, ენაზე, რელიგიაზე, პოლიტიკურ და სხვა მრწამსზე, ეროვნულ თუ სოციალურ კუთვნილებაზე დამყარებული დისკრიმინაცია“.

ფინეთი: „თითოეული ადამიანის ღირსება და რეპუტაცია დაცული უნდა იყოს. კანის ფერი, ეროვნება, წარმომავლობა, რელიგიური და პოლიტიკური მრწამსი, სქესი თუ სხვა პიროვნული მახასიათებლები არ უნდა გამოქვეყნდეს, თუ ისინი არ უკავშირდება მოცემულ საკითხს ან დამამცირებელი ფორმითაა მოყვანილი“.

ჩაქოვნისა

წარმოდგენილი მაგალითების საფუძველზე მნიშვნელოვანია ჟურნალისტებმა ყურადღება მიაქციონ შემდეგ გარემოებებს:

- სოციალური პრობლემების ასახვა საკმაოდ რთული პროცესია და მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი საკითხები არ იყოს წარმოდგენილი მხოლოდ შავ-თეთრ ფერებში. ჟურნალისტმა მიუკერძოებლად უნდა აღწეროს მოვლენა და არ წარმოაჩინოს ის მხოლოდ ერთი რაკურსიდან;
- არსებითია რეალური ფაქტებისა და მოსაზრებების ერთმანეთისგან მკაფიოდ გამიჯვნა, მით უფრო, თუ მოსაზრებები ემოციურ ფონზე კეთდება, ან დაინტერესებული პოლიტიკოსები ეთნიკური თემებით სპეკულირებენ;
- სრულფასოვანი სურათის შესაქმნელად, მნიშვნელოვანია ჟურნალისტმა თანაბრად წარმოადგინოს ყველა მხარის პოზიცია, რათა აუდიტორიას დასკვნების გაკეთების შესაძლებლობა მრავალმხრივი ინფორმაციის და შეხედულებების საფუძველზე მიეცეს;
- სოციალური პრობლემის არსის გადმოსაცემად რესპონდენტთა ქსენოფობიური და სიძულვილის ენის შემცველი მოსაზრებების ტირაჟირება აუცილებლობას არ წარმოადგენს. მედია ერთმანეთისგან უნდა გამიჯნოს საჯარო პირების მიერ გაკეთებული დისკრიმინაციული განცხადებები და კერძო პირთა შეფასებები და ასეთი მოსაზრებები მხოლოდ დისკრიმინაციის პრობლემის საილუსტრაციოდ გამოიყენოს;
- მედია თავი უნდა შეიკავოს ადამიანთა რაიმე ნიშნით დისკრიმინაციისგან და დაუსაბუთებელი პარალელების გამოყენებისგან, რამაც შესაძლოა, კიდევ უფრო გააღრმავოს სტიგმა განსხვავებულთა მიმართ.

შენიშვნა:

¹ http://www.myvideo.ge/?video_id=2079309

სოფელ ჭაღას მინაჩეთის ეპონოფაჟის საქმე

► მია წიქლაური

რელიგიურ ნიადაგზე დაპირისპირების თემა ბოლო პერიოდში ქართულ საზოგადოებაში განსაკუთრებით აქტუალური გახდა, რაც ასახვას მედია საშუალებებშიც პოულობს. 2013 წლის განმავლობაში რამდენიმე შემთხვევა დაფიქსირდა, როდესაც ზოგიერთ სოფელში ადგილობრივმა მოსახლეობამ მუსლიმებს ლოცვის საშუალება არ მისცა. ადიგენის რაიონის სოფელ ჭეღაში კი მუსლიმების უფლებების ხელყოფა მათი საკულტო ნაგებობის დემონტაჟში გამოიხატა.

ალექსანდრე
ისპანდაროვი
ფაბულა

ფაქტი: 2013 წლის 26 აგვისტოს სამცხე-ჯავახეთში, ადიგენის რაიონის სოფელ ჭელაში ფინანსურმა პოლიციამ მინარეთის დემონტაჟი განახორციელა და მოტივად მისი უნებართვოდ აღმართვა დაასახელა. ამ ფაქტს ადგილობრივ მუსლიმებსა და პოლიციას შორის დაპირისპირება მოჰყვა. სამართალდამცავებისთვის წინააღმდეგობის გაწევის გამო აქციის 22 მონაწილე დააკავეს, 13 პირი კი დაკითხვის შემდეგ გაათავისუფლეს. დაკავებულთაგან 6 პირს ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა დაეკისრა, ხოლო 3 პირს – სისხლის სამართლებრივი, რაც რამდენიმე თვის შემდეგ მოეხსნათ.

აგვისტოში მინარეთის აღდგენის მოთხოვნით ადგილობრივმა მუსლიმებმა კიდევ რამდენიმე აქცია გამართეს. პარალელურად მართლმადიდებელი სასულიერო პირებისა და ადიგენში მცხოვრები მართლმადიდებლების ნაწილი მინარეთის აღდგენის წინააღმდეგ გამოდიოდა. ორივე ჯგუფმა თავიანთი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად ადგილობრივ საკრებულოს მიმართა. 27 ნოემბერს საკრებულომ მინარეთის აღდგენის გადაწყვეტილება მიიღო, რამაც მართლმადიდებელთა ნაწილის უკმაყოფილება გამოიწვია.

ჭელას მინარეთის დემონტაჟის თემა პირველად, 2013 წლის 26 აგვისტოს ადგილობრივმა გაზეთმა „სამხრეთის კარიბჭემ“ გააშუქა. სხვა გამოცემებმა საკითხის გაშუქება 27 აგვისტოს ჯერ „სამხრეთის კარიბჭეზე“ დაყრდნობით დაიწყეს, მოგვიანებით კი ჭელას მინარეთის დემონტაჟი და სოფელში მიმდინარე მოვლენები ქართული მედიის ერთ-ერთი მთავარი თემა გახდა.

ზოგადი განცხადება

იმ ფონზე, როდესაც საუბარია ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების უფლებების შელახვაზე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მედიის როლი. რადგანაც საქმე მგრძნობიარე თემატიკას ეხება, ჟურნალისტებმა განსაკუთრებული სიფრთხილე უნდა გამოიჩინონ, რათა არ გააღრმავონ დისკრიმინაცია და სტერეოტიპები განსხვავებული რელიგიური ჯგუფების მიმართ. ამ თვალსაზრისით ქართულ მედიაში პრობლემური

ტენდენციები შეიმჩნევა, რასაც სახალხო დამცველის 2013 წლის ანგარიშიც¹ ადასტურებს, სადაც რელიგიური საკითხების გაშუქებაზე გამახვილებული ყურადღება:

„ერთ-ერთი მწვავე პრობლემა სიძულვილის ენა იყო, რომელსაც კვლავაც აქტიურად იყენებდა ზოგიერთი მედია-საშუალება. საჯარო გამონათქვამების ტირაჟირებას განსაკუთრებით ბეჭდვითი მედიის ერთი ნაწილი ახდენდა“.

ღარიჟიჟის ფიქოლოგია

წინამდებარე პუბლიკაცია მიზნად არ ისახავს ზოგადი ტენდენციების ჩვენებას, არამედ ერთი კონკრეტული ინციდენტის – ჭელას მინარეთის დემონტაჟისა და შემდგომ განვითარებული მოვლენების გაშუქების საფუძველზე ბეჭდურ მედიაში გამოვლენილი რამდენიმე ტიპური დარღვევის ილუსტრირებას. კერძოდ:

- ფაქტების არასწორად და კონტექსტიდან ამოგლეჯილად, სუბიექტური ინტერპრეტაციით გადმოცემა;
- სიძულვილის ენის ტირაჟირება, როცა დისკრიმინაციის წყარო რესპონდენტია;
- დისკრიმინაციის წყარო თავად ჟურნალისტია;
- საქართველოს მოქალაქე მუსლიმთა რელიგიური უფლების რეალიზაციის თემის დისკრიმინაციულად, მეზობელი სახელმწიფოს – „თურქეთის ექსპანსიად“ განხილვა და თურქოფობიული განწყობების გაღვივება.

ფაქტების არასწორად გადმოცემა

გაზეთ „კვირის პალიტრის“ მიერ ამ თემაზე მომზადებულ 2 სექტემბრის მასალაში, სათურით „საქართველოში მეჩეთების უმრავლესობა უკანონოა“, რამდენიმე სტანდარტია დარღვეული:

- როგორც სათაური, ასევე მასალა დისკრიმინაციულია საქართველოში მცხოვრები მუსლიმი მოქალაქეების მიმართ.
- სათაური წინასწარ განწყობას უქმნის მკითხველს და თავიდანვე შეცდომაში შეჰყავს აუდიტორია.
- სათაური, რომელიც არ ემყარება ფაქტობრივ მონაცემებს, ხელს უწყობს სტერეოტიპების დამკვიდრებას, რომ მუსლიმთა საკულტო ნაგებობების უმრავლესობა უკანონოა.

- ჟურნალისტი რესპონდენტზე დაყრდნობით კანონმდებლობის არასწორ ინტერპრეტაციას სთავაზობს აუდიტორიას, რის საფუძველზეც მცდარ განზოგადებას აკეთებს.

იმის გამო, რომ საქართველოს კანონმდებლობა რელიგიას შინაარსობრივად არ არეგულირებს და შესაბამისად, მშენებლობის ნებართვას მისი შინაარსობრივი დატვირთვიდან გამომდინარე არ განიხილავს, ანუ საკულტო ნაგებობის მშენებლობაზე განსხვავებულ რეჟიმს არ აწესებს, ჟურნალისტი ფუნდამენტურად მცდარ დასკვნას აკეთებს: თითქოს საქართველოში არსებული მეჩეთების უმრავლესობა უკანონოა აგებული, რაც სიმართლეს არ შეესაბამება. ჟურნალისტის ეს მოსაზრება არც ფაქტობრივი მონაცემებითაა გამყარებული.

ჟურნალისტი

ჟურნალისტი: „რა ხდება საქართველოში? მეჩეთების მშენებლობის შესახებ ოფიციალური საკანონმდებლო ნორმა არ არსებობს. ძველი მეჩეთები კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებია, ახალთა უმრავლესობა კი არა სასულიერო დანიშნულების ნაგებობად, არამედ კერძო საკუთრებად, საცხოვრებელ სახლად არის დარეგისტრირებული. ეს ეხება როგორც მინარეთიან, ისე უმინარეთო მეჩეთებს, ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ მეჩეთების უმრავლესობა უკანონოა. რისთვის სჭირდება სახელმწიფოს ასეთი პოლიტიკა, ჯერჯერობით, გაურკვეველია“.

ყურადსაღებია ამ საკითხთან დაკავშირებით, სახალხო დამცველის 2013 წლის ანგარიში³, რომელიც თავის შეფასებაში საკონსტიტუციო სასამართლოს ინტერპრეტაციას ეყრდნობა:

„საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ რწმენის თავისუფლება დაუკავშირა პიროვნების შინაგან თავისუფლებას, რომელშიც უხეში ჩარევა იწვევს ადამიანის სულიერ ტანჯვას. ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლომ საქმეში — „მანუსაკისი და სხვები საბერძნეთის წინააღმდეგ“, (Manoussakis and Others v. Greece) განაცხადა, რომ რელიგიის თავისუფლების უფლება გამორიცხავს სახელმწიფოს მხრიდან რაიმე უფლებამოსილებას, განსაზღვროს, კანონიერია თუ არა რელიგიური მრწამსი ან ის საშუალებები, რომლებიც გამოიყენებიან მათ გამოსახატავად. სასამართლოს დასკვნით, მართალია, სახელმწიფოებს აქვთ უფლება, შეამოწმონ, ახორციელებს თუ არა მოძრაობა ან გაერთიანება საქმიანობას, რომელიც საზიანოა მოსახლეობისათვის, თუმცა, სახელმწიფოს არ აქვს უფლება შეაფასოს იმ საშუალებების კანონიერება, რომლებიც მათ გამოსახატად არის გამოყენებული.“

მოცემულ საქმეში, ადიგენის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჭელაში მუსლიმი მრევლის მიერ მინარეთის აღმართვისას, ადგილი არ ჰქონია საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილ შეზღუდვას⁴. კერძოდ, ადგილი არ ჰქონია „სხვათა უფლებების დარღვევის“ ფაქტს. ამდენად, სახელმწიფოს მიერ რელიგიის თავისუფლების დაცულ სფეროში ჩარევა მინარეთის დემონტაჟის გზით, არ არის გამართლებული. შესაბამისად ადგილი ჰქონდა ადიგენის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჭელას მუსლიმი მრევლის რელიგიის თავისუფლების უკანონო შეზღუდვას“.

რედაქცია მკითხველს კანონმდებლობის მცდარ ინტერპრეტაციას საკულტო ნაგებობების მშენებლობებთან დაკავშირებით რესპონდენტის კომენტარის საფუძველზე სთავაზობს, რასაც შემდეგ ჟურნალისტი, როგორც დადასტურებულ ფაქტს, სხვა მეჩეთებზეც განაზოგადებს და უკრიტიკოდ იღებს ხელისუფლების პოზიციას მინარეთის დემონტაჟის მოტივაციის შესახებ. ცხადია, ჟურნალისტს შეეძლო, საკითხში გარკვევის მიზნით, ინციდენტის სამართლებრივი შეფასებისთვის, არასამთავრობო ორგანიზაციების ან სახალხო დამცველის ოფისისთვის მიემართა, რათა თავიდან აეცილებინა აუდიტორიის შეცდომაში შეყვანა.

ჟურნალისტი არათუ კანონმდებლობის, არამედ თავად მომხდარი ინციდენტის საკმაოდ სუბიექტურ ინტერპრეტაციას მიმართავს, როდესაც მომხდარს დაგეგმილ პროვოკაციად აფასებს და ამ შეფასებას მუსულმან მრევლსაც მიაწერს, რისი დამადასტურებელი კომენტარი მასალაში საერთოდ არ მოიპოვება:

ჟურნალისტი: „როგორც ქრისტიანი, ისე მუსლიმანი მრევლი მიიჩნევს, რომ მინარეთი განგებ შემოიტანეს განუბაჟებლად, რომ მერე მისი დემონტაჟი პროვოკაციის საბაბი გამხდარიყო“.

ჟურნალისტი ვერ ახერხებს ნეიტრალურად მოვლენის აღწერას, რითაც შეცდომაში შეჰყავს მკითხველი და ნეგატიურ განწყობას ქმნის საქართველოს მოქალაქე მუსლიმების მიმართ, რომელთა პრობლემას არა უფლებრივ საკითხად, არამედ პროვოკაციად განიხილავს. მასალაში ასევე დომინირებს რესპონდენტის მოსაზრება, რომელიც უმრავლესობის უფლებრივ პრიმატზე ამახვილებს ყურადღებას და რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციას მიმართავს:

გოდერძი კუბლაშვილი, „საზოგადოებრივი დარბაზი“: „ჩვენ ლოცვას არავის ვუშლით, მაგრამ მიუღებელია მინარეთებიდან მოძახილის და მოლების არაბულ ენაზე შესრულებული ლოცვების მოსმენა.“

ამ ქვეყანაში უმრავლესობა ქრისტიანია და მათი ინტერესიც უნდა იყოს გათვალისწინებული...

კანონი მხოლოდ მე უნდა დავიცვა და სხვამ უკანონოდ ააშენოს სალოცავი სახლი, სადაც მოუნდება?”

მასალაში დარღვეულია ჟურნალისტური ეთიკის ქართულის პირველი პრინციპი:

„ჟურნალისტმა პატივი უნდა სცეს სიმართლეს და საზოგადოების უფლებას – მიიღოს ზუსტი ინფორმაცია“.

დარღვეულია ასევე მეშვიდე პრინციპი:

„ჟურნალისტს უნდა ესმოდეს მედიის მიერ დისკრიმინაციის წახალისების საფრთხე“.

თურქოფობიული კონთექსტი, სიძულვილის ენა

კიდევ ერთი პრობლემა, რაც ჭელას მინარეთის დემონტაჟის გაშუქებას ახლდა, ამ თემის თურქეთთან და თურქებთან დაკავშირება იყო. ამ თვალსაზრისით გამოიკვეთა რამდენიმე პრობლემა:

- როგორც ჟურნალისტები, ასევე რესპონდენტები ამკვიდრებდნენ აზრს, რომ საქართველოში რელიგიური დაპირისპირება თურქეთის სახელმწიფოს აწყობს და პროცესებს ის მართავს.
- მედიაც და რესპონდენტებიც საკულტო ნაგებობის საკითხს არა საკუთარი ქვეყნის მოქალაქეების უფლების რეალიზებას უკავშირებდნენ, არამედ უცხო ქვეყნის ინტერესებს, რითაც განსხვავებული მრწამსის ადამიანების სეგრეგაციას ახდენდნენ.
- თავს იჩენდა თურქოფობიული განწყობები და ხდებოდა თურქეთის, როგორც საერთოხის წარმოჩენა, რა დროსაც მედია ან სიძულვილის ენის გამტარი იყო ან თავად გვევლინებოდა წყაროდ.

3 სექტემბრის მასალაში⁵ გაზეთმა „კვირის პალიტრამ“ სათაურში რესპონდენტის ის ციტატა გამოიტანა, რომელიც სიძულვილის ენას შეიცავდა. კერძოდ,

„თქვენ გჯერათ, რომ მაჰმადიანი ქართველი მართლა ქართველია?“

დეკანოზ დავით ისაკაძის ქსენოფობიური კომენტარის ტირაჟირება რუსთავი 2-ის გაცემა პოსტსკრიპტუმში გასული მასალის საფუძველზე როგორც „კვირის პალიტრამ“, ასევე სხვა მედია საშუალებებმა⁶ ფართოდ მოახდინეს. „კვირის პალიტრის“ მიერ მომზადებული ინფორმაცია მთლიანად სასულიერო პირის კომენტარს ასახავდა, სადაც ჭელაში მინარეთის აღმართვა „თურქულ ექსპანსიად“ იყო შეფასებული:

დავით ისაკაძე: „ჩვენ ვერ დავუშვებთ იმას, რომ მოხდეს თურქული ექსპანსია საქართველოში, რამეთუ როცა თურქული ფულით შენდება საქართველოში მეჩეთი და მინარეთი, თურქული ფულით დაფინანსებული მუსულმანი აკეთებს თურქულ საქმეს...

...და თქვენ გჯერათ, რომ მაჰმადიანი ქართველი მართლა ქართველია? მე არ მჯერა. არ მჯერა იმიტომ, რომ მისი ორიენტაცია სულ სხვა არის. ჩვენი წინაპრები

ისლამის წინააღმდეგ იბრძოდნენ, რომლებსაც მახვილით უნდოდათ გაეგრცვლებინათ საქართველოში მაჰმადიანობა. ჩვენი წინაპრები ამას ებრძოდნენ. და აი ამ, სისხლით მორწყულ მიწაზე აღიმართა დღეს მინარეთი...”

მართალია, მასალა მთლიანად რესპონდენტის მიერ გაკეთებულ სიძულვილის ენის შემცველ და ქსენოფობიურ შეფასებებს ეფუძნება, მაგრამ ეს, ცხადია, არ ხსნის მედია საშუალების პასუხისმგებლობას.

პირველ რიგში, სათაურში სიძულვილის ენის შემცველი ფრაზის გამოტანით იკვეთება სარედაქციო პოლიტიკა, რომელიც შეუწყნარებლობის ენას პრობლემად კი არ წარმოაჩენს, არამედ უკრიტიკოდ თავაზობს აუდიტორიას. ცხადია, მედიას არ აქვს ვალდებულება – დაფაროს ის განწყობები, რომლებიც საზოგადოებაში არსებობს, მაგრამ მნიშვნელოვანია, თუ როგორ აწოდებს ის მასალას აუდიტორიას. როცა საქმე მგრძნო-

ბიარე თემების გაშუქებას ეხება, რამაც შესაძლოა, რელიგიურ ნიადაგზე კონფრონტაცია გაამწვავოს, ბუნებრივია, ჟურნალისტმა მეტი სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს და უბრალოდ სიძულვილის ენის გამტარი კი არ გახდეს, არამედ საკითხი, როგორც პრობლემა წარმოაჩინოს, რასაც „კვირის პალიტრის“ შემთხვევაში ადგილი არ ჰქონია.

ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია მედიის მრავალფეროვნების ინსტიტუტის,⁷ MDI რეკომენდაციების გათვალისწინება:

„მხოლოდ იმიტომ, რომ უმცირესობებზე საუბრისას ხელისუფლების ან სამღვდლოების რომელიმე წარმომადგენელი, პოლიტიკოსი ან სხვა ვინმე შეურაცხყოფელ ტერმინებსა და გამოთქმებს ხმარობს, არ ნიშნავს, რომ თქვენი, როგორც ჟურნალისტის მომზადებულ მასალაში იმავე შეურაცხყოფელი ენით უნდა იყოს საკითხი თუ მოვლენა აღწერილი. თუ საჭირო იქნა, პერიფრაზი გაუკეთეთ მათ სიტყვებს. თუ სიტყვების მთქმელის პირდაპირ ციტირებას ახდენთ, უნდა აღნიშნოთ, რომ უმცირესობების წარმომადგენლები, ვის მიმართაც ეს იქნა ნათქვამი, ამას შეურაცხყოფელად და გამომწვევად მიიჩნევენ“.

„თურქოფობიის“ გაღვივებას უწყობს ხელს გაზეთ „ასავალ-დასავალში“ 12-18 აგვისტოს გამოქვეყნებული სტატიაც სახელწოდებით „დაგიდგამთ 24-მეტრიან მინარეთს სწრაფად და იაფად, ანუ ვინ აღვივებს რელიგიურ კონფლიქტს ადიგენში?!“⁸

ჟურნალისტი ჭელაში მინარეთის აღმართვის საკითხს მართლმადიდებელი მრევლის პოზიციიდან წარმოადგენს და თავად გვევლინება რელიგიური ნიშნით საქართველოს მოქალაქეთა დისკრიმინაციის წყაროდ, რაც ზოგადად ამ მედია გამოცემის გააზრებული სარედაქციო პოლიტიკის ნაწილია:

„არც იმაზე ღირს თვალის დახუჭვა, რომ ჩვენი მეზობელი თურქეთი ძალასა და ფულს არ ზოგავს საქართველოში რელიგიური ექსპანსიისთვის. როგორც ხედავთ ჩვენს მეზობლებს უკვე ერთობ ხელსაყრელი და სარფიანი „მობილური მინარეთების“ ბიზნესიც კარგად აუწყვიათ!“

„...ჩვენი მუსლიმი ძმების უფლებებს მიღმა ქართული სახელმწიფოებრიობისა და ქართული ეროვნული სულის გადამრჩენი ათასწლოვანი მართლმადიდებლური ეკლესიის მრევლის – ქართველი მართლმადიდებლების უფლებებიც არ უნდა დავივიწყოთ!“

თავად სტატიის სათაური „დაგიდგამთ 24-მეტრიან მინარეთს სწრაფად და იაფად, ანუ ვინ აღვივებს რელიგიურ კონფლიქტს ადიგენში?!“ შეურაცხმყოფელია საქართველოს მუსლიმი მოქალაქეების მიმართ.

სტატიის ავტორი მინარეთის აღმართვის საკითხს დაუსაბუთებლად უკავშირებს ლგბტ პირების პრობლემებს, 2012 წლის 1 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებს და ავითარებს აზრს, რომ მსგავსი ინციდენტები პროვოცირებულია გარკვეული ძალების მიერ.

ჟურნალისტი: „ალბათ, შემთხვევით ნამდვილად არ არის, რომ ლგბტ საზოგადოების ყბადაღებული პრობლემისა არ იყოს „საქართველოში მუსლიმთა უფლებების შელახვაზე“ ერთობ საეჭვო ბტობა სწორედ 2012 წლის 1 ოქტომბრის შემდეგ დაიწყო, ანუ მას შემდეგ, რაც ქართველმა ხალხმა სააკაშვილის რეჟიმის ისტორიის სანაგვისკენ მიმავალი „საგზური“ გამოუწერა!

ამდენად მინარეთის აქეთ-იქით თვითნებურ ტარებას უნდა შევეშვათ და მსგავსი საკითხები წინასწარ შეთანხმებით უნდა გადაიჭრას! როდესაც შენს თანამოძმეს ფაქტის წინაშე აყენებ და ცხვირწინ 24-მეტრიან მინარეთს უდგამ, ამას, გინდა თუ არა, ვარდწყალნაპკურები პროვოკაციის სურნელი ასდის!“

მთელი მასალა თურქულ ექსპანსიაზე უსაფუძვლო განცხადებების გაკეთებისა და რელიგიურ ნიადაგზე დისკრიმინაციის გზით, თურქოფობიული განწყობების გაღვივებას უწყობს ხელს და ჟურნალისტური სტანდარტების უხეშ დარღვევას წარმოადგენს.

ჩაქოვნისა

სასურველია, მედია საშუალებებმა რელიგიური თემების და განსაკუთრებით კონფლიქტური სიტუაციების გაშუქებისას შემდეგი საკითხები გაითვალისწინონ:

- არასწორი ინფორმაციის გავრცელებით ხელი არ შეუწყონ შეუწყნარებლობის გავრცელებას;
- ორივე მხარის პოზიცია თანაბრად მიიტანონ აუდიტორიამდე, რაც არ გულისხმობს ფორმალური ბალანსის დაცვას, არამედ საკითხის არსის სხვადასხვა პერსპექტივიდან სრულფასოვნად წარმოჩენას;
- გადაამოწმონ რესპონდენტის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია და მცდარი ფაქტების განზოგადებით და უსაფუძვლო ინტერპრეტაციებით არ გააღვივონ კონფლიქტი;
- არ გაავლონ არარელევანტური და დაუსაბუთებელი პარალელები, რაც მხოლოდ ვითარების ხელოვნურად დრამატიზებას ისახავს მიზნად;
- არ გამოიყენონ რესპონდენტის კომენტარი, თუ ის შინაარსობრივად არავითარ ღირებულებას არ სძენს მასალას და აღვივებს სიძულვილსა და კონფრონტაციას;
- საზოგადოებაში არსებული შეუწყნარებლობა როგორც პრობლემა მრავალმხრივი პერსპექტივიდან წარმოაჩინონ და ნუ იქცევიან სიძულვილის ენის მექანიკურ გამტარად;
- გააცნობიერონ ის ზიანი, რაც შესაძლოა, შეუწყნარებლობის ენის უკრიტიკო ტირაჟირებას საზოგადოებაში მოჰყვეს.
- დისკრიმინაციული განცხადების შემთხვევაში მიუთითონ რესპონდენტს, თუ როგორ შეიძლება აღიქვან მათი განცხადება განსხვავებული იდენტობის ადამიანებმა.

შენიშვნები:

¹ <http://bit.ly/1sY3kvR>

² <http://bit.ly/1z8hIQE>

³ <http://ombudsman.ge/uploads/other/1/1486.pdf>

⁴ დაუშვებელია რელიგიის თავისუფლების შემლუდვა, თუ მისი გამოვლინება არ ლახავს სხვათა უფლებებს.

⁵ <http://bit.ly/YFvEXo>

⁶ <http://bit.ly/1mrefH1>

⁷ <http://www.media-diversity.org/en/index.php>

⁸ <http://www.asavali.ge/archive/asdas/2013/982/982.pdf>

17 მაისის საქმე

► ქათამიან მსხილაძე

წინა ისტორია / ბექანაუნდი

უფლებადამცველმა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა „იდენტობამ“ და „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“ ჰომოფობიასთან და ტრანსფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღის აღნიშვნა 2013 წლის 17 მაისს მშვიდობიანი აქციის ჩატარებით გადაწყვიტეს.

ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო დღე ევროპის პარლამენტის მიერ არის ოფიციალურად აღიარებული და მას მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში 17 მაისს აღნიშნავენ. ამ დღეს უფლებადამცველები სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით ადამიანის უფლებათა დარღვევას, დისკრიმინაციასა და სტიგმატიზებას აპროტესტებენ.

თბილისში აქციის გამართვისთვის მზადება ორგანიზატორებმა გარკვეული ხნით ადრე დაიწყეს; შესაბამისად, მათ ინფორმაცია დაგეგმილი აქციის შესახებ საზოგადოებას მედიის საშუალებით მიაწოდეს, ასევე, აქციის შესახებ თბილისის მერიასაც აცნობეს. 10 მაისს „იდენტობის“, „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის“ და სხვა უფლე-

ბადამცველი ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა პრესკონფერენცია გამართეს, რომელზეც ჰომოფობიასთან და ტრანსფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღის შინაარსი და დაგეგმილი აქციის მიზანი განმარტეს. ანალოგიური შინაარსის ინფორმაცია „იდენტობის“ ვებ-გვერდზეც გამოქვეყნდა.

გეგმის თანახმად, მშვიდობიანი აქცია 17 მაისს, 13.00 საათზე პარლამენტის ყოფილი შენობის წინ, რუსთაველის გამზირზე უნდა გამართულიყო. ეს იქნებოდა ნახევარსაათიანი მდუმარე აქცია-ფლეშმობი, რომლის ფარგლებშიც ცისარტყელის ფერის მაისურებში ჩაცმული ლგბტ აქტივისტები, უფლებადამცველი ორგანიზაციები და მათი მხარდამჭერები მდუმარედ გამოხატავდნენ პროტესტს ლგბტ ადამიანების დისკრიმინაციისა და უფლებების დარღვევის ფაქტების წინააღმდეგ. არავითარი მსვლელობის, მიტინგის ან სხვა მსგავსი აქციის მოწყობა არ იგეგმებოდა. მეტიც, ორგანიზაცია „იდენტობა“ მოუწოდებდა აქციის მხარდამჭერებს, არ დაეტანათ პროტესტის გამოსახატ პლაკატსა თუ მაისურზე ისეთი გზავნილი, რაც შესაძლოა, შეურაცხმყოფელად აღიქვას რომელიმე სხვა სოციალურ ჯგუფს.

ინფორმაციის გავრცელებისთანავე აღნიშნულ აქციას მოწინააღმდეგეები გამოუჩინდნენ, რომლებმაც 17 მაისს აქცია ლგბტ თემის პროპაგანდად და უზნეობად შეაფასეს. მათ ალტერნატიული, კონტრაქციის გამართვა გადაწყვიტეს, რათა ლგბტ პირთა უფლებების დამცველთათვის აქციის გამართვის საშუალება არ მიეცათ. კონტრაქციის მონაწილეები, მათ შორის სასულიერო პირები, მუქარის მოწოდებებით და რადიკალური მოთხოვნებით გამოდიოდნენ: ითხოვდნენ აქციის აკრძალვას, ასევე საკანონმდებლო ცვლილებების მიღებას, რომლებითაც სექსუალური უმცირესობის წარმომადგენლებს შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება აკრძალვოდათ; 16 მაისს კი, წერილით მიმართეს იმჟამინდელ პრემიერ-მინისტრს, ბიძინა ივანიშვილს და მას რეაგირება მოსთხოვეს. 16 მაისს საგანგებო განცხადება პატრიარქმაც გაავრცელა, რომლითაც ხელისუფლებას 17 მაისს აქციის გაუქმებას სთხოვდა.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში ვრცელდებოდა სიძულვილის ენის შემცველი მოწოდებები, რაც შუღლს აღვივებდა და საზოგადოებას ძალადობისკენ უბიძგებდა. იმის განტვრეტა, რომ 17 მაისი მშვიდობიანად არ ჩაივლიდა, რთული არ იყო.

მედი

იმ სიძულვილის გარემოს შექმნაში, რომლის გამოვლენის მომსწრეც საზოგადოება 17 მაისს გახდა, სხვა ფაქტორებთან ერთად, თავისი წვლილი მედიასაც მიუძღვის. მართალია, უშუალოდ 17 მაისს მედია, ცალკეული გამონაკლისების გარდა, ცდილობდა, შეძლებისდაგვარად დაბალანსებულად გაეშუქებინა მოვლენები, მაგრამ მედიის პასუხისმგებლობა მხოლოდ ერთი დღით არ შემოიფარგლება. ზოგ შემთხვევაში საკითხებში ჟურნალისტთა გაუთვითცნობიერებლობა და პროფესიული სტანდარტების გაუზარებელი უგულებელყოფა, ცალკეულ შემთხვევებში კი მკაფიოდ ჩამოყალიბებული დისკრიმინაციული სარედაქციო პოლიტიკა ნოყიერ ნიადაგს ქმნიდა საზოგადოებაში შეუწყნარებლობის გარემოს გაღვივების თვალსაზრისით.

მაგალითად:

ელიზბარ დიაკონიძე, დეკანოზი: „მამათმავლებს არ უნდა მიეკარო, მაგრამ არც უნდა გაატარო! ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველანაირი მეთოდით უნდა ვცვალოთ, რომ არანაირი ექსცესი არ მოხდეს, თუმცა მათ თავიანთი საქმე არ უნდა გააკეთონ. მე დავიმოწმებ იოანე ოქროპირის სიტყვებს, როცა ამბობს, როცა შენს უფალს შეურაცხყოფას აყენებენ და გიგინებენ, ყვრილმის ცემაც რომ დაგჭირდეს მაგინებლისა, აღიღე და სცემე ისო. აქ იგულისხმება, რომ უნდა გამოაფხიზლო თუნდაც სახეში ხელის გარტყმით და სწორი გზისკენ უნდა მიუთითო“.

14 მაისი, 2013 გაზეთი „ალია“

ეს ძალადობის აშკარა წაქეზება, ძალადობრივი ქმედებისკენ მოწოდებაა, რაც ჟურნალისტმა რეაგირების გარეშე დატოვა. მეტიც, ზემოთ მოყვანილი ციტატა რესპონდენტის პასუხი იყო ჟურნალისტის შეკითხვაზე: „თქვენ შეიძლება, ამ ხალხს სახეში გაართყათ?“ ეს კითხვა ჟურნალისტმა რესპონდენტს მას შემდეგ დაუსვა, რაც ელიზბარ დიაკონიძემ 17 მაისს ფიზიკური ძალის გამოყენება არ გამოორიცხა. ნაცვლად იმისა, რომ ჟურნალისტს ძალადობის დაუშვებლობაზე (მით უმეტეს, სასულიერო პირის მხრიდან), ყველა ადამიანის თანასწორობაზე ან თუნდაც ძალადობრივ ქმედებაზე სამართლებრივი რეაგირების შესახებ ესაუბრა, მან რესპონდენტს ძალადობის ფორმები დააკონკრეტებინა. ეს იმის მაჩვენებელია, რომ ჟურნალისტი და შესაბამისად, გაზეთის რედაქცია, იზიარებდა რესპონდენტის განწყობას და ძალადობას ამართლებდა.

ამავე ინტერვიუში ჟურნალისტმა რეაგირების გარეშე დატოვა ასევე რესპონდენტის ჰომოფობიური განცხადებები („მათი ადგილი ჯოჯოხეთშია“); არ შეუსწორა არასწორი ტერმინოლოგია, როდესაც სასულიერო პირი 17 მაისის აქციას „გვი აღლუმადა“ მოიხსენიებდა და შესაბამისად, არასწორი ინფორმაცია გაავრცელა. მსგავსი ინტერვიუს გამოქვეყნებით და პრაქტიკულად, ჟურნალისტის მიერ ამ ინტერვიუს სულისკვეთების გაზიარებით, გაზეთის რედაქცია იმ ძალადობის თანამონაწილედ შეიძლება ჩაითვალოს, რაც 17 მაისს მოხდა.

გაზეთ „ალიაში“ 16 მაისს გამოქვეყნებულ ინტერვიუში სახალხო კრების წარმომადგენელთან ელიზბარ ჯაველიძესთან, ჟურნალისტი კიდევ უფრო აღვივებს ისედაც არსებულ შეუწყნარებლობას, როცა იგი არასწორი ტერმინის გამოყენებით („გეი ალლუმი“), ვითარების დრამატიზებით („პრემიერი წინააღმდეგი ვერ წავიდა“, „ფეხზე დგას საპატრიარქო“, „ყაზარმული რეჟიმი“), პრაქტიკულად, სამოქალაქო დაპირისპირების დაანონსებას ახდენს:

ნინო სამხარაძე, ჟურნალისტი: „17 მაისს იმართება გეი ალლუმი და პრემიერი წინააღმდეგი ვერ წავიდა. თუმცა ფეხზე დგას საპატრიარქო, პარალელურ რეჟიმში გაიმართება სასულიერო პირთა აქციაც, რომლებიც გააპროტესტებენ გეი ალლუმს. ჩემი ინფორმაციით, ამ დღეს ყაზარმულ რეჟიმში იმუშავენ შინაგან საქმეთა სამინისტრო. როგორ ფიქრობთ, ამ დღეს სამოქალაქო დაპირისპირება მოხდება?“

მედია საზოგადოებაში უარყოფითი წინასწარი განწყობების შექმნასაც უწყობდა ხელს. ამის მაგალითად გამოდგება 10 მაისის სატელევიზიო სიუჟეტი (ტელეკომპანია „იმედის“ „ქრონიკა“), რომელიც 17 მაისს ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის წინააღმდეგ მშვიდობიანი აქციისათვის სამზადისს შეეხებოდა. სიუჟეტში ყველა მხარის პოზიცია იყო წარმოდგენილი – ორგანიზატორების განმარტებები აქციის მიზნისა და გეგმის თაობაზე; აქციის მოწინააღმდეგეთა მოსაზრებები; მთავრობის წარმომადგენლის და პოლიტიკოსის კომენტარები. თუმცა, ჟურნალისტის ფრაზა „საზოგადოების დიდი ნაწილი ამ საკითხზე თანხმდება და თითქმის ყველა მათგანი ამბობს, რომ პარლამენტის შენობის წინ 17 მაისის აღნიშვნა დაუშვებელია,“ საზოგადოებას 17 მაისის აქციისადმი უარყოფით წინასწარ განწყობას უჩენდა. ასეთი დასკვნა ჟურნალისტმა ქუჩაში რამდენიმე გამგლელის გამოკითხვის საფუძველზე გააკეთა. ჟურნალისტის მიერ ქუჩაში ჩატარებული გამოკითხვა არც მეთოდოლოგიური და არც პროფესიული სტანდარტით არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ მიღებული პასუხები განაზოგადოს და „საზოგადოების დიდ ნაწილს“ მიაწეროს.

მსგავსი განწყობების შექმნელი მაგალითები მრავლად მოიძებნებოდა მედიაში.

17 მაისი

ფაქტები: 2013 წლის 17 მაისის დილიდან პარლამენტის წინ ბევრი ხალხი შეიკრიბა. დაპირისპირების თავიდან ასაცილებლად ჰომოფობიასთან და ტრანსფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღის აღნიშვნა აქციის ორგანიზატორებმა სხვა ადგილას გადაწყვიტეს. ამ აქციის მომხრეები პუშკინის სახელობის სკვერში შეიკრიბნენ, თუმცა მდუმარე ფლეშ-მობის ჩატარება ვერ შეძლეს. „ნეტგაზეთმა“ ჩანაწერი გაავრცელა, სადაც შს მინისტრის მოადგილესთან მოლაპარაკებების დროს სასულიერო პირები, აქციის გამართვის შემთხვევაში, სისხლისღვრით იმუქრობდნენ და აცხადებდნენ, რომ მათ ერთ დაძახილზე მთელი ჯარი გვერდში დაუდგება:

„აქ არ გამართონ აქცია, თორემ დაიღვრება სისხლი და თუ ვინმეს დააპატიმრებთ, იმაზე უარესს მიიღებთ, რაც თავის დროზე სხვებმა მიიღეს. ჩვენი ერთი დასტვენაც საკმარისია, მთელი სამხედროები აქ მოვლენ,“

— ამბობს სასულიერო პირი.

კონტრაქციის ათასობით მონაწილემ რუსთაველის გამზირზე მობილიზებული პოლიციის კორდონი გაარღვია და ლგბტ უფლებადამცველების მცირერიცხოვან ჯგუფს თავს დაესხა. ძალადობამ უაღრესად საშიში ფორმები მიიღო – კონტრაქციის მონაწილეები ლგბტ უფლებების დამცველებზე ძალადობდნენ, სცემდნენ მათ, ხელკეტებს ურტყამდნენ, ქვებს ესროდნენ. დარბევის დროს კონტრაქციის მონაწილე სასულიერო პირი მოუწოდებდა თანამოაზრეებს: „ნუ შეგეშინდებათ, დავალეწოთ თავ-ყბა. გადავტეხოთ სატანები წელში. მომავალში ეშინოდეთ გაფაჩუნება“.

პოლიციამ აქციის მონაწილეები ავტობუსებსა და მიკროავტობუსებში ჩასვა, დარბევის ადგილიდან რომ გაეყვანა. კონტრაქციის მონაწილეები ამ ავტობუსებს ესხმოდნენ თავს, შიგნით შეღწევას ცდილობდნენ, მინებს ამსხვრევდნენ, რათა აქციის მონაწილეებს გასწორებოდნენ; დაძრულ ავტობუსებს, რომლებითაც აქციის მონაწილეები ადგილიდან გაჰყავდათ, დაედევნენ. რამდენიმე საინფორმაციო საშუალებამ (რუსთავე 2, ნეტგაზეთი, ინფო 9) გაავრცელა კადრები, სადაც ასახულია თავდასხმა ამ ავტობუსებზე და ისმის მუქარის შეძახილები – „დალეწეთ“. ჩანს როგორ უშენენ კონტრაქციის მონაწილეები სატრანსპორტო საშუალებებს ქვებს, ბოთლებს, რკინის ჯებირებს, ხელკეტებს.

ამ დარბევის შედეგად ათობით ადამიანი დაშავდა; საბედნიეროდ, მსხვერპლი არ ყოფილა.

ცხადია, ამ მოვლენებს დღის განმავლობაში ყველა ტელეარხი აშუქებდა, მათ შორის პირდაპირი ჩართვებით მოვლენების ეპიცენტრიდან.

სამოქალაქო არეულობის გაშუქების დროს მედიამ განსაკუთრებული სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს და მკაცრად დაიცვას პროფესიული გაშუქების სტანდარტები, ვინაიდან არასწორად ნათქვამმა სიტყვამ, ტერმინმა, არასწორი ინფორმაციის გავრცელებამ, დრამატიზებამ და ა.შ. შეიძლება სიტუაციის უკიდურესი გამწვავება გამოიწვიოს და სავალალო შედეგებიც კი მოიტანოს.

17 მაისის დაზოგვის ფიქსირება

17 მაისის მოვლენების გაშუქების დროს შემდეგი ძირითადი დარღვევები გამოიკვეთა:

○ ტერმინოლოგიური უზუსტობა

დღის გამოშვებებში, ტელეკომპანიების უმრავლესობამ, მათ შორის, რუსთავი 2-მა, იმედმა, მე-9 არხმა ჰომოფობიის წინააღმდეგ დაგეგმილი აქციის ორგანიზატორები ლგბტ წარმომადგენლებად და სექსუალურ უმცირესობებად მოიხსენიეს. მას შემდეგ, რაც არასამთავრობო ორგანიზაციებმა მოუწოდეს მედია საშუალებებს, დაეცვათ ტერმინოლოგიური სიზუსტე, ტელეკომპანია რუსთავი 2-ის წამყვანმა გიორგი გაბუნიაშვიტმა უზუსტობისთვის ბოდიში მოიხადა, თუმცა მოგვიანებით ამავე ტელეკომპანიის ზოგი ჟურნალისტი პირდაპირი ჩართვების დროს აქციის ორგანიზატორებს კვლავ ლგბტ წარმომადგენლებად მოიხსენიებდნენ. ეს უზუსტობა რუსთავი 2-ს საღამოს საინფორმაციო პროგრამაში აღარ დაუშვია. იგივე შეიძლება ითქვას ტელეკომპანია კავკასიაზე, საზოგადოებრივი მაუწყებლის და მაესტროს საღამოს გამოშვებებზეც. ტერმინოლოგიური უზუსტობისთვის ბოდიში რუსთავი 2-ის გარდა არც ერთ სხვა ტელევიზიას არ მოუხდია. მეტიც, დღის გამოშვებების გარდა, საღამოს მთავარ საინფორმაციო გამოშვებებში ტელეკომპანიები იმედი და მე-9 არხი კვლავ ამ არასწორ ტერმინს იყენებდნენ.

ტელეკომპანია მე-9 არხის 9 საათიანი გამოშვების წამყვანები, ასევე, სიუჟეტის ავტორი ჰომოფობიის საწინააღმდეგო აქციის მონაწილეებს სექსუალურ უმცირესობებად მოიხსენიებდნენ. სიუჟეტი ასევე შეიცავდა ერთ-ერთი უცნობი ჟურნალისტის სინქრონს, რომელშიც აქციის მონაწილეებს „გეებად“ მოიხსენიებდა.

მართალია, ტელეკომპანია „იმედის“ 8 საათიან საინფორმაციო გამოშვებაში საინფორმაციოს წამყვანები ჰომოფობიის წინააღმდეგ დაგეგმილი აქციის ორგანიზატორებს ლგბტ პირების უფლებადამცველებად სწორად ასახელებენ, მაგრამ ჩართვაში ჟურნალისტი და სიუჟეტის ავტორი აქციის ორგანიზატორებს „ლგბტ წარმომადგენლებად“ და „სექსუალური უმცირესობის“ წარმომადგენლებად მოიხსენიებდნენ.

○ ფაქტობრივი უზუსტობები

ზოგიერთმა მაუწყებელმა არასწორი ინფორმაცია გაავრცელა: ტელეკომპანია მე-9 არხმა დღის 13 საათიან გამოშვებაში თქვა, რომ პოლიციამ ცრემლსადენი გაზი გამოიყენა. ასეთი რამ 17 მაისს არ მომხდარა. მართალია, 14 საათიან გამოშვებაში ამ ინფორმაციის უარყოფა მოხდა, მაგრამ დაშვებული უზუსტობის გამო რედაქციას ბოდიში არ მოუხდია.

ფაქტობრივი უზუსტობების თვალსაზრისით გამორჩეული იყო ტელეკომპანია „იმედის“ (8 სთ-იანი საინფორმაციო) სიუჟეტი:

ტელეკომპანია „იმედის“ საღამოს „ქრონიკაში“ გასული სიუჟეტი ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის ადრინდელ აქციებს ეხებოდა. კერძოდ, სიუჟეტში საუბარი იყო თბილისში 2012 წლის 17 მაისის აქციაზე (რომელიც ნამდვილად ჩატარდა) და 2010 წელს ბათუმში გეი ალლუმზე, როგორც რეალურ ფაქტზე, და მართლმადიდებელთა საპროტესტო აქციაზე. თუმცა, სიუჟეტში არ ყოფილა აღნიშნული, რომ ბათუმის არშემდგარ გეი ალლუმის ჩატარებას არავინ გეგმავდა და მხოლოდ ჭორები ვრცელდებოდა, ვინაიდან არც ერთი წყარო არ ადასტურებდა ამ ალლუმის ჩატარებას. სიუჟეტი გაუმართლებელ განზოგადებას შეიცავდა, თითქოს სასულიერო პირები, მართლმადიდებელი მრევლი და არასამთავრობოები ყოველწლიურად ჰომოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის დღეს ერთიანდებიან და ძალადობა ღვბტ უფლებადამცველთა მიმართ კანონზომიერებაა.

სიუჟეტი ასევე შეიცავდა არასწორ ფაქტებს 2012 წელს ჩატარებული ჰომოფობიის საწინააღმდეგო აქციის შესახებ. აღნიშნული იყო, თითქოს ამ აქციაზე, რომელიც აქციის მონაწილეებსა და მოწინააღმდეგეებს შორის შეხლა-შემოხლით დამთავრდა, პოლიციამ მხოლოდ ღვბტ უფლებების დაცვის ღონისძიების ორგანიზატორები დააკავა. სინამდვილეში, 2012 წელს პოლიციამ ხუთი პირი დააკავა – მათ შორის, სამი ჰომოფობიასთან ბრძოლის დღესთან დაკავშირებით გამართული აქციის მონაწილე, 2 კი კონტრაქციის მონაწილე. ამასთანავე სიუჟეტი არ შეიცავდა ინფორმაციას ინციდენტის მეორე დღეს, 2012 წლის 18 მაისს „იდენტობისა“ და ღვბტ უფლებადამცველთა მიერ პარლამენტის წინ ჩატარებული აქციის შესახებ, რომელმაც ფიზიკური კონფრონტაციის გარეშე ჩაიარა.

○ იდენტიფიცირების შესაძლებლობა, მარშრუტის მითითება

ზოგიერთ გამოშვებაში შესაძლებელი იყო იმ ადამიანთა იდენტიფიცირება, ვინც კონტრაქციის მონაწილეთა ძალადობის სამიზნე იყო. მაგალითად, „კურიერის“ (რუსთავი 2) დღის ეთერში გავიდა კადრები ავტობუსიდან, რომელიც პოლიციამ ძალადობის ადგილიდან გაიყვანა და სადაც ჰომოფობიის წინააღმდეგ დაგეგმილი აქციის მონაწილეები ისხდნენ. მითითებული იყო ავტომობილის მარშრუტი, რაც იმ პირობებში, როცა კონტრაქციის მონაწილეები მთელ ქალაქში დევნიდნენ აქციის მონაწილეებს, გაუმართლებელი იყო.

○ ბალანსის დარღვევა

სამოგადოებრივი მაუწყებლის 8 საათიან „მომბეში“ დარღვეული იყო ბალანსი რესპონდენტთა შერჩევის თვალსაზრისით, კონტრაქციის მონაწილეთა სასარგებლოდ. მხოლოდ 1 სიუჟეტი 12 კონტრაქციის მონაწილის სინქრონს შეიცავდა. მართალია, ჰომოფობიის წინააღმდეგ დაგეგმილი აქციის მონაწილეთა ჩაწერა, მათი უსაფრთხოებიდან გამომდინარე, ობიექტურ სირთულეს წარმოადგენდა, საღამოს გამოშვებაში ტელეკომპანიას რესპონდენტთა დაბალასება უფლებადამცველთა კომენტარებით შეეძლო, რომლებიც ძალადობაზე და ძალადობის მსხვერპლთა კონსტიტუციურ უფლებებზე ისაუბრებდნენ.

○ შეურაცხყოფილი ტერმინებით მოხსენიება. არამეცნიერული შეხედულების ან თეორიის ფაქტად წარმოჩენა

რიგ შემთხვევებში რესპონდენტები ჰომოსექსუალობას ავადმყოფობად მოიხსენიებდნენ, ხოლო ჟურნალისტები მსგავსს შეფასებებზე (რუსთავი 2-ის „პოზიცია“, იმედის „ღია ეთერი“ და „ქრონიკა“), თანამედროვე სამედიცინო დასკვნების საფუძველზე, არ რეაგირებდნენ. გარკვეულ შემთხვევებში კი თავად ჟურნალისტები („ობიექტივი“) გამოთქვამდნენ მსგავს მოსაზრებას. მხოლოდ „მაესტროს“ 17 მაისის 9 საათიან გამოშვებაში აღინიშნა, რომ ჰომოსექსუალობა დაავადებათა ნუსხიდან არის ამოღებული.

კონტრაქციის ერთ-ერთი ორგანიზატორი, პოლიტპატიმრის სტატუსით გათავისუფლებული გიორგი გაბედავა, რუსთავი 2-ის „პოზიციაში“ ამბობდა, რომ ლგბტ პირები ავადმყოფები არიან და მკურნალობის ნაცვლად აგრესიაზე გადადიან.

გიორგი გაბედავა: ... „იმის მაგივრად, რომ ეს ადამიანები სირცხვილით არ გამოვიდნენ და მკურნალობა ითხოვონ და ჩვენ გაუწევთ ამ დახმარებას, პირიქით – გადმოდიან აგრესიაზე“.

დimitრი ჩიკვაძე
ტაბულა

გადაცემის წამყვანმა თანამედროვე სამედიცინო დასკვნებზე აპელირების ნაცვლად, რაც საპირისპიროს ასაბუთებს, მხოლოდ ის ჰკითხა მას, თუ რაში გამოიხატებოდა ამ ადამიანების აგრესია. მსგავსი შეკითხვა იმ აგრესიის და ძალადობის ფონზე, რასაც მხოლოდ კონტრაქციის მონაწილეების მხრიდან ჰქონდა ადგილი და რაც ვიდეო კადრებში აშკარად ჩანდა, კონტრაქციის ორგანიზატორის მიმართ არაადეკვატური იყო.

არც იმავე რესპონდენტის მიერ სექსუალური უმცირესობების წარმომადგენლების ხელმეორედ ავადმყოფებად მოხსენიებას („ამ ადამიანებს სჭირდებათ მკურნალობა. ესენი არიან ავადმყოფები, ხალხო, იმიტომ, რომ ახლა რომ ამოიღეს სიიდან, ესენი არიან ავადმყოფები“) მოჰყვა რაიმე რეაქცია წამყვანის მხრიდან.

ლგბტ პირებს ავადმყოფები „იმედზე“ თოქშოუ „ღია ეთერშიც“ უწოდეს, თუმცა ამგვარ შეფასებებს არც აღნიშნულ გადაცემაში მოჰყოლია წამყვანის მხრიდან მეცნიერულ დასკვნებზე დაფუძნებული კომენტარი.

ობიექტივის „ღამის სტუდიის“ წამყვანი კი თავად ამკვიდრებდა ამრს, რომ ჰომოსექსუალობა ავადმყოფობაა.

წამყვანი: „ზოგისთვის ეს არჩევანია, ზოგისთვის ეს ბიოლოგიური პრობლემაა და დაავადებაა. მე მესმის ეს, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მოხდეს წახალისება. მიგაჩნიათ თუ არა, რომ დღევანდელი აქცია, ის მდუმარე აქცია, რომელიც პირველი სკოლის გვერდით, აკაკის და ილიას ფეხებქვეშ... არის თუ არა ეს წასახალისებელი ფაქტორი, რომ ისევ აი, ამ მანკიერებისთვის“.

შესაბამისად, არ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ ობიექტივის „ღამის სტუდიის“ სტუმრის გია მაისაშვილის მიერ ჰომოსექსუალების ავადმყოფებად მოხსენიებას ჟურნალისტის მხრიდან არავითარი რეაგირება არ მოჰყოლია.

გია მაისაშვილი: „ვიღაცა თუ არის ავადმყოფი და თქვენ ვინც დაასახელეთ, ისინი არიან ავადმყოფები (ლგბტ პირები), მე არ მინდა, რომ ჩემი ქვეყანა და ჩემი საზოგადოება ამ ავადმყოფების ავანტიურას აჰყვეს და ქვეყანა აფეთქდეს“.

○ სიძულვილის ენა

რესპონდენტთა მხრიდან სიძულვილის ენას გარკვეულ შემთხვევებში წამყვანებისგან არავითარი რეაგირება არ მოჰყოლია.

იმედის „ღია ეთერის“ სტუდიაში მსახიობ დიმა ჯაიანის მხრიდან ლგბტ პირების მიმართ სიძულვილის გაღვივებას ჰქონდა ადგილი, რასაც გადაცემის წამყვანის არავითარი რეაგირება არ მოჰყოლია.

დიმა ჯაიანი: „მე ხომ ვიცი, რომ 98% პოლიციის, აი, იმ ადამიანების, ვინც ეს ალლუმი მოაწყო, მათი წინააღმდეგი იყო შინაგანად, თავიანთ თავს აჯობეს და მაინც იცავდნენ ამათ. იმ ავტობუსში, როგორ სვამდნენ, მე ხომ ვიცი, ეზიზღებოდათ ისინი“.

საპარლამენტო უმრავლესობის ლიდერის, დავით საგანელიძის შეფასებები 17 მაისის აქციის დარბევებზე, რომელიც მან რუსთავი 2-ის ღია ეთერში გააკეთა, ჰომოფობიური და დისკრიმინაციული იყო და ძალადობას ახალისებდა. ეს კომენტარი ყველა მედია საშუალებამ გაავრცელა, თუმცა ინტერნეტ გამოცემა „ნეტგაზეთი“ ერთადერთი იყო, რომელიც გაემიჯნა ამ სიძულვილის ენას.

ნეტგაზეთმა გამოაქვეყნა დავით საგანელიძის ზემოაღნიშნული დისკრიმინაციული და ჰომოფობიური განცხადება, თუმცა, სარედაქციო შენიშვნის სახით, ბოდიში მოუხადა საზოგადოებას სიძულვილის ენის შემცველი ტექსტისთვის და გამოქვეყნების ფაქტი მმართველი გუნდის საპარლამენტო ლიდერის, როგორც საჯარო ფიგურის, შეხედულებათა მიმართ საზოგადოების ლეგიტიმური ინტერესით ახსნა.

○ რეაგირება ჟურნალისტის მხრიდან

ჟურნალისტთა მხრიდან დისკრიმინაციულ გამონათქვამებზე რეაგირების ფაქტებიც გამოვლინდა.

მაესტროს „პოლიტმეტრში“ საპარლამენტო უმრავლესობის წევრი ბაქარია ქუცნაშვილი ლგბტ უფლებადამცველების მხრიდან განხორციელებულ პროვოკაციულ ფორმაზე საუბრობდა და ამბობდა, რომ მათ მსგავსი შეკრება დახურულ სივრცეში უნდა მოეწყობათ.

ბაქარია ქუცნაშვილი: „... მათ შეეძლოთ დახურულ შენობაში მოეწყობათ ეს აქცია და იქ გამოეხატათ თავისი აზრი, გამოსვლების, დროშების ფრიალის თუ პლაკატების ხელში ტერის სახით. მათ აირჩიეს პროვოკაციული ფორმა, რაც ბუნებრივია გამოიწვევდა ჩვენი საზოგადოების დიდი ნაწილის გაღიზიანებას იმიტომ, რომ ქართ-ველობა ისტორიულად ტრადიციულად ჩამოყალიბდა, როგორც ეთნოსი, რომლის იდენტობის ერთ-ერთი მახასიათებელი არის მისი რელიგიურობა, მართლმადიდებლური რელიგიურობა და ქვეცნობიერად მოქალაქეებმა, ჩემი აზრით, ეს გაიგეს, როგორც საფუძველი ქართველობის დაკარგვის ქართველობის შებღალვის ნიშნად“.

საპასუხოდ, გადაცემის წამყვანმა უმცირესობათა დაცვის ვალდებულებაზე გაამახვილა ყურადღება. ამასთანავე ჟურნალისტმა ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ კონსტიტუცია ნებისმიერ მოქალაქეს ანიჭებს უფლებას, თავად აირჩიოს შეკრების ადგილი.

საზოგადოებრივი მაუწყებლის „აქცენტებში“ ჰომოფობიის საწინააღმდეგო დღის აღნიშვნის მოწინააღმდეგეები ავითარებდნენ აზრს, რომ უმცირესობას საკითხისადმი უმრავლესობის ნეგატიური დამოკიდებულება და მიუღებლობა უნდა გაეთვალისწინებინა. ეს მოსაზრება არაერთ გადაცემაში გამოითქვა. საპასუხოდ, გადაცემის წამყვანმა ჯონდი ბალათურიას მსგავს რეპლიკაზე აქცენტი უფლებრივ თანასწორობაზე მართებულად გააკეთა.

ჯონდი ბალათურია: „მინდა მივმართო ბიძინა ივანიშვილს... დაფიქრდეს, სად აღმოჩნდა ის დღეს. ჯერ კიდევ გუშინ ის ის იყო თავისი პოპულარობის და ნდობის მიხედვით, მწვერალზე საზოგადოების მხრიდან და დღეს ის აღმოჩნდა საკუთარი ხალხის, საკუთარი მომხრეების წინააღმდეგ, ერთი მუჭა ლგბტ საზოგადოებასთან ერთად.“

პროფესიული სტანდარტების დარღვევები

ბემოაღნიშნულ მაგალითებში არაერთი პროფესიული სტანდარტი იქნა დარღვეული. მაგალითად, არ იყო დაცული ჯეროვანი სიზუსტის პრინციპი (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის III თავი), რომელიც მაუწყებელს ავალდებულებს: მიიღოს ყველა გონივრული ზომა, რათა უზრუნველყოს ინფორმაციის წყაროს და ფაქტების სიზუსტე; მიაწოდოს აუდიტორიას სანდო და ზუსტი ინფორმაცია; არ დაუშვას ცრუ ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელება და დაუყოვნებლივ შეასწოროს მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი შეცდომები (მუხლი 13). გარდა ამისა, სიზუსტის უზრუნველყოფისთვის, მაუწყებელმა უნდა მიუთითოს ინფორმაციის წყარო (მუხლი 14).

მოვლენის მიუკერძოებელი გაშუქების უზრუნველსაყოფად მაუწყებელმა უნდა უზრუნველყოს ყველა მნიშვნელოვანი მოსაზრების სათანადო წარმოჩენა; შეგნებულად ან გაუცნობიერებლად არ უნდა შეიყვანოს აუდიტორია შეცდომაში მნიშვნელოვანი ფაქტების შესახებ არასრული ინფორმაციის მიწოდებით; დაიცვას ბალანსი რესპონ-

დენტების შერჩევაში; პროგრამაში მხოლოდ ერთი დაინტერესებული მხარის მოწვევა არ უნდა იქნეს გამოყენებული იმ ჯგუფებზე თავდასხმის საშუალებად, რომლებიც არ მონაწილეობენ პროგრამაში; არ უნდა დაუშვას არამეცნიერული შეხედულების ან თეორიის მეცნიერულ თეორიად ან ფაქტად წარმოჩენა (მუხლი 18).

გიორგი გოგუა
რადიო თავისუფლება
(ფოტო გადაღებულია შორალ
„ლიბერალისთვის“)

მრავალფეროვნების, თანასწორობისა და შემწყნარებლობის პრინციპი (მუხლი 31) მოითხოვს მაუწყებლისგან, თავი შეიკავოს ისეთი მასალის გამოქვეყნებისგან, რომელიც გააღვივებს სიძულვილს ან არატოლერანტობას რასის, ენის, სქესის, რელიგიური

კუთვნილების, პოლიტიკური შეხედულებების, ეთნიკური, გეოგრაფიული ან სოციალური წარმოშობის საფუძველზე. მაუწყებელმა პატივი უნდა სცეს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს და თავიდან აიცილოს ნებისმიერი სოციალური ჯგუფის შეურაცხყოფა (მუხლი 32). მაუწყებელმა თავი უნდა აარიდოს უმცირესობების და სოციალური პრობლემების შესახებ არასწორი და შეცდომაში შემყვანი განცხადებების გაკეთებას, ხელი არ უნდა შეუწყოს სტერეოტიპების ჩამოყალიბებას; თავიდან უნდა აიცილოს რელიგიური, ეთნიკური, ან სხვა ნიშნის მიხედვით რომელიმე ჯგუფის შეურაცხყოფა, მათ შორის გარკვეული ლექსიკის ან გამოსახულების გამოყენება. თუ წყარო პირდაპირ ეთერში ან ახალ ამბებში უსაფუძვლოდ ასახელებს ეთნიკურ წარმომავლობას, რელიგიურ მრწამსს, სექსუალურ ორიენტაციას, ოჯახურ ან ქონებრივ მდგომარეობას, სოციალურ კუთვნილებას, ან ნებისმიერ სხვა ნიშანს, როგორც პრობლემის გამომწვევ მიზეზს ან იყენებს შეურაცხმყოფელ ტერმინოლოგიას რომელიმე ჯგუფის მიმართ, წამყვანი არ უნდა აჰყვეს ასეთ დიალოგს და შეეცადოს შეურაცხმყოფელი განცხადების ავტორს დაუსვას შეკითხვა გამოთქმული მოსაზრების დასაბუთების მიზნით (მუხლი 33).

მაუწყებელმა განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა გააშუქოს სამოქალაქო თუ საზოგადოებრივი არეულობები და პატივი უნდა სცეს აუდიტორიის ემოციებს. საზოგადოებრივი არეულობის დროს, მაუწყებელმა აუდიტორიას უნდა მიაწოდოს ზუსტი და სარწმუნო ინფორმაცია და სრულად და ობიექტურად ასახოს მოვლენების განვითარება (მუხლი 53).

სახელმძღვანელო პრინციპები

თუ ადრე ჰომოსექსუალობა და ჰომოსექსუალები ტაბუირებული თემა იყო, დღეს ამ საკითხებს მედია სულ უფრო ხშირად აშუქებს. უარყოფითი წინასწარგანწყობებით თუ აგრესიული რიტორიკით დამუხტული რთული ატმოსფეროს გათვალისწინებით, რომელიც ამ თემასთან დაკავშირებით დღეს ქვეყანაში არსებობს, მედია სერიოზული გამოწვევების წინაშე დგას, რომ საზოგადოებას სწორი, მიუკერძოებელი და დაუმახინჯებელი ინფორმაცია მიაწოდოს. ქვემოთ მოცემული სახელმძღვანელო პრინციპები და ტერმინოლოგიური განმარტებები დაეხმარება ჟურნალისტებს, უზრუნველყონ ჰომოსექსუალობასა და ლგბტ პირებთან დაკავშირებული საკითხების სამართლიანი

გაშუქება – ფაქტებსა და რეალურ მონაცემებზე დაყრდნობით, შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელების თუ სტერეოტიპების და მითების გამყარების თავიდან აცილებით, შესაბამისი კონტექსტის მიწოდებით – რაც საზოგადოებას შესაძლებლობას მისცემს, სწორი წარმოდგენა შეიქმნას ჰომოსექსუალობისა და ლგბტ ადამიანებთან დაკავშირებული თემების შესახებ.

- თავიდან აიცილიეთ ჰომოსექსუალობის/ლგბტ საკითხების განხილვა ე.წ. პრო-გეი და ანტი-გეი დაპირისპირების კონტექსტში.
- ლგბტ პირებთან დაკავშირებულ საკითხებს ნუ გააშუქებთ ისე, რომ მათ თავდაცვით პოზიციაში მოუხდეთ ყოფნა და იძულებული გახდნენ, დაიცვან თავი იმ პირთა თავდასხმებისგან, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ ლგბტ პირები საერთოდ არ უნდა არსებობდნენ.
- ამხილეთ სტერეოტიპები და მითები (მაგალითად, თითქოს ჰომოსექსუალები პედოფილები არიან) ფაქტების მოკვლევით, რეალური მონაცემების მოძიებით, უშუალოდ ლგბტ პირების ინტერვიუებით, ლგბტ პირთა უფლებადამცველებთან და შესაბამის ექსპერტებთან კონსულტაციებით.
- განასხვავეთ ჰომოსექსუალობის/ლგბტ პირების საწინააღმდეგო მოსაზრებები იმ ცილისმწამებლური და შეურაცხმყოფელი რიტორიკისგან, რომელიც აღვივებს აგრესიას, წინასწარგანწყობებს და დისკრიმინაციას. შესაძლოა, ცილისმწამებლური კომენტარი (კომენტარები) ახალ ამბავს წარმოადგენდეს, თუმცა ნუ გამოიყენებთ მას მხოლოდ იმისთვის, რომ დაიცვათ „ბალანსი“ სიუჟეტში/ახალ ამბავში.
- ჰომოსექსუალობის/ლგბტ საკითხების გაშუქების დროს კონსულტაცია გაიარეთ ექსპერტებთან და ლგბტ უფლებადამცველებთან.
- განიხილეთ ლგბტ საკითხი ადამიანის უფლებათა დაცვის, ყველა ადამიანის თანასწორუფლებიანობის ჭრილში.
- საშუალება მიეცით ლგბტ ადამიანებს, გამოთქვან მოსაზრებები, კომენტარები, თავად მოახდინონ საკუთარი თავის რეპრეზენტირება.
- ნუ განიხილავთ ჰომოსექსუალობას როგორც დაავადებას. ჯერ ერთი, ეს არასწორია და მეორე, შეურაცხმყოფელია ჰომოსექსუალებისთვის.

შენიშვნა: 1973 წელს ამერიკის ფსიქიატრთა ასოციაციამ ჰომოსექსუალობა ფსიქიკურ აშლილობათა სიიდან ამოიღო, რითიც აღიარა ჰომოსექსუალობა, როგორც ადამიანის სექსუალობის გამოხატვის მისაღები

ფორმა. 1975 წელს ამ გადაწყვეტილებას ამერიკის ფსიქოლოგთა ასოციაციაც შეუერთდა. 1990 წელს მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ დაავადებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციაში ცვლილება შეიტანა, რომლის თანახმადაც, სექსუალური ორიენტაცია თავისთავად არ განიხილება აშლილობად.

- ნუ წარმოაჩენთ ჰომოსექსუალობას როგორც მორალურ პრობლემას, რომელიც მაგალითად, ეწინააღმდეგება დამკვიდრებულ მორალს, ტრადიციებს თუ კულტურას, რადგან ეს არასწორია და არაფერი აქვს საერთო მორალთან, ტრადიციებთან თუ კულტურასთან.
- ნუ წარმოაჩენთ ჰომოსექსუალობას, როგორც სოციალური ნორმიდან რაიმე სახის გადახრას (მაგალითად, ლოთობა, პროსტიტუცია, ქურდობა, ნარკომანია, სხვ.). ჰომოსექსუალი ისევე, როგორც ჰეტეროსექსუალი შეიძლება იყოს ლოთი, ნარკომანი, კრიმინალი და ა.შ.. თუმცა, ამ სოციალური დევიაციის განზოგადება მთელ ჯგუფზე არასწორია და ჯგუფის სტიგმატიზებას და მის მიმართ ნეგატიური განწყობის გაძლიერებას უწყობს ხელს.
- ნუ გამოიყენებთ დისკრიმინაციულ და შეურაცხმყოფელ ტერმინებს და ნუ მოიხსენიებთ ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენლებს დამამცირებელ კონტექსტში. შეურაცხმყოფელი სიტყვები და განსაზღვრებები, რომლებიც ხშირად გამოიყენება არის: პედერასტი, მესაჯდომე, ცისფერი, სოდომისტი, მამათმავალი, გადახრილი ორიენტაცია, არატრადიციული ორიენტაცია, ორიენტაციაარეული, გაუკუღმართებული სექსუალური კავშირები, ცოდვა, მრუშობა, ავადმყოფობა, სხვ.
- თავიდან აიცილეთ ჰომოფობიური გამონათქვამები, შეფარული თუ პირდაპირი მოწოდებები ძალადობისა და დისკრიმინაციისაკენ; ნურც რესპონდენტს მისცემთ ამის საშუალებას. ზოგადად, ჰომოსექსუალობის/ლგბტ საკითხების გაშუქების დროს ნუ შეარჩევთ ჰომოფობ რესპონდენტებს.
- რეაგირების გარეშე ნუ დატოვებთ ჰომოფობიურ გამონათქვამებს. გაემიჯნეთ ჰომოფობიურ მოსაზრებებს და შეეკამათეთ ასეთი მოსაზრებების ავტორებს (რესპონდენტებს) – მოსთხოვეთ მათ განმარტების გაკეთება, მოსაზრების დასაბუთება ან დადასტურება ფაქტების, სტატისტიკის თუ სხვა მონაცემების მოტანით. ჰომოფობიური გამონათქვამი თუ შეურაცხმყოფელი ეპითეტი მხოლოდ ციტატაში გამოიყენეთ, რომელიც აჩვენებს ავტორის წინასწარ განწყობას. ასეთ შემთხვევაში, სასურველია, ჟურნალისტმა თქვას, რომ „ავტორმა (რესპონდენტმა) გამოიყენა დამამცირებელი სიტყვა ლგბტ პირის მიმართ.“

- ჰომოფობიური მოსაზრებების ციტირებისას, დაურთეთ კომენტარი ან სარედაქციო შენიშვნა, რომლითაც მკაფიოდ გაემიჯნებით რესპონდენტის მოსაზრებას.
- გააშუქეთ ჰომოფობია როგორც სოციალური პრობლემა. ამ საკითხზე კონსულტაცია გაიარეთ ლგბტ უფლებადამცველებთან და სხვა უფლებადამცველ ორგანიზაციებსა თუ ექსპერტებთან. აჩვენეთ ჰომოფობიის ნეგატიური გავლენა როგორც უშუალოდ ლგბტ ჯგუფის წარმომადგენლებზე, ასევე, ზოგადად, საზოგადოებაზე.
- ნუ აღნიშნავთ პირის სექსუალურ ორიენტაციას, თუ ეს ჟურნალისტური მასალის შინაარსისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობის არ არის.

შენიშვნა: იმის დადგენა, საჭიროა თუ არა ჟურნალისტურ მასალაში პირის სექსუალური ორიენტაციის აღნიშვნა, მარტივად შეიძლება: დაუსვით საკუთარ თავს კითხვა, ჰომოსექსუალის ადგილას ჰეტეროსექსუალი რომ იყოს, აღნიშნავდით თუ არა მის სექსუალურ ორიენტაციას. უარყოფითი პასუხის შემთხვევაში სექსუალური ორიენტაციის აღნიშვნა გაუმართლებელია.

- პირის ჰომოსექსუალად იდენტიფიცირებისას, სიფრთხილე გამოიჩინეთ, რათა არ დაარღვიოთ იმ პირის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, რომელსაც არ სურს, მისი სექსუალური ორიენტაციის საჯაროდ გაცხადება.
- ჰომოსექსუალის მიერ ჩადენილი დანაშაულის დროს არ ახსენოთ სექსუალური ორიენტაცია, თუ ამას არავითარი კავშირი არა აქვს დანაშაულთან. ნუ გადააქცევთ ჰომოსექსუალის მიერ ჩადენილ დანაშაულს სენსაციად. ჰომოსექსუალი ეჭვმიტანილის თუ ბრალდებულის ამბის გასაშუქებლად გამოიყენეთ იგივე სტანდარტი, როგორსაც ნებისმიერი ჰეტეროსექსუალი ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის ამბის გაშუქებისას გამოიყენებდით.
- ნუ ივარაუდებთ – და ნურც სხვას (რესპონდენტს) მისცემთ ამის უფლებას – რაიმე მიზეზ-შედეგობრივ კავშირს დანაშაულსა და ჰომოსექსუალობას შორის. დანაშაულს ჩადის როგორც ჰომოსექსუალი, ასევე ჰეტეროსექსუალი. თუმცა, სპეკულირება – საკუთარი მოსაზრებების გამოთქმის ან სხვების ციტირების გზით – რომ ჰომოსექსუალები უფრო მიდრეკილები არიან დანაშაულისაკენ, აშკარა ცილისწამებაა. ნურც კონკრეტული ჰომოსექსუალის მიერ ჩადენილ დანაშაულს წარმოაჩინთ ზოგადად ლგბტ თემისთვის დამახასიათებელ დანაშაულად.
- დანაშაულის ლგბტ მსხვერპლი გააშუქეთ ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, მისი უფლებების შეუღალავად. ნუ შეეცდებით დანაშაულის გამართლებას მსხვერპლის სექსუალური ორიენტაციით.

გიორგი გოგუა
რადიო თავისუფლება
(ფოტო გადაღებულია შურნალ
„ლიბერალისტის“)

- თავიდან აიცილეთ სტერეოტიპიზაცია იმის ჩვენებით, თითქოს ლგბტ ადამიანები არიან უბედურები, დაჩაგრულები, ოჯახების მიერ უარყოფილები და ა.შ.. ასეთი გაშუქება კიდევ უფრო აღრმავებს საზოგადოებაში არსებულ სტერეოტიპებს ლგბტ პირების შესახებ.

ჯიშინები

ლგბტ – აკრონიმი, რომელიც ინგლისურ ენაში ლესბოსელი (Lesbian), გეი (Gay), ბისექსუალი (Bisexual) და ტრანსგენდერის (Transgender) აბრევიატურას აღნიშნავს.

ლესბოსელი – ქალი, ვინც განიცდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ და ემოციურ მიზიდულობას თავისივე სქესის ადამიანების მიმართ.

გეი – ადამიანი, ვინც განიცდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ და ემოციურ მიზიდულობას თავისივე სქესის ადამიანების მიმართ. ეს ტერმინი, როგორც წესი, ჰომოსექსუალი კაცებისადმი გამოიყენება, მაშინ როცა ქალური ჰომოსექსუალობა სიტყვა „ლესბოსელით“ აღინიშნება.

ბისექსუალი – ადამიანი, ვინც განიცდის ფიზიკურ, ემოციურ ან რომანტიკულ ლტოლვას ორივე სქესის წარმომადგენლების მიმართ.

ტრანსგენდერი – ქოლგა ტერმინი ადამიანებისათვის, ვისი გენდერული იდენტობა ან/და გენდერული თვითგამოხატვა განსხვავდება დაბადებისას მათთვის მინიჭებული სქესისგან. ეს ტერმინი შეიძლება მოიცავდეს, მაგრამ არ შემოიფარგლება, შემდეგი კატეგორიებით: ტრანსსექსუალი, ქროს-დრესერი და სხვა გენდერულად ცვალებადი ადამიანები. ტრანსგენდერი ადამიანები საკუთარი თავის იდენტიფიკაციას შეიძლება ახდენდნენ ტრანსგენდერ ქალებად (ბიოლოგიური კაცი, რომელიც ტრანზიციას განიცდის, როგორც ქალი) და ტრანსგენდერ კაცებად (ბიოლოგიური ქალი, რომელიც ტრანზიციას გადის, როგორც კაცი). ტრანსგენდერმა ადამიანმა შეიძლება გადაწყვიტოს, შეცვალოს საკუთარი სხეული ჰორმონულად ან/და ქირურგიული გზით.

გენდერული იდენტობა – ადამიანის შინაგანი, პირადი გრძნობა, რომელიც ამა თუ იმ სქესისადმი მიკუთვნებულობას ეხება. ტრანსგენდერი ადამიანების შემთხვევაში, დაბადებისას მინიჭებული სქესი და მათი შინაგანი გენდერული იდენტობა არ ემთხვევა ერთმანეთს.

სექსუალური ორიენტაცია – მეცნიერულად ზუსტი ტერმინი, რომელიც აღწერს ადამიანის ფიზიკურ, რომანტიკულ ან/და ემოციურ მიზიდულობას საკუთარი, საპირისპირო ან ორივე სქესისადმი. სექსუალური ორიენტაციები შემდეგ კატეგორიებად იყოფა: ჰეტეროსექსუალური, ჰომოსექსუალური, ბისექსუალური და ასექსუალური. მოერიდეთ ტერმინს „სექსუალური არჩევანი“, რომლის გამოყენებაც გულისხმობს, რომ ჰომოსექსუალობა ნებაყოფლობითია და შესაბამისად, „განკურნებადი“.

ჰეტეროსექსუალი – ადამიანი, ვინც განიცდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ და ემოციურ მიზიდულობას საპირისპირო სქესის ადამიანების მიმართ.

ჰომოსექსუალი – ადამიანი, ვინც განიცდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ და ემოციურ მიზიდულობას თავისივე სქესის ადამიანების მიმართ.

ჰომოფობია – ირაციონალური სიძულვილი ლესბოსელების, გეების, ბისექსუალებისა და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, რომელიც ეფუძნება წინასწარგანწყობას და მსგავსია რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და სექსიზმისა.

პედოფილია – აშლილობა, რომლის დროსაც, სექსუალური ობიექტის არჩევისას, უპირატესობა ენიჭება ბავშვებს – ხშირად პრეპუბერტატული ან ადრეული პუბერტატული ასაკის გოგონებს ან ბიჭებს, ხანდახან – ორივეს.

საქსუადური ძანდოზა, აჩასრუდწდოვანი, ზუზ ჰირი

საზოგადოებრივი მაუწყებლის საქმა

► ღაჟით ჯიღაჟილი

ფაქტი: 2013 წლის აპრილს, საზოგადოებრივ მაუწყებელზე, დღის მთავარ საინფორმაციო გამოშვებაში „მოამბე“ გავიდა რეპორტაჟი, რომელიც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე არასრულწლოვანზე ძალადობის ფაქტს ეხებოდა.

სიუჟეტის საერთო ხანგრძლივობა 6 წთ და 10 წამს შეადგენდა და თან ახლდა 21 წამიანი ანონსი. სიუჟეტის მიხედვით, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე არასრულწლოვანზე განხორციელებული სექსუალური ძალადობის შედეგად, მან შვილი გააჩინა. ჟურნალისტმა 2 ვერსია განიხილა: პირველი, რომ გოგონა მოძალადე ბიძის მსხვერპლი გახდა და მეორე, რომ არასრულწლოვანი სასწავლებელში უცნობმა გააუბატიურა.

სიუჟეტი ასევე შეიცავდა ორი ექსპერტის დასკვნას: ერთ-ერთი დასკვნის თანახმად, გოგონა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე იყო, მეორე ექსპერტის დასკვნის მიხედვით კი, ბავშვის ბიოლოგიური მამა მისი ბიძა იყო.

საყურადღებოა, რომ ფაქტის გაშუქებისას ჟურნალისტმა:

- დაასახელა მუნიციპალიტეტი, რომლის ერთ-ერთ სოფელშიც განვითარდა ისტორია.
- აჩვენა რამდენიმე მეზობლის ღია ინტერვიუ და კადრები.
- აღნიშნავდა, რომ მასალის მომზადება არასრულწლოვანის ოჯახის თხოვნით მოხდა.

აღნიშნულ სიუჟეტთან დაკავშირებით საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის საბჭოს განცხადებით მიმართა საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრ-მა, რომელიც თვლიდა, რომ სიუჟეტით ზიანი მიადგა არასრულწლოვანს.

ვინაიდან სიუჟეტი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე არასრულწლოვანს ეხებოდა და საზოგადოებრივი მაუწყებლის მიერ იყო მომზადებული და გაშუქებული, საბჭომ სა-დავო მასალას განსაკუთრებული მნიშვნელობის საქმის სტატუსი მიანიჭა.

ეთიკური და პროფესიული სტანდარტები

სიუჟეტში სახეზე იყო პროფესიული სტანდარტის არაერთი პრინციპის და დებულების დარღვევა, რომელსაც ჟურნალისტი უნდა იცავდეს, განსაკუთრებით ისეთი პირის შესა-ხებ მასალის მომზადებისას, რომელიც არა მხოლოდ არასრულწლოვანია, არამედ ამასთან შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირი და სექსუალური ძალადობის მსხვერპლია.

არასრულწლოვანთა საკითხების გაშუქების ეთიკურ და პროფესიულ სტანდარტებს არეგულირებს როგორც ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია, რომელიც ჟურნალისტთა პროფესიულ გაერთიანებას წარმოადგენს, ასევე მაუწყებლობის შესახებ კანონის სა-ფუძველზე, მარეგულირებელი კომისიის მიერ მიღებული მაუწყებელთა ქცევის კოდექ-სი და საზოგადოებრივი მაუწყებლის შიდა ქცევის კოდექსი:

საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია

პრინციპი 8: „ჟურნალისტი ვალდებულია, დაიცვას ბავშვის¹ უფლებები, პროფესიული საქმიანობისას უპირატესი მნიშვნელობა მიანიჭოს ბავშვის ინტერესებს, არ მოამზადოს და არ გამოაქვეყნოს ბავშ-ვების შესახებ ისეთი სტატიები ან რეპორტაჟები, რომლებიც საზიანო იქნება მათთვის. ჟურნალისტმა არ უნდა ჩამოართვას ინტერვიუ და არ უნდა გადაუღოს ფოტო 16 წელზე ნაკლები ასაკის მოზარდს მშობლის ან მეურვის თანხმობის გარეშე იმ საკითხებზე, რომლებიც მისი ან სხვა რომელიმე მოზარ-დის კეთილდღეობას ეხება“.

საქართველოს მაუნყებელთა ქცევის კოდექსი

მუხლი 44.2: „მაუნყებელმა უნდა უმრუნველყოს არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვა. არასრულწლოვანი არ კარგავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას მშობლების ან სკოლაში მომხდარი მოვლენების გამო“.

მუხლი 44.3: „მაუნყებელმა უნდა დაიცვას არასრულწლოვან ეჭვმიტანილთა, ბრალდებულთა, განსასჯელთა, მსჯავრდებულთა, მოწმეთა და დაზარალებულთა (განსაკუთრებით სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩამდენ პირთა) ანონიმურობა“.

საგოგადოებრივი მაუნყებლის ქცევის კოდექსი

მუხლი 16.4: „დაუშვებელია სექსუალური ძალადობის არასრულწლოვანი მსხვერპლის ვინაობის დასახელება, ასევე, ისეთი დეტალების ჩვენება ან ინფორმაციის გავრცელება, რამაც შეიძლება გააადვილოს სექსუალური ძალადობის არასრულწლოვანი მსხვერპლის, მოწმის (ან საგარაუდო მოწმის) ან ბრალდებულის ვინაობის იდენტიფიცირება. მაგალითად, ასეთი დეტალი ან ინფორმაცია შეიძლება იყოს მსხვერპლის საცხოვრებელი სახლის ან მისი მშობლების თუ მემოზლების ჩვენება, სასწავლებლის დასახელება, ძალადობის რაიმე სპეციფიკური ნიშნით დახასიათება (მაგ., ინცესტი), სხვ“.

საერთაშორისო სტანდარტები

ბავშვთა უფლებების კონვენცია

მუხლი 16: „ბავშვი არ შეიძლება იყოს პირადი და ოჯახური ცხოვრების, საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობის ან კორესპონდენციის საიდუმლოების უფლებათა მის მიერ განხორციელებაში თვითნებური ან უკანონო ჩარევის, ან მისი ღირსებისა და რეპუტაციის უკანონო ხელყოფის ობიექტი“.

როგორც ადგილობრივი, ასევე საერთაშორისო სტანდარტების მიმოხილვა ცალსახად ცხადყოფს, რომ არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრება განსაკუთრებული დაცვის გარანტიებით სარგებლობს. შესაბამისად, როდესაც სიუჟეტი არასრულწლოვანის შესახებ ნეგატიურ ინფორმაციას ეხება, რამაც შესაძლოა მისი სტიგმატიზება მოახდინოს ან უარყოფითად აისახოს არასრულწლოვანის შემდგომ ცხოვრებაზე, მნიშვნელოვან-

ნია, რომ ჟურნალისტმა მისი არა თუ პირდაპირი, არამედ ირიბი იდენტიფიცირებაც არ მოახდინოს. ჟურნალისტმა ასევე ყველა ღონე უნდა იხმაროს, რომ თავიდან აიცილოს სიუჟეტში თავად არასრულწლოვანის მონაწილეობა (უკიდურესი აუცილებლობის გარდა, არ ჩაწეროს და არ გამოიყენოს ინტერვიუ და ა.შ.).

სამწუხაროდ, საზოგადოებრივი მაუწყებლის სიუჟეტში არასრულწლოვანის იდენტიფიცირება შესაძლებელი იყო: დასახელდა მუნიციპალიტეტი, სადაც ძალადობის ფაქტი მოხდა, კადრებში ფიგურირებდნენ დაზარალებულის მეზობლები, ასევე იმ სასწავლებლის ხელმძღვანელი, სადაც არასრულწლოვანი გოგონა სწავლობდა. მეტიც, სიუჟეტის ანონსში ძალადობაში ბრალდებული ბიძის გვარის დასახელებით, არასრულწლოვანის და მისი ოჯახის პირდაპირ იდენტიფიცირება გახდა შესაძლებელი. თუ ბრალდებული ბიძის გვარს, როგორც ძეზნის პარამეტრს, მივუთითებდით საძიებო სისტემა “Google”-ში, შესაძლებელი იყო დადგენილიყო ბიძის სახელი, მისთვის წაყენებული მუხლი, საქმის გამოძიების მწარმოებელი პროკურატურა, საქმის განმხილველი სასამართლო და სხდომის ჩატარების დრო. სიუჟეტიდანვე ცნობილი გახდა ოჯახის ადვოკატის ვინაობაც.

გემოთმითითებული ყველა ფაქტორის ერთობლიობა შესაძლებელს ხდიდა, რომ დაინტერესებულ პირს ძალადობის მსხვერპლის ვინაობის იდენტიფიცირება მოეხდინა. არ იყო დაცული მისი ანონიმურობა, რითაც არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების ხელყოფა მოხდა.

სექსუალური ძალადობის არასრულწლოვანი მსხვერპლის იდენტიფიცირებისა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევის გარდა, დამატებით ასევე იკვეთება რამდენიმე გარემოება, რომელიც ჟურნალისტური ეთიკის სტანდარტებს და ქცევის წესებს არ შეესაბამება. კერძოდ, ადგილი ჰქონდა შეურაცხმყოფელი ტერმინოლოგიის გამოყენებას: როგორც სტუდიიდან ჟურნალისტის ჩართვის დროს, ასევე სიუჟეტის მიმდინარეობისას დაზარალებული „გონებაჩამორჩენილად“ იყო მოხსენიებული. მსგავსი ტერმინოლოგიის გამოყენება ეწინააღმდეგება მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 33-ე მუხლის მე-ნაწილს. კერძოდ:

„მაუწყებელმა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები უნდა აღწეროს არაშეურაცხმყოფელი ტერმინოლოგიით“.

შთაბეჭდილება რჩებოდა, რომ დაზარალებული პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობის მითითებით, ჟურნალისტი სპეციალურად ამძაფრებდა ვითარებას. ავტორმა ასევე დაარღვია ეთიკური ნორმები და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, როდესაც სიუჟეტში გაასაჯაროვა ექსპერტიზის დასკვნა, სადაც გოგონას გონებრივ პრობლემებზე იყო საუბარი, რაც თავის მხრივ, პერსონალურ მონაცემებს წარმოადგენს.

ცალკე უნდა შეფასდეს, თუ რამდენად იყო საჭირო სიუჟეტში თავად დაზარალებული არასრულწლოვანის ინტერვიუს გამოყენება, იმის გათვალისწინებით, რომ ინტერვიუ არავითარ დამატებით ღირებულებას არ სძენდა სიუჟეტს და არ შეიცავდა მნიშვნელოვან ინფორმაციას.

საზოგადოებრივი მაუწყებლის ჟგერის კოდექსი

16.3-ე მუხლი: „ბავშვები, ჩვეულებრივ, ადვილად თანხმდებიან ინტერვიუზე და გადაცემაში მონაწილეობაზე და უჭირთ, განსაზღვრონ ტელე ან რადიოგადაცემაში მონაწილეობის მოსალოდნელი შედეგი. ჟურნალისტებმა და პროგრამის ავტორებმა, განურჩევლად იმისა, არსებობს მშობლის თანხმობა თუ არა, სათანადოდ უნდა შეაფასონ, როგორ იმოქმედებს ბავშვზე პროგრამაში მონაწილეობა და რა შეიძლება პროგრამის ეთერით გადაცემას მოჰყვეს“.

აღნიშნული სტანდარტით ხაზგასმულია, რომ მშობლის თანხმობა არ არის საკმარისი წინაპირობა არასრულწლოვანთან ინტერვიუს ჩასაწერად და ჟურნალისტმა დამატებით უნდა შეაფასოს ასეთი ინტერვიუს მიზანშეწონილობა ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარე. მსგავსი მიდგომა გაიზიარა საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის საბჭომ საქმეზე „სამოქალაქო განვითარების ინსტიტუტი“ თამარ ფხაკაძის წინააღმდეგ.

ქაჩიის პრეცედენტი პრაქტიკა

„სამოქალაქო განვითარების ინსტიტუტი“ თამარ ფხაკაძის წინააღმდეგ

განმცხადებელმა სადავოდ გახადა სტატია, რომელიც ეხებოდა საქართველოს ერთ-ერთ რეგიონში განვითარებულ მოვლენებს, კერძოდ, 33 წლის ქალბატონის მიერ,

შვილების დახმარებით, ახალშობილის დამარხვის სავარაუდო ფაქტს. სტატიაში გამოყენებული იყო ინტერვიუ ქალბატონის არასრულწლოვან შვილთან. ჟურნალისტმა განმარტა, რომ არასრულწლოვანთან ინტერვიუს ჩაწერის უფლება მან მშობლისგან მიიღო. აღნიშნულ საქმეზე ქართიის საბჭომ ჩათვალა, რომ ჟურნალისტის ვალდებულება, დაიცვას არასრულწლოვანის უფლებები და ინტერესები, გამომდინარეობს მისი, როგორც პროფესიონალის დამოკიდებულებიდან ასეთი უფლებებისა და ინტერესებისადმი და ამ ვალდებულის დარღვევის წინაპირობას არ წარმოადგენს იმ პირის თანხმობა, რომელსაც მსგავსი ვალდებულება არ ეკისრება. შესაბამისად, ქართიის მე-8

პრინციპი – „ჟურნალისტმა არ უნდა ჩამოართვას ინტერვიუ და არ უნდა გადაუღოს ფოტო 16 წელზე ნაკლები ასაკის მოზარდს მშობლის ან მეურვის თანხმობის გარეშე იმ საკითხებზე, რომლებიც მისი ან სხვა რომელიმე მოზარდის კეთილდღეობას ეხება“ – ავტომატურად არ აძლევს ჟურნალისტს უფლებას, რომ მშობლის/მეურვის ფორმალური თანხმობის შემთხვევაში, აიღოს ინტერვიუ არასრულწლოვანისგან. ქართიამ გაცილებით ფართოდ განმარტა აღნიშნული დებულება და მიიჩნია, რომ ადგილი ჰქონდა პროფესიული სტანდარტის დარღვევას, რომელიც ჟურნალისტს მოზარდის ინტერესების დაცვას ავალდებულებს.

ანალოგიურ მიდგომას ითვალისწინებს საერთაშორისო რეგულაციები:

ჟურნალისტთა საერთაშორისო ფედერაციის სახელმძღვანელო მითითებები და პრინციპები

„ბავშვებთან დაკავშირებული ნებისმიერი მასალის გამოქვეყნებისას ჟურნალისტმა საგულდაგულოდ უნდა აწონ-დაწონოს შესაძლო შედეგები და მინიმუმამდე დაიყვანოს ზიანის ფაქტორი“.

ჟურნალისტმა ჯერ უნდა შეაფასოს რამდენად აუცილებელია ასეთი ინტერვიუს ჩართვა მასალაში, შემდგომ აწონ-დაწონოს ის სიკეთე,² რაც შეიძლება დაცული იყოს ინტერვიუთი და ის სავარაუდო ზიანი, რომელსაც ეს ინტერვიუ გამოიწვევს. მას შემდეგ, რაც გაანალიზდება ზემოაღნიშნული წინაპირობები და ჟურნალისტი ჩათვლის, რომ ინტერვიუთი არასრულწლოვანის ინტერესებს არ აზიანებს, მან უნდა მიმართოს მშობელს/მეურვეს თანხმობის მისაღებად. მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ როცა საქმე ჟურნალისტურ მასალას ეხება, თავად მშობელს/მეურვეს არ ეკისრება ზემოაღნიშნული რისკების შეფასების პასუხისმგებლობა. აღნიშნულ მსჯელობას პრინციპის დონეზე ამყარებს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსის 16.4 პუნქტიც:

„ბავშვის კეთილდღეობა საზოგადოებრივ ინტერესებზე მაღლა დგას და ბავშვის ანონიმურობის დაცვა, რაც არ უნდა დიდი იყოს საზოგადოებრივი ინტერესი, უფრო მნიშვნელოვანია. მშობლების თანხმობა ბავშვის ვინაობის გამჟღავნებაზე არ არის საკმარისი საფუძველი იმისა, რომ ბავშვის ვინაობა დაასახელოთ. დიდი სტრესის დროს მშობლები ხშირად ვერ აცნობიერებენ, რომ ბავშვს შეიძლება მომავალში სერიოზული პრობლემები შეექმნას. ამიტომ, განსაკუთრებული წინდახედულება გმართებთ ბავშვის ვინაობის დასახელებას ან მის ჩვენებაზე გადაწყვეტილების მიღებისას“.

ქაჩიჩილ მოსაზრება

საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის მოსაზრებით, საზოგადოებრივი მაუწყებლის პირველი არხის ეთერში გასული მასალის მიხედვით, შესაძლებელი იყო არასრულწლოვანის ან მისი ოჯახის იდენტიფიცირება, რაც საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსის დარღვევაა.

ზოგადი განცხადება

მშობლის თანხმობით არასრულწლოვანთა ინტერვიუს გამოქვეყნება ისეთ ჟურნალისტურ მასალებში, სადაც არასრულწლოვანები ხშირ შემთხვევაში იდენტიფიცირებულნი არიან და რომლებიც მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობას ან მძიმე სოციალურ პირობებს ეხება, სიმპტომატურია ქართული მედიისათვის. ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის მონიტორინგი³, რომელიც 2013 წლის 01 ივნისიდან 01 სექტემბრამდე პერიოდში ქართულ მედიაში ბავშვთა საკითხების გაშუქებაზე, გაეროს ბავშვთა ფონდის (UNICEF) მხარდაჭერით განხორციელდა, სწორედ ამ ტენდენციას ასახავს. მონიტორინგის პროცესში ეთიკური ნორმების დარღვევის გამოვლენის ცალკეულ შემთხვევაში ქარტია სიუჟეტის/სტატიის ავტორ ჟურნალისტთან კომუნიკაციას ახდენდა და ცდილობდა, მიეღო შესაბამისი არგუმენტაცია, თუ რა ედო საფუძვლად კონკრეტულ ჟურნალისტურ გადაწყვეტილებას. ჟურნალისტები ხაზს უსვამდნენ, რომ არასრულწლოვანის ინტერვიუს ჩაწერა ყოველთვის მშობლის/მეურვის თანხმობით ხორციელდებოდა და ხშირად სწორედ მათი მოთხოვნით გააზრებულად ხდებოდა ბავშვის ჯანმრთელობის ან სოციალური პრობლემების ხაზგასმას, რათა ამ გზით საზოგადოების თანადგომა და მხარდაჭერა გამოეწვიათ.

მსგავსი მიდგომა მიუღებელია საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტების თანახმად. გაეროს ბავშვთა ფონდის (UNICEF) მხარდაჭერით შემუშავებული მედიაში ბავშვთა საკითხების გაშუქების სახელმძღვანელო პრინციპების მიხედვით, „ბავშვის მიმართ ნებისმიერი ქმედების განხორციელებისას, უპირველესი მნიშვნელობა ენიჭება მისი საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებას, ბავშვთა ინტერესების ლობირებისა თუ მათი უფლებების დაცვის დროსაც კი“.

შესაბამისად, მოკლევადიანმა მიზანმა, რომ უზრუნველყოფილი იქნას არასრულწლოვანის მატერიალური დახმარება, მისი იდენტიფიცირების ხარჯზე, არ უნდა გადასწონოს ის ზიანი, რომელიც არასრულწლოვანს მომავალში მისი პირადი ცხოვრების დარღვევით და სტიგმატიზებით მიადგება.

ბემოთ მითითებული პრინციპი, რა თქმა უნდა, არ კრძალავს არასრულწლოვანის შესახებ ისეთი ჟურნალისტური მასალის მომზადებას, რომელიც ეხება მის მძიმე სოციალურ მდგომარეობას და გაუარესებულ ჯანმრთელობას, მაგრამ ყოვლად დაუშვებელია ასეთ მასალაში არასრულწლოვანის პირდაპირი ან ირიბი იდენტიფიცირება.

დასკვნა

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ არასრულწლოვანებთან დაკავშირებით ჟურნალისტების მიერ მასალის მომზადება დიდ ყურადღებას და სიფრთხილეს მოითხოვს, ვინაიდან საკითხი ეხება ისეთი სოციალური ჯგუფის წევრებს, რომლებიც ჯერ კიდევ ვერ აცნობიერებენ, რა შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს მათ შესახებ გარკვეული სახის ინფორმაციის გავრცელებამ.

ამასთან ყურადსაღებია, რომ არასრულწლოვანებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებისას, ქართულ მედიაში დარღვევები ხშირად ვლინდება.

იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს პროფესიული სტანდარტების და ეთიკური ნორმების დაცვა, ჟურნალისტს ეკისრება პოზიტიური ვალდებულება:

- გაითვალისწინოს ის შედეგები, რაც მის მიერ არასრულწლოვანზე გარკვეული სახის მასალის მომზადებას და გავრცელებას ახლავს თან.
- ჟურნალისტი ვალდებულია, დაიცვას არასრულწლოვანი იდენტიფიცირებისგან, თავად შეაფასოს შესაძლო ნეგატიური შედეგები, აპელირება არ მოახდინოს მშობლის/მეურვის ფორმალურ თანხმობაზე და ხელოვნურად არ შექმნას მძიმე დრამატული ფონი.

შენიშვნები:

¹ წინამდებარე მიმოხილვაში „ბავშვი“, „არასრულწლოვანი“, „მოზარდი“ გამოყენებულია როგორც სინონიმი. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს მოსაზრება, რომ მოხდეს დიფერენციაცია ასაკობრივი ზღვრების მიხედვით, მივიჩნევ, რომ ვინაიდან პირი, რომელსაც არ მიუღწევია 18 წლამდე, წარმოადგენს ქმედუნაროს და იმისდა და-

მოუკიდებლად, თუ როგორ მოვიხსენიებთ მას „ბავშვი“, „მოზარდი“ თუ „არასრულწლოვანი“, ერთიან სამართლებრივ სიბრტყეში ექცევა. ² სიკეთე შეიძლება იყოს მკითხველის/მაცურებლის/მსმენელის სრული ინფორმირებულობა ფაქტის შესახებ ან ბავშვის ინტერესები. ³ <http://bit.ly/ItoiZJ>

ფართო ჩანაწერები სოციალურ მედიაში / პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა ბიოგრაფიული ფაქტების სწავლა

► ბიოგრაფიული ფაქტების სწავლა

ფაქტი: 2013 წლის 3 მაისს ინტერნეტ სივრცეში გავრცელდა ინტიმური კადრები, რომელშიც ჟურნალისტი გიორგი ფარესაშვილი ფიგურირებდა. ვიდეო “Youtube”-ზე აიტვირთა და შემდეგ სოციალურ ქსელებში გახდა ხელმისაწვდომი.

პირადი ცხოვრების ამსახველი ვიდეო კადრების გავრცელებას თავად გიორგი ფარესაშვილი შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილის გელა ხვედელიძის, გენერალური პროკურორის მოადგილის ლაშა ნაცვლიშვილის და პრემიერ-მინისტრის მრჩეველის გია ხუხაშვილის სხვადასხვა მაქინაციებსა და კორუფციულ გარიგებებში მონაწილეობის შესახებ მის მიერ გაკეთებულ ბრალდებებს უკავშირებდა.

პირადი ცხოვრების ამსახველი ვიდეო კადრების უკანონო გავრცელებასთან დაკავშირებით 2013 წლის 5 მაისს გამოძიება სისხლის სამართლის კოდექსის 157-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაიწყო. საგამოძიებო უწყებებს ამ საქმის გამოძიების მოთხოვნით არასამთავრობო ორგანიზაცია „იდენტობის“ მაშინდელმა ხელმძღვანელმა, ნინო ბოლქვაძემ მიმართა, შინაგან საქმეთა მინისტრმა კი აღნიშნული საკითხი პირად კონტროლზე აიყვანა.¹ სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ფარესაშვილის საქმესთან დაკავშირებით შინაგან საქმეთა მინისტრის ყოფილ პირველ მოადგილეს გელა ხვედელიძეს ერთწლიანი პირობითი მსჯავრი შეეფარდა.²

აღნიშნული ფაქტი საინტერესოა როგორც ეთიკური, ასევე ინდივიდუალური უფლებების დაცვის სამართლებრივი ასპექტების კუთხით:

- რამდენად ეთიკურად გააშუქა მედიამ ინციდენტი, რომელიც საჯარო ინტერესის საგანი იყო?
- რა მექანიზმები არსებობს იმისათვის, რათა პირმა შეძლოს პირადი ცხოვრების უფლების დაცვა?
- პირადი ცხოვრების ამსახველი ვიდეო კადრების გავრცელების შემთხვევაში, როგორ შეიძლება მსგავსი ქმედების აღკვეთა?
- პირის უფლების ხელყოფის შემთხვევაში, რამდენად შესაძლებელია ზიანის ანაზღაურება?

ეთიკური ასპექტები

სოციალურ ქსელებში პირის პირადი ცხოვრების შესახებ კადრების გავრცელება ცალსახად წარმოადგენს როგორც კანონმდებლობის, ასევე ეთიკური ნორმების დარღვევას, თუმცა, მას შემდეგ, რაც ფაქტი შედგა, ისმის კითხვა – თუ რამდენად მიზანშეწონილია, მედიის მხრიდან იმის იდენტიფიცირება, თუ რა ტიპის სექსუალური ურთიერთობის ამსახველი ფარული კადრები გავრცელდა ინტერნეტ-სივრცეში? აღნიშნული თემის დელიკატურობას განაპირობებდა ბალანსის პოვნა, ერთი მხრივ, საზოგადოებრივ ინტერესს და მეორე მხრივ, პირის პირადი ცხოვრების დაცვას შორის, რაც ჰომოსექსუალური სცენების შემცველი კადრების გავრცელებაში გამოიხატა და თავად კადრების სამიზნის თავდაპირველი განცხადებით, ფალსიფიცირებული იყო. ვინაიდან გიორგი ფარესაშვილი საჯაროდ, მათ შორის მედიით, ბრალს სდებდა მაღალი თანამდებობის პირებს, კერძოდ, შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილეს, მთავარი პროკურორის მოადგილესა და პრემიერის მრჩეველს კორუფციულ გარიგებაში და აცხადებდა, რომ ფალსიფიცირებული კადრების გავრცელება მათი მხრიდან საპასუხო ქმედება იყო, ბუნებრივია, არსებობდა საჯარო ინტერესი – საზოგადოებას სცოდნოდა, თუ რა მეთოდებით ცდილობდნენ მის დაშანტაჟებას.

განუწყობელთა ქმედის კოდექსი

მუხლი 34. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის პრინციპი

მაუწყებელმა პროგრამების მომზადებისას და მათი ეთერში გაშვებისას არ უნდა დაუშვას ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების ხელყოფა. მაუწყებელი ვალდებულია დაიცვას ბალანსი ინფორმაციის თავისუფლებასა და ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ლეგიტიმურ მოლოდინს შორის.

მუხლი 35. მაუწყებლის მიერ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფისათვის წაყენებული მოთხოვნები (წესები)

6. ადამიანის პირად ცხოვრებაში ან/და იურიდიული პირის საქმიანობაში ჩარევა შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მიზნად ისახავს საზოგადოების კანონიერი ინტერესების დაცვას, არის ამ მიზნის მიღწევის პროპორციული საშუალება და დაცული სიკეთე აღემატება მიყენებულ ზიანს.

უნდა აღინიშნოს, რომ სატელევიზიო მედიამ ეს თემა და შემდგომ განვითარებული მოვლენები მეტწილად დელიკატურად, პირადი ცხოვრების დაცვის მოთხოვნით გამართული საპროტესტო აქციის კონტექსტში გააშუქა. თუმცა, მე-9 არხისა და „იმედის“ საინფორმაციო გამოშვებებში რელიგიური თემატიკის შემოტანით ინდივიდის პირადი ცხოვრების უფლება რელიგიასთან დაუსაბუთებლად იყო დაკავშირებული.

გამონაკლისი იყო მედია კავშირი „ობიექტივი“ და გაზეთი „კვირის ქრონიკა“, სადაც ამ თემასთან დაკავშირებით ჰომოფობიური განცხადებები როგორც რესპონდენტის, ასევე ჟურნალისტთა მხრიდან გაკეთდა.

პოზიტიური გაშუქება. აღნიშნულ თემაზე ყველაზე დაბალანსებული სიუჟეტი ტელეკომპანია „კავკასიამ“ (4 მაისი)³ მოამზადა. სიუჟეტში მხოლოდ ის არის აღნიშნული, რომ ფარესაშვილის წინააღმდეგ სამი ადამიანის სექსუალური ცხოვრების ამსახველი კადრები გავრცელდა და არ არის დაკონკრეტებული ამ პირთა სქესი, რაც სექსუალური ურთიერთობის ტიპოლოგიაზე წარმოდგენას შექმნიდა. კადრების გავრცელების წყარო, ვებ-გვერდი – kvercxebi.com, რომელიც გავრცელებიდან გარკვეული დროის შემდეგ დაიბლოკა, სიუჟეტში მხოლოდ ვიზუალურად არის ხილვადი. სიუჟეტი არ შეიცავს ინციდენტის იმ ეპიზოდს, როდესაც რუსთაველზე, პარლამენტის შენობის წინ პირადი ცხოვრების დაცვის მოთხოვნით გამოსულ უფლებადამცველებს რამდენიმე მოქალაქე გინებით მიმართავდა და „პედერასტებად“ მოიხსენიებდა. გინებისა და სიტყვიერი შეურაცხყოფის ფაქტი მხოლოდ სიუჟეტის ავტორის მხრიდან არის აღნიშნული.

დაუსაბუთებელი პარალელები. მე-9 არხის საინფორმაციო (3 მაისი)⁴ სიუჟეტში, რომელიც პირადი ცხოვრების დაცვის მოთხოვნით გამართული აქციის მონაწილეების წინააღმდეგ რამდენიმე მოქალაქის პროტესტს ასახავს, მაქსიმალურად არის დაფარული გინება, გარდა ერთი სინქრონისა, სადაც ერთ-ერთი მოქალაქე აქციის მონაწილის რელიგიური მრწამსით ინტერესდება: „ქრისტიანი ხარ? წადი იოანე რეპოპირის მცნება მაინც წაიკითხე. წადი, შენი...“

რელიგიურ თემებთან პირადი ცხოვრების დაცვის მოთხოვნით გამართული აქციის დაუსაბუთებელ დაკავშირებას ტელეკომპანია „იმედის“ 8 საათიან „ქრონიკაში“ (4 მაისი)⁵

ჰქონდა ადგილი. გადაცემის წამყვანმა განაცხადა, რომ ფართული გადაღებების წინააღმდეგ აქციაზე გამოსულ უფლებდამცველთა მიმართ რამდენიმე მოქალაქის „პროტესტი აქციის აღდგომის წინა დღეებში გამართვამ გამოიწვია“. უნდა აღინიშნოს, რომ მსგავსი კომენტარი სიუჟეტში არც ერთ რესპონდენტს არ გაუკეთებია და ასეთის არსებობის შემთხვევაშიც კი, იგი არარელევანტური და სპეკულაციური იქნებოდა მთავარ თემასთან მიმართებით, რომელიც ერთი მხრივ, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, ხოლო მეორე მხრივ, იმ ადამიანის დაშანტაჟებას შეეხებოდა, ვინც კორუფციულ გარიგებებში მაღალი თანამდებობის პირებს ამხელდა.

უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემული ფრაგმენტი, სადაც პირის სექსუალური ცხოვრების დაცვის უფლების საპირწონედ ქრისტიანობაა მოყვანილი, სხვა არხებზე არ გასულა. სასურველია, მსგავსი სტერეოტიპების დამკვიდრებას მედიაში თავი აარიდოს.

მეუწყებელთა ქცევის კოდექსი

მუხლი 33. სახელმძღვანელო რეკომენდაციები მეუწყებლის მიერ მრავალფეროვნების, თანასწორობის და ტოლერანტობის პრინციპების დაცვის შესახებ

1. მეუწყებელმა თავი უნდა აარიდოს ეთნიკურ ან რელიგიურ კუთვნილებასა და უარყოფით მოვლენებს შორის დაუსაბუთებელი პარალელების გავლებას, მათ შორის ცალკეული პიროვნებების საქმიანობის ასოცირებას მთელ ჯგუფთან.

„იმედის“ სიუჟეტში ასევე გავიდა კადრები, სადაც აქციის მონაწილეებს „პედერასტებად“ მოიხსენიებენ. სასურველია, მედიაში თავი აარიდოს მსგავსი სინქრონების გამოყენებას და კონტრაქციის მონაწილეთა ნეგატიური განწყობები კადრს მიღმა ტექსტში აღნიშნოს, როგორც ეს ტელეკომპანია „კავკასიის“ საინფორმაციო გადაცემაში იყო.

ნეგატიური გაშუქება. მართალია, ღამის სტუდიის წამყვანი ნინო რატიშვილი და პარტია „იმედის“ თავმჯდომარე ირინა სარიშვილი (ობიექტივი, ღამის სტუდია, 7 მაისი)⁶, ერთი მხრივ, მიუღებლად მიიჩნევდნენ ჟურნალისტის წინააღმდეგ ფართული ვიდეო ჩანაწერების გავრცელებას, თუმცა, ამავდროულად კადრებზე აღბეჭდილი სცენებიდან გამომდინარე, ჰომოფობიურ შეფასებებს აკეთებდნენ.

ირინა სარიშვილი: „...არ არის გამორიცხული, ის ადამიანები, ვინც ამას აკეთებენ [ინტიმური კადრების გავრცელება], კი არ ებრძვიან ჰომოსექსუალებს თუ ჰეტეროსექსუალებს, ასეთი რაღაცეების გაკეთებით, პირიქით, მათ პოზიციებს აძლიერებენ... არსებობენ ადამიანები და მეც, მათ შორის, ვისთვისაც კატეგორიულად მიუღებელია ეს ადამიანები“.

წამყვანი: „...რა თქმა უნდა, ჩემთვის, როგორც პიროვნებისთვის, მიუღებელია და მე არ მინდა, მაგალითად, რომ ვინმე მყავდეს ასეთი ორიენტაციის ახლობელი, ნათესავი, მეგობარი“.

რესპონდენტის მხრიდან ადგილი აქვს სპეკულაციას რელიგიურ თემებზე, რომ ეს ყველაფერი ვნების კვირას ხდება და ჰომოსექსუალთა იძულებით დაცვის ვალდებულებაზე, რაც ინტიმური კადრების გასაჯაროვების ფაქტით არის განპირობებული, რასაც, თავის მხრივ, წამყვანიც იზიარებს.

ირინა სარიშვილი: „ამ ადამიანს ეს ნაბიჯი არ უნდა გადაედგა ვნების კვირაში, ყველაზე მძიმე დღეს... ადამიანი, რომელიც ასეთ ნაბიჯს დგამს, არა მხოლოდ თავის პირად მტერს უხდის სამაგიეროს... არამედ ხელს უწყობს იძულებითი მექანიზმის შექმნას, რომ საზოგადოება გახდეს იძულებული... დაიცვას იმ ორიენტაციის ხალხი, რომელსაც ნუ, სადამდე მიჰყავს მთელი მსოფლიო ამ პრობლემას ყველამ ძალიან კარგად იცის“...

წამყვანი: „პირიქით აკეთებენ მათ საქმეს“.

გაზეთ „კვირის ქრონიკის“ (13-19 მაისი) ჟურნალისტი შეურაცხმყოფელი ტერმინით – „პედერასტებად“ მოიხსენიებს ლგბტ პირებს და მათი პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებასაც დისკრიმინაციულ კონტექსტში წარმოაჩენს.

ჟურნალისტი: „რა, აუცილებლად პედერასტი და ლესბოსელი უნდა იყო, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტიები რომ მოითხოვო და „ნაციონალები“ მხარში დაგიდგნენ?“

სამართლებრივი ასპექტები

პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება საქართველოს კონსტიტუციის მინიმუმ ოთხი მუხლითაა დაცული (მე-16, მე- 20, 36-ე, 41-ე). აღნიშნული უფლების დასაცავად სახელმწიფოს პოზიტიური და ნეგატიური ვალდებულებები გააჩნია. სახელმწიფოს ნეგატიური ვალდებულება იმაში გამოიხატება, რომ თავად დაუსაბუთებლად არ შეიჭრას კერძო პირის პირად ცხოვრებაში, ხოლო პოზიტიური ვალდებულება მას ავალდებულებს, შექმნას ისეთი სამართლებრივი სისტემა და უფლებაცავის მექანიზმები, რაც დაიცავს პირს სხვა პირთა მიერ მისი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების დარღვევისაგან.

ასეთი სისტემისა და მექანიზმების ჩამოყალიბება გულისხმობს როგორც საკანონმდებლო რეგულაციების შემოღებას, ასევე სახელმწიფო ინსტიტუციების შექმნას მათი ფუნქციური საქმიანობის უზრუნველყოფას.

საკანონმდებლო სისტემაზე საუბრისას მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება რეპრესიული ნორმების შემოღებას, რაც დასაბუთებულად გამოაცხადებს პირთა პირადი ცხოვრების ფარგლებში უკანონოდ შეჭრის ფაქტებს. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, რომლის იმ დებულებებსაც მიმოვიხილავთ, რაც რელევანტურია განსახილველი საქმისათვის.

სისხლის სამართლებრივი გარანტიები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი

მუხლი 157. პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფა⁷

1. პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ მოპოვება, შენახვა, გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა, რამაც მნიშვნელოვან

ნი ზიანი გამოიწვია, ისჯება ჯარიმით ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის, მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე.
3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:
 - ა) ანგარებით;
 - ბ) არაერთგზის,ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ხუთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით იმავე ვადით.
4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი იმ პირის მიერ, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობის ან სხვა გარემოების გამო ევალებოდა ამ საიდუმლოს დაცვა ან რომელმაც აღნიშნული ქმედება ჩაიდინა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

შენიშვნა:

1. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის (მოპოვება, შენახვა) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პირს, რომელმაც ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა და ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიაწოდა.
2. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ჯარიმით, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციითა და ჯარიმით.

იმისათვის, რომ საქართველოს კანონმდებლობით დასჯადი ქმედება მოექცეს ქართული სახელმწიფოს საკანონმდებლო იურისდიქციის ქვეშ, აუცილებელია ის აკმაყოფილებდეს ერთ-ერთ ქვემოთ მითითებულ გარემოებას:

ა) დანაშაული ჩადენილი იყოს საქართველოში;

აღნიშნულის შესაფასებლად მნიშვნელოვანია შევხებით, თუ რა ითვლება პირადი ან ოჯახური ცხოვრების ამსახველი მასალის გავრცელების ადგილად და შესაბამისად, რა კონკრეტული გარემოებების არსებობისას ვრცელდება მასზე საქართველოს იურისდიქცია და კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 და მე-5 მუხლები ადგენს სისხლის სამართლებრივი იურისდიქციის გავრცელების საფუძვლებს. კოდექსის მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, დანაშაულის ჩადენის ადგილად საქართველო იმ შემთხვევაში ითვლება, თუკი ქმედება დაიწყო, გრძელდება, შეწყდა ან დამთავრდა საქართველოს ტერიტორიაზე.

ბუნდოვანია ის, თუ რამდენად შეიძლება ჩაითვალოს საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილად დანაშაული, თუკი მისი ატვირთვა უცხოურ სერვერზე ხდება და იგი ხელმისაწვდომია ინტერნეტის საშუალებით, თუმცა მოცემულ შემთხვევაში, ალბათ, საყურადღებოა არა ის ფაქტი, თუ სად ხდება ვიდეო ფაილის ატვირთვა, არამედ ის, თუ

საიდან ხდება მისი ატვირთვა, სად იმყოფება თავად პიროვნება ტერიტორიულად ამ ქმედების განხორციელების დროს. აქედან გამომდინარე, იმ შემთხვევაში, თუკი პირადი ცხოვრების ამსახველი კადრების გავრცელება საქართველოს ტერიტორიიდან მოხდა, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, ეს ქმედება დასჯადი იქნება (სსკ-ს მე-4 მუხლის პირველი ნაწილი – ტერიტორიულობის პრინციპი).

ბ) დანაშაულის ჩამდენი იყოს საქართველოს მოქალაქე, დანაშაული მიმართული იყოს საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ და ის წარმოადგენდეს მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს.

საინტერესოა ის შემთხვევაც, როდესაც კადრების ატვირთვა და მისი გავრცელება ინტერნეტ სივრცეში ხდება არა საქართველოდან, არამედ საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ. ასეთ შემთხვევაში, თუკი ამ ქმედების ჩამდენი პირი საქართველოს მოქალაქეა, აქტიური მოქალაქეობის პრინციპიდან გამომდინარე, იგი საქართველოს იურისდიქციის ქვეშ მოექცევა და მას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის საფუძველზე (სსკ-ს მე-5 მუხლის პირველი ნაწილი), სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება, თუმცა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მის მიერ ჩადენილი ქმედება დანაშაულად ითვლება იმ ტერიტორიაზე, საიდანაც მოხდა ვიდეოს გავრცელება, ან შეიძლება არ ითვლება ამ სახელმწიფოს კანონმდებლობით დანაშაულად, თუმცა ეს ქმედება მიმართულია საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ და წარმოადგენს მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს (სსკ-ს მე-5 მუხლის მე-2 ნაწილი). საქართველოს კანონმდებლობით კი, თუ ჩავთვლით, რომ საქართველოს მოქალაქის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული საქართველოს წინააღმდეგაა მიმართული (და ეს ჰიპოთეზა თავადაა სადავო), მაშინ იმისათვის, რომ ის პასუხისმგებლობაში მიეცეს, პირს ბრალი 157-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის უნდა ედებოდეს.

გ) დანაშაულის ჩამდენი იყოს უცხო ქვეყნის მოქალაქე, დანაშაული მიმართული იყოს საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ და ის წარმოადგენდეს მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს;

საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ უცხო ქვეყნის მოქალაქის მიერ ჩადენილი ქმედებისთვის ეს უკანასკნელი, მსგავსად წინა შემთხვევისა, მხოლოდ მაშინ იქ-

ნება პასუხისმგებელი (პასიური მოქალაქეობის პრინციპი) საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, თუკი მისი ქმედება ასევე წარმოადგენს საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს (სსკ-ს მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილი). შესაბამისად, აღნიშნულზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პირი პასუხისმგებაში შეიძლება მიეცეს მხოლოდ 157-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის.

დანაშაულის (ვიდეო ანგარიშთა ბაზისების) აღქმით

საქართველოს კანონმდებლობით სამართალდამცავ ორგანოთა ფუნქციას არამარტო ჩადენილ სამართალდარღვევათა გამოძიება, არამედ მათ აღსაკვეთად პრევენციული ღონისძიებების გატარებაც წარმოადგენს. თუმცა, ჩვენი შემთხვევისთვის რელევანტურია იმ სამართლებრივი მექანიზმების მიმოხილვა, რომლებიც ინტერნეტის მეშვეობით უკვე გავრცელებული მასალების (ვიდეოჩანაწერის) ხელმისაწვდომობის შესაზღუდ პროცედურებს არეგულირებენ. აქ მიმოვიხილავთ სამართალდამცავი ორგანოების ხელთ არსებულ სამართლებრივ ბერკეტებს და არ შევეხებით იმ პროცედურებს, რომლებიც კერძო სამართლებრივი დავის წარმოების შემთხვევაში შესაძლოა იყოს გამოყენებული.

საქართველოს კანონმდებლობაში აღნიშნული ურთიერთობის მოსაწესრიგებლად ნათელი და პირდაპირი ნორმები არ გვხვდება. შესაბამისად, მიმოვიხილავთ იმ ნორმებს, რაც დანაშაულის აღსაკვეთად შესაძლებელია იყოს გამოყენებული, კერძოდ, ინტერნეტსა და სოციალურ ქსელში განთავსებულ მასალებზე ხელმისაწვდომობის შესაზღუდად.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს სხვადასხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებებს, მათ შორის, ჩხრეკასა და ამოღებას. ასევე კოდექსში გვხვდება სისხლის სამართლის საპროცესო ღონისძიება – დაყადაღება.

ჩხრეკის და ამოღების მიზანია საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის აღმოჩენა, ამოღება. ამისათვის საკმარისია, არსებობდეს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ასეთი ობიექტი ინახება

გარკვეულ ადგილზე, გარკვეულ პირთან და არსებობდეს ამ მოქმედების განსახორციელებლად სასამართლოს განჩინება ან სახეზე იყოს გადაუდებელი აუცილებლობა. შესაბამისად, თუ განვიხილავთ შემთხვევას, როდესაც პირადი საიდუმლოების შემცველი ჩანაწერი ატვირთულია საქართველოში არსებულ სერვერზე, არსებობს შესაძლებლობა, საგამოძიებო ორგანოს მიერ ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად ამოღებული იქნას აღნიშნული ვიდეო ჩანაწერის შემნახველი ციფრული მატარებელი, რაც ასევე განაპირობებს მისი გავრცელების შეზღუდვას.

ბევრად მართებული იქნება, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არაორაზროვნად იძლეოდეს შესაძლებლობას მსგავს შემთხვევაში ყადაღის გამოყენებასთან დაკავშირებით. საპროცესო კოდექსის 152-ე მუხლის თანახმად: „ქონებაზე ყადაღის დადება მესაკუთრეს ან მფლობელს უკრძალავს ქონების განკარგვას, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში – აგრეთვე ქონებით სარგებლობას.“

თუ ვიდეო ფაილს განვიხილავთ როგორც საკუთრების ობიექტს, შესაძლებელია სასამართლო წესით აიკრძალოს აღნიშნული ვიდეო ფაილის გავრცელება (სარგებლობა).

თუმცა, აღნიშნულ მექანიზმს სათუოს ხდის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 151-ე მუხლი, რომელიც ყადაღის დადების მიზანსა და საფუძველს ეხება და რომელშიც ჭირს ჩვენი შემთხვევისათვის რელევანტური მიზნის ამოკითხვა.

არარეალისტურია საგამოძიებო ორგანოების მხრიდან სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებულ სერვერზე ატვირთული მასალის გავრცელების შესაზღუდად სამართლებრივი პროცედურის წარმართვა. მსგავსი ურთიერთობების პირდაპირი მომწესრიგებელი აქტები საქართველოს შიდა კანონმდებლობაში არ გვხვდება, რაც გვაძლევს საფუძველს მივიჩნიოთ, რომ მსგავსი საკითხების გადაწყვეტა კონკრეტულ სახელმწიფოებთან გაფორმებული სამართლებრივი დახმარების შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულებებით უნდა მოხდეს.

კერძო სამართალი და პირადი საიდუმლოების დაცვის მექანიზმები

სამოქალაქო სამართლებრივი მექანიზმები

პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლების დაცვა შესაძლებელია სამოქალაქო სამართლებრივი გზითაც.

სამოქალაქო კოდექსი

18.2 მუხლი: პირს „უფლება აქვს სასამართლოს მეშვეობით, კანონით დადგენილი წესით დაიცვას საკუთარი პატივი, ღირსება, პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, პირადი ხელშეუხებლობა ან საქმიანი რეპუტაცია შელახვისაგან.“

18.5 მუხლი: „მოთხოვნის უფლება აქვს პირს მაშინაც, როცა მისი გამოსახულება (ფოტოსურათი, კინოფილმი, ვიდეოფილმი და ა.შ.) გამოქვეყნდება მისი თანხმობის გარეშე.“

18.6 მუხლი: „უფლების დაცვა ხორციელდება, მიუხედავად ხელმოწერის ბრალისა. ხოლო, თუ დარღვევა გამოწვეულია ბრალეული მოქმედებით, პირს შეუძლია მოითხოვოს ზიანის (ზარალის) ანაზღაურება. ზიანის ანაზღაურება შეიძლება მოთხოვილ იქნეს იმ მოგების სახით, რომელიც წარმოექმნა ხელმოწერის ბრალეული ხელმოწერის შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს უფლება აქვს მოითხოვოს არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ანაზღაურება. მორალური ზიანის ანაზღაურება შეიძლება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისაგან დამოუკიდებლად.“

ამრიგად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს პირადი არაქონებრივი უფლებების და პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლების დაცვას და მათი დარღვევის შემთხვევაში როგორც ქონებრივი, ასევე მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნასაც მაშინ, თუკი უფლების დამრღვევი ბრალეულად მოქმედებდა.

სამოქალაქო სამართლებრივ დავაში, სსკ-ს მე-18 მუხლის საფუძველზე, მოსარჩელეს, რომელიც დაობს პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევის თაობაზე, შეუძლია, მოითხოვოს, ერთი მხრივ, ქმედების შეწყვეტა და გავრცელებული ცნობების უარყოფა, მეორე მხრივ კი, ქონებრივი ან/და მორალური ზიანის ანაზღაურება. ამასთან ერთად, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, შესაძლებელია, სარჩელის უზრუნველყოფის მოთხოვნა.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

მუხლი 191: „მოსარჩელეს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადებით, რომელიც უნდა შეიცავდეს მითითებას იმ გარემოებებზე, რომელთა გამოც სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებათა განუხორციელებლობა გააძნელებს ან შეუძლებელს გახდის გადაწყვეტილების აღსრულებას და შესაბამის დასაბუთებას, თუ სარჩელის უზრუნველყოფის რომელი ღონისძიების გატარება მიაჩნია მოსარჩელეს აუცილებლად“.

მიუხედავად იმისა, რომ სსკ-ს 198-ე მუხლში ჩამოთვლილია სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები, ამავე მუხლის მე-3 ნაწილში მითითებულია, რომ „სასამართლოს შეუძლია, გამოიყენოს სხვა ღონისძიებებიც, თუ ეს აუცილებელია სარჩელის უზრუნველყოფისათვის. აუცილებლობის შემთხვევაში, შეიძლება დაშვებული იქნეს სარჩელის უზრუნველყოფის რამდენიმე სახე:

- პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შელახვისგან დაცვა და ზოგადად დავა პირად არაქონებრივ უფლებებზე საკმაოდ სპეციფიკური შემთხვევაა სამოქალაქო სამართალში და ამიტომ იგი მოითხოვს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში კონკრეტულ მიდგომას სასამართლოს მხრიდან.
- რეალურად, სსკ-ს 198-ე მუხლის მე-3 ნაწილი სასამართლოს აძლევს იმის შესაძ-

ლებლობას, რომ გამოიყენოს სარჩელის უზრუნველყოფის ნებისმიერი საშუალება, რომლის გამოუყენებლობაც გააძნელებს ან შეუძლებელს გახდის გადაწყვეტილების აღსრულებას. მოცემულ შემთხვევაში მოსარჩლის კანონიერ ინტერესს და მოთხოვნას კი შესაძლოა წარმოადგენდეს – აუკრძალოს მოპასუხე მხარეს პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის/მასალის რაიმე ფორმით გავრცელების გაგრძელება და შესაძლოა განადგურებაც. თუმცა, უზრუნველყოფის სახით ასეთი მასალის განადგურების მოთხოვნის დაკმაყოფილება, ალბათ, ნაკლებად მოსალოდნელია სასამართლოს მიერ საქმის განხილვამდე და გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ვინაიდან მოსამართლეს ევალება, მოსარჩლის უფლებასა და მოპასუხის ინტერესს შორის სამართლიანი ბალანსი დაიცვას. აღნიშნულ შემთხვევაში კი გაურკვეველია, თუ რამდენად მოხდება ბალანსის შენარჩუნება გადაწყვეტილების გამოტანამდე მასალების განადგურებით.

როგორ აღვკვეთოთ ჩვენს შესახებ გავრცელებული პირადი ცხოვრების ამსახველი კადრების ტირაჟირება?

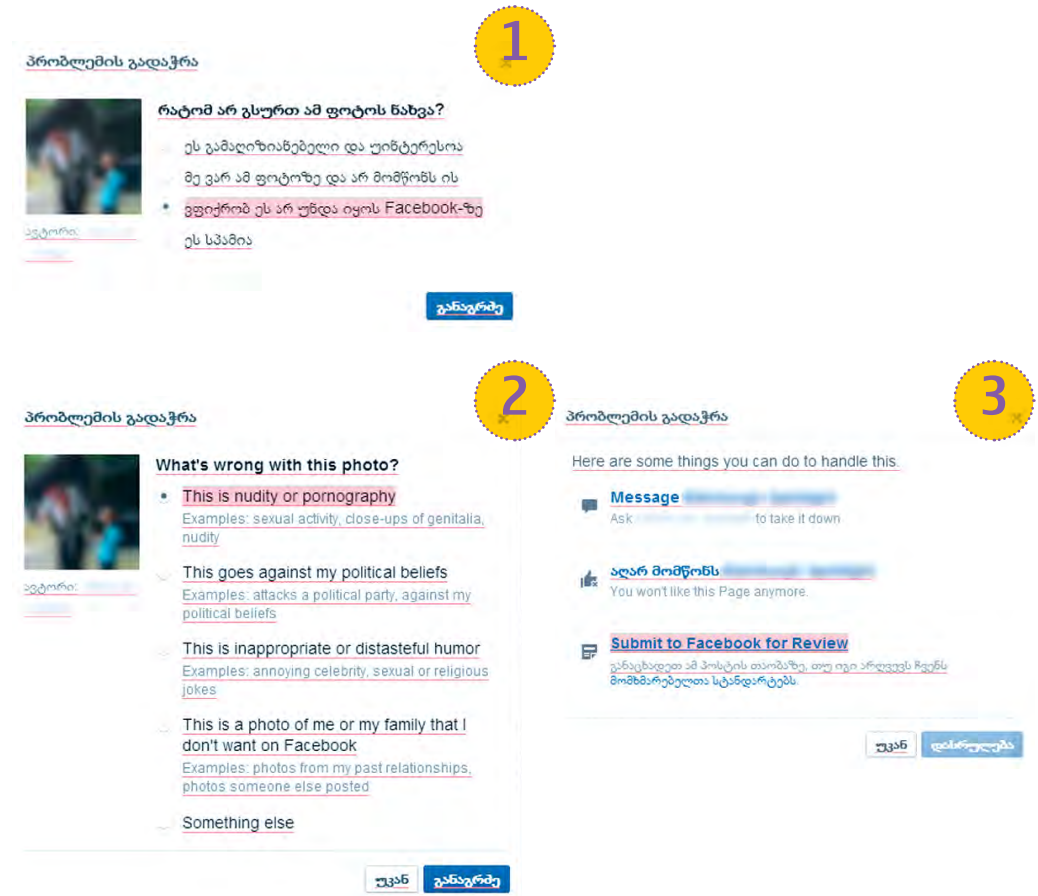
პირადი ცხოვრების უფლების დასაცავად, მით უმეტეს მაშინ, როდესაც საქმე ეხება ინფორმაციის გავრცელებას ინტერნეტის და სოციალური ქსელების საშუალებით, მნიშვნელოვანია არსებობდეს დამატებითი მექანიზმები, რომელთა დახმარებითაც დაზარალებული თავად შესძლებს გავრცელებული ვიდეო მასალის ინტერნეტ სივრციდან წაშლას.

მსგავს მექანიზმებს საქართველოს კანონმდებლობა არ იცნობს, თუმცა ინტერნეტ სივრცეში არსებულ ყველა მნიშვნელოვან ვიდეო საიტს (სადაც შესაძლებელია ვიდეო მასალების ატვირთვა), მათ შორის Youtube.com-ს აქვს ე.წ. დარეპორტების სისტემა, რაც გულისხმობს იმას, რომ თუ მომხმარებელი ატვირთავს სხვისი პირადი ცხოვრების ამსახველ ვიდეო ჩანაწერს, შესაძლებელია, დარეპორტების გზით ვებ-გვერდის ადმინისტრაციისთვის მიმართვა და ვიდეოს წაშლა. Youtube-ის ადმინისტრაციას ვიდეოს წაშლის ერთ-ერთ მიზეზად მითითებული აქვს ე.წ. Cyberbullying, რომელიც სხვა სახის ვიდეოებთან ერთად მოიცავს სხვისი პირადი ინფორმაციის გამჟღავნებას ან ვინმეს განზრახ ჩაწერას მისი თანხმობის გარეშე.⁸

მსგავსი რეგულაციები გვხვდება სოციალურ ქსელებშიც. მაგალითად Facebook-ის იმ მომხმარებელს, რომელიც თვლის, რომ მისი ნების საწინააღმდეგოდ ვრცელდება მის შესახებ არსებული ვიდეო ან ფოტო მასალა, უფლება აქვს გამოიყენოს ე.წ. „დარეპორტების“ მექანიზმი. აღნიშნული ფუნქციით სარგებლობისთვის საჭიროა შევიდეთ გამოქვეყნებული ფოტოს (ვიდეოს) პარამეტრებში და ავირჩიოთ „შეტყობინე სურათის შესახებ“ („შეტყობინე“).

აღნიშნული ქმნის მექანიზმს, მსხვერპლმა თავიდან აიცილოს ვიდეოს შემდგომი გავრცელება და შესაბამისად უფლების სამომავლო დარღვევაც.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ახდენს განხილული ქმედების კრიმინალიზაციას, რასაც ბუნებრივია, აქვს დანაშაულის ჩადენის საწინააღმდეგოდ პრევენციული ეფექტი. ამავდროულად დადებით კონტექსტში აღსანიშნავია, რომ 2014 წელს სისხლის სამართლის კოდექსის 157-ე მუხლში შეტანილმა ცვლილებებმა შედარებით მოცულობითი გახადა დისპოზიციის შინაარსი და გაამკაცრა სასჯელი.

თუმცა, მეორე მხრივ, გამოქვეყნებული პირადი ცხოვრების ამსახველი მასალების შემდგომი გავრცელების აღსაკვეთად კანონმდებლობის არასრულყოფილება პრობლემად რჩება.

მნიშვნელოვანია, უფლების დასაცავად და მსგავსი დანაშაულის პრევენციისათვის არსებობდეს ისეთი ეფექტური მექანიზმები, რომლებიც პირთა პირად ცხოვრებაში არამართლზომიერი შეტრის ფაქტებს მინიმუმამდე დაიყვანდა, რაც თავისთავად შეამცირებდა მსგავსი მასალის გავრცელების საფრთხესაც.

შენიშვნები:

- ¹ <http://bit.ly/1ttj5Yt>
- ² <http://bit.ly/1mp6XUp>
- ³ http://www.myvideo.ge/?video_id=2029313
- ⁴ http://www.myvideo.ge/?video_id=2029299
- ⁵ http://www.myvideo.ge/?video_id=2029320
- ⁶ <http://obieqivi.net/tv1.php?id=11815>
- ⁷ სსკ-ის 157-ე მუხლი მოცემულია 2014 წლის 16 მაისის მდგომარეობით. მიუხედავად იმისა, რომ განსახილველი საქმის მომენტისათვის

- ნორმას განსხვავებული შინაარსი ჰქონდა და ის ნაკლებად მძიმე დანაშაულის კატეგორიას განეკუთვნებოდა, იმის გათვალისწინებით, რომ მასალა მიმართული უნდა იყოს დაინტერესებული მკითხველისადმი ინფორმაციის მიწოდებაზე უფლების დაცვის მექანიზმებთან დაკავშირებით, მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ ნორმის ბოლო რედაქცია მიმოგვცხილა.
- ⁸ https://www.youtube.com/t/community_guidelines;
<http://bit.ly/1rnNJWD>

აღაზიანის დაღანაშაუდეზა

რუსთავი-2-ის და ჭადეკომპანია „იმედის“ სჟჟე

► თათა ჟაფიანიძე

ფაქტი: 26 მარტს ტელეკომპანია რუსთავი 2-ის („კურიერი“) და ტელეკომპანია „იმედის“ („ქრონიკა“) დღის და საღამოს საინფორმაციო გამოშვებებში გავიდა სიუჟეტები, რომლებიც ტრაგიკული შემთხვევის თანმდევ მოვლენებს შეეხებოდა.

ეჭვიანობის ნიადაგზე ქმარმა მეუღლე მოკლა. გარდაცვლილის დედამთილი ბაგაბაღში რძალთან ერთად მუშაობდა. სიუჟეტში მკვლელობაში ეჭვმიტანილის დედა დაღანაშაულებული იყო მკვლელობის წახალისებაში, რასაც დედამთილისა და რძლის თანამშრომელთა და ბაგაბაღის მშობელთა ნაწილის მიერ გაკეთებული კომენტარები და მათ მიერ დედამთილის სამსახურიდან დათხოვნის შესახებ ხელმოწერების შეგროვება ედო საფუძვლად.

სიუჟეტი დედამთილის გასამართლების ერთგვარ მცდელობას წარმოადგენდა, ხოლო გარემო, სადაც მშობლები დედამთილის დათხოვნის მიზანშეწონილებაზე და ამ ტრაგიკულ შემთხვევაში მის წვლილზე ემოციურად ტელეჟურნალისტების თანდასწრებით მსჯელობდნენ, საბავშვო ბაღის შენობა იყო, სადაც სასწავლო პროცესი უნდა წარმართულიყო.

დაწვავების ფიქსოლოგია

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-13 მუხლი ავალდებულებს მაუწყებელს, ყველა გონივრული ზომა მიიღოს, რათა

„მიწოდოს აუდიტორიას სანდო და ზუსტი ინფორმაცია, არ დაუშვას ცრუ ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციის გავრცელება“ (13.2).

- შესაძლოა თუ არა მკვლევარების მოტივაციის შესახებ მშობლების და ბავშვის თანამშრომლების შეფასებები ღირებულ ინფორმაციად ჩაითვალოს?

მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ რესპონდენტის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია სარწმუნოა და გადამოწმებულია ალტერნატიულ წყაროსთან, რასაც მოცემულ შემთხვევაში ადგილი არ ჰქონია და სახეზე იყო მხოლოდ მშობლებისა და ცალკეული რესპონდენტების ემოციური განცხადებები, რაც არავითარი ფაქტობრივი მტკიცებულებით გამყარებული არ ყოფილა.

მშობელი: „[დედამთილი] ამბობს, რომ მისი შვილი მოიქცა ვაჟკაცურად, გააკეთა სწორი არჩევანი საკუთარი ცოლის წამებით, მკვლევლობით. არ ვთვლი, რომ ჩემი შვილი უნდა დადიოდეს იმ ბაღში, სადაც თუნდაც რიგითი ადამიანები რეაგირებენ ასე ადამიანის წამებით სიკვდილზე. ვისი მკვლევლობაც არ უნდა იყოს, ვის მიერ ჩადენილიც არ უნდა იყოს“ (იმედი).

აღნიშნული სინქრონის გამოყენების არავითარი აუცილებლობა არ არსებობდა, მით უფრო, რომ ის მოარულ ხმებს ეფუძნება. როგორც ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-მა, ასევე ტელეკომპანია „იმედმა“ ჭორებისა და უსაფუძვლო ვარაუდების გავრცელებას შეუწყვეს ხელი, რითაც დააღვიეს მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 50-ე მუხლის ა) და ბ) პუნქტები:

მუხლი 50. სახელმძღვანელო რეკომენდაციები მაუწყებლის მიერ დანაშაულის და ანტისოციალური ქმედების გაშუქების შესახებ.

1. დანაშაულის ან ანტისოციალური ქმედების გაშუქებისას მაუწყებელმა:

- ა) არ უნდა დაუშვას უსაფუძვლო პანიკის შექმნა საზოგადოებაში, ჭორების ან უსაფუძვლო ვარაუდების გავრცელება, რამაც შეიძლება გაუმართლებელი ზიანი მიაყენოს პირის რეპუტაციას ან კანონიერ ინტერესებს;
- ბ) მაუწყებელი უნდა დაეყრდნოს საგამოძიებო ორგანოებისა და ექსპერტების დასკვნებს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მაუწყებელი საკუთარ ჟურნალისტურ გამოძიებას ატარებს, რომელიც გამოავლენს ოფიციალური გამოძიების უზუსტობას, წინააღმდეგობრიობას ან ინერტულობას და ფლობს საკმარის ინფორმაციას სანდო ჟურნალისტური შეფასების გაკეთებისათვის.

ჟურნალისტებს ამ მუხლის არცერთი მოთხოვნა არ დაუცვიათ და გამოძიების, ექსპერტიზის ყოველგვარი ვერსიის გარეშე შემოგვთავაზეს ისეთი სუბიექტური შეფასებები, რაც ჭორებისა და უსაფუძვლო ვარაუდების გავრცელებას უწყობს ხელს და შეცდომაში შეჰყავს აუდიტორია.

უფრო მეტიც, აღნიშნული სიუჟეტი და პიროვნების მიმართ გამოთქმული ბრალდებები, რომლებიც არავითარ ფაქტობრივ მტკიცებულებებს არ ეფუძნება, ადამიანის ღირსის წესით გასამართლებისკენ ერთგვარ წახალისებადაც კი შეიძლება შეფასდეს.

კოდექსის 55. 2 მუხლი მაუწყებელს უკრძალავს ისეთი მასალის მომზადებას, რომელიც ამართლებს ან იწონებს „სახიფათო ან ანტისოციალურ ქმედებას და შეიძლება წაახალისოს სხვები მსგავსი ქმედებისკენ“. კოლექტიური ხელმოწერების გაშუქებით და ცალკეულ რესპონდენტთა მიერ მკვლევარობაში დედამთილის დადანიშნულებით შექმნილ მძიმე ფონს კიდევ უფრო ამძაფრებს რუსთავი 2-ის ჟურნალისტიკის მიერ გაკეთებული კომენტარი:

ჟურნალისტი: „სამუშაო ადგილი მამაკაცის დედას ამ დრომდე არ დაუტოვებია“ (რუსთავი 2).

მაუწყებელთა ქმედის კოდექსი

მუხლი 55.2. „რომელიც ამართლებს ან იწონებს სახიფათო ან ანტისოციალურ ქმედებას და შეიძლება წაახალისოს სხვები მსგავსი ქმედებისკენ“.

ორთავე სიუჟეტი შეიცავს განცხადებებს გარდაცვლილის დედამთილის საეჭვო ფსიქიკურ მდგომარეობაზე, რის კომენტარებასაც „იმედის“ ჟურნალისტი ბალის დირექტორს სთხოვს. მედიის მიერ ამგვარი შეურაცხმყოფელი შეფასებების ტირაჟირება, რაც დაკავშირებულია პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან, დაუშვებელია, მით უფრო, რომ ეს ყველაფერი ადამიანის გარდაცვალებით გამოწვეულ ემოციურ ფონზე ხდება.

ტელეკომპანიებმა ასევე დაარღვიეს ქვეყნის კოდექსის 35-ე მუხლის მოთხოვნები, რომელიც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფისათვის განსაზღვრულ წესებს მოიცავს. აღნიშნული მუხლი ავალდებულებს მაუწყებელს სკოლებში, სამედიცინო და სხვა სპეციფიკურ დაწესებულებებში მასალის მომზადებისას, მოიპოვოს გადაღებაზე, როგორც უფლებამოსილი პირის თანხმობა, ასევე იმ პირებისაც, ვისი გადაღებაც ხდება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა „მასალის უნებართვოდ მომზადება გამართლებულია საზოგადოების ინტერესით“.

მუხლი 35. მაუწყებლის მიერ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფისათვის წაყენებული მოთხოვნები (წესები)

9. სკოლაში, საავადმყოფოში, სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, პოლიციის განყოფილებაში ან სასწრაფო დახმარების მანქანაში სიუჟეტის მოსამზადებლად, სავალდებულოა თანხმობის მიღება, როგორც უფლებამოსილი პირის, ასევე ადგილზე მყოფი იმ პირებისაგან, რომელთა გადაღება ხდება, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მასალის უნებართვოდ მომზადება გამართლებულია საზოგადოების ინტერესით. ნებართვის აღება არ არის სავალდებულო, თუ ჩაწერილ მასალაში პირის ერთმნიშვნელოვნად იდენტიფიცირება შეუძლებელია.

ასეთი საზოგადოებრივი ინტერესი აღნიშნული ტრაგიკული შემთხვევის გაშუქებისას არ არსებობდა. როგორც ჩანს, ბალის ადმინისტრაციამ და მშობელთა ნაწილმა, რომელთა ინიცირებული იყო დედამთილის სამსახურიდან გათავისუფლების მოთხოვნით, ხელმოწერების შეგროვება, საკუთარი ინიციატივით მიიწვიეს ჟურნალისტები გასაშუქებლად, რაც მედიას არ უხსნის პასუხისმგებლობას, თავად შეაფასოს ის ზიანი, რომელიც ადამიანს მსგავსი კამპანიური გასამართლების გასაჯაროების შედეგად შეიძლება მიაღწეს.

არაეთიკურია და ქცევის კოდექსის დებულებების დარღვევას წარმოადგენს რუსთავი 2-ის სიუჟეტის სცენა, სადაც ატირებული დედამთილი გადამღებ ჯგუფს სთხოვს, არ გადაუღონ მას, რის გამოც ის იძულებულია, კამერას დაემალოს.

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 35-ე მუხლის თანახმად, პირადი ტრაგედიის ან მწუხარების დროს პირის გადაღება თავად მისი ნებართვის გარეშე არათუ დახურულ დაწესებულებებში, არამედ საჯარო თავშეყრის ადგილებშიც კი არის შეზღუდული.

მუხლი 35.21. დაუშვებელია მაუწყებლის მიერ გასაჭირში მყოფი ადამიანების მიმართ ზეწოლის განხორციელება იმისათვის, რომ მათ პროგრამაში მიიღონ მონაწილეობა ან დათანხმდნენ ინტერვიუზე.

ანალოგიურ მიდგომას ითვალისწინებს ბრიტანეთის პრესის საჩივრების კომისიის ქცევის კოდექსიც:

მუხლი 5. სხვის მწუხარებასა და სულიერ განცდებში შეტრა:

საჭიროა სიფრთხილისა და თანაგრძნობის გამოჩენა იმ შემთხვევების გაშუქებისას, რომლებიც პიროვნულ მწუხარებასა და სულიერ განცდებს უკავშირდება. თუმცა აქ არ უნდა მოხდეს ამ ნორმის ინტერპრეტირება, როგორც ერთგვარი შეზღუდვა სამართლებრივი პროცესების გაშუქებაზე.

ჩაქოვნისას

- ოჯახური ტრაგედიების გაშუქება საკმაოდ დელიკატური თემაა, ამდენად მნიშვნელოვანია ჟურნალისტებმა განსაკუთრებული სიფრთხილე გამოიჩინონ და უაპელაციოდ არ მოახდინონ მომხდარის სხვადასხვა ინტერპრეტაციების ტირაჟირება;
- ასეთ ვითარებაში ემოციური შეფასებების დადასტურებულ ფაქტად წარმოჩენას შეცდომაში შეჰყავს აუდიტორია და მნიშვნელოვანია, ჟურნალისტმა გააცნობიეროს ის გამოუსწორებელი ზიანი, რაც ინდივიდის მედია გასამართლებამ მას შეიძლება მიაყენოს;
- დაუშვებელია, მედია თავად იქცეს მსაჯულად და გამოიყენოს ისეთი ფრაზები და ტერმინები, რომლებიც შეურაცხყოფელია პიროვნებისთვის;
- ჟურნალისტებმა უნდა გაითვალისწინონ ადგილის სპეციფიკა, სადაც მიმდინარეობს გადაღება, მით უფრო, რომ საქმე საგანმანათლებლო დაწესებულებას ეხება და თუ თავად ბალის ადმინისტრაცია ვერ აცნობიერებს იმ მაგნეზიუმს, რაც შესაძლოა ბავშვებზე მსგავსმა სცენებმა მოახდინოს, თავად აწონ-დაწონოს გაშუქების მიზანშეწონილობა;
- მნიშვნელოვანია, ასევე ჟურნალისტებმა გაითვალისწინონ რესპონდენტის ემოციური მდგომარეობა და არ აიძულონ ის, მისცეს ინტერვიუ, ასევე არ გამოიყენონ ვიდეო კადრები, რომელზეც გასაჭირში მყოფი ადამიანის უარია აღბეჭდილი.

ფართო გადაღება

„პალიტრა ფვ“-ის საქმე

► ფინანსური კორუფცია

ფაქტი: 2013 წლის 5 სექტემბერს „პალიტრა ტვ-ს“ ვებ-გვერდზე (www.palitratv.ge) გამოქვეყნდა მასალა „დაუმარხავი შვილი, რომელსაც დედა 19 წელია უხრწნელად ინახავს“ (რეპორტაჟი „მეგრული“ სასაფლაოებიდან). სტატიასვე ახლავს ვიდეომასალა „სოფელ ბაშში დედა 18 წლის გარდაცვლილი შვილის მუმიას უვლის“. ამ მასალების მოძებნა ახლაც შეიძლება ვებ-გვერდებზე: www.ambebi.ge და www.skandal.ge.

ეთიკური დილემა: საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის საბჭოს განცხადებით მიმართა მოქალაქე ციური ბაკარანძის (კვარაცხელიას) წარმომადგენელმა შორენა კალანდიაძე, რომელსაც მიაჩნია, რომ გამოქვეყნებულ მასალებში დარღვეული იყო ჟურნალისტური ეთიკისა და პროფესიული საქმიანობის სტანდარტები.

განმცხადებლის თქმით, ვიდეომასალის გამოქვეყნებამდე რამდენიმე დღით ადრე ბუგდიდის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბაშში მცხოვრები ციური ბაკარანძის (კვარაცხელიას) ოჯახს ესტუმრა ამავე მუნიციპალიტეტის სოფელ კორცხელში მცხოვრები ვეფხვია (ლადო) ჭითანავა, რომელსაც ახლდა ორი ქალბატონი და ერთი მცირეწლოვანი ბავშვი. ჭითანავამ მასპინძლებს განუმარტა, რომ ერთ-ერთი ქალბატონი მისი მეუღლე იყო, ბავშვი – მათი შვილი, ხოლო მეორე ქალბატონი იყო მეუღლის ნათესავი მაკა ქობალია. სტუმრებს სურდათ, მოენახულებინათ 18 წლის წინ გარდაცვლილი ჯონი ბაკარანძის

საფლავი, თუმცა განცხადებიდან ირკვევა, რომ ჯონი ბაკარანძე არ არის დაკრძალული და მას საგანგებოდ უვლიან მშობლები. როდესაც მაკა ქობალიას ხელში ციური ბაკარანძემ რაღაც შენიშნა, მაკა ქობალიამ უთხრა: „ხომ არ გეწყინებათ, ჩემებს ვუჩვენებო“.

განმცხადებელს მიაჩნია, რომ საუბარი ახლობლურად, მეგრულ ენაზე მიმდინარეობდა და ციური ბაკარანძეს არ ჰქონდა მოლოდინი, რომ ეს ეპიზოდი მედიაში მოხვდებოდა. „პალიტრა ტვ-ს“ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნებული ვიდეომასალის შესახებ ციური ბაკარანძეს აცნობა შვილიშვილმა, გარდაცვლილი ჯონი ბაკარანძის შვილმა. სიტყვა „მუშია“ აუდიტორიამ აღიქვა დასაცინად და გამოქვეყნებულ მასალას მოყვა არაკორექტული კომენტარები გარდაცვლილი პიროვნების და მისი მშობლების მიმართ. შორენა კალანდიას განცხადებით, შექმნილმა ვითარებამ სასოწარკვეთაში ჩააგდო გარდაცვლილის ოჯახის წევრი, რომელიც თვითმკვლელობით იმუქრებოდა, ოთახიდან არ გამოდიოდა და უნივერსიტეტში არ მიდიოდა. რედაქციამ უარი განაცხადა მასალის მოხსნაზე ვებ-გვერდიდან და კომენტარების დაბლოკვაზე. განმცხადებლის თქმით, ჟურნალისტმა მაკა ქობალიამ მოგროვებული მასალები გადასცა ჟურნალისტ ნანუკა ჟორჯოლიანს გადაცემისთვის. ამ ფაქტმა კიდევ უფრო დაამძიმა გარდაცვლილის ოჯახის წევრების ვითარება. განმცხადებელი ამ ვითარებას აფასებს ფსიქოლოგიურ ზეწოლად ოჯახზე.

ქარტიის საბჭოში წარმოადგინეს მოქალაქე ვეფხვია ჭითანავას განცხადებაც, რომელშიც იგი განმარტავს, რომ იგი მიყვა ბაკარანძეების ოჯახში ჟურნალისტს, თუმცა მაკა ქობალიას არ წარუდგენია ბაკარანძეების ოჯახისთვის თავი „პალიტრა ტვ-ს“ ჟურნალისტად, არც გადაღებაზე ნებართვა უთხოვნია და არც ის უთქვამს, რომ გადაღებული მასალა რომელიმე ინტერნეტ-საიტზე განთავსდებოდა. გარდა ამისა, ვეფხვია ჭითანავა განმარტავს, რომ „პუბლიკაციაში მითითებული გარემოება, თითქოს ჩემგან გაიგო მ. ქობალიამ ჯონი ბაკარანძის ამბავი, არ შეესაბამება სიმართლეს. იგი თბილისიდან იყო ჩამოსული ამ ამბავზე სიუჟეტის მოსამზადებლად და მე ადამიანურად დახმარება შევთავაზე“.

ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის სამდივნო დაუკავშირდა ჟურნალისტ მაკა ქობალიას და შესთავაზა, რომ მას ქარტიის საბჭოსთან ეთანამშრომლა. სამდივნოს განმეორებითი თხოვნის მიუხედავად ჟურნალისტს პასუხი არ გაუცია, რაც თვისობრივად გულისხმობს იმას, რომ ჟურნალისტმა თანამშრომლობას თავი აარიდა. ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის საბჭო უფლებამოსილი იყო, მოემზადებინა საკუთარი მოსაზრება:

ეთიკური და პროფესიული სტანდარტები

საბჭომ ძირითადი აქცენტი გააკეთა იმ პრინციპების დარღვევაზე, რომლებიც ეხება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვას და ინფორმაციის კეთილსინდისიერად მოპოვებას.

1. ეთიკური ჟურნალისტიკის ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია ნებისმიერი ინფორმაციის მოპოვება მხოლოდ კეთილსინდისიერი და სამართლიანი მეთოდებით. ფარული გადაღება და იდენტობის შეცვლა ინფორმაციის მოსაპოვებლად მხოლოდ მაშინ შეიძლება განვიხილოთ „კეთილსინდისიერ და სამართლიან მეთოდად“, როდესაც ინფორმაციის მოპოვების ყველა სხვა გზა ამოწურულია და საზოგადოებრივი ინტერესი მაღალია. მხოლოდ მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესი ამართლებს ინფორმაციის მოპოვების არაკეთილსინდისიერ გზას – ფარულ გადაღებას. „პალიტრა ტვ-ს“ ზემოთ განხილული რეპორტაჟის მომზადებისას არანაირად შეინიშნება მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესი იმ მოვლენის მიმართ, რასაც აშუქებს ჟურნალისტი. გარდაცვლილი ჯონი ბაკარანძის ცხედრის შენახვის ისტორია არ არის ის მოვლენა, რომელმაც არსებითად შეიძლება შეცვალოს საზოგადოებრივი თვითმმართველობის გარემო, წარმოადგენს მხოლოდ პირადი ცხოვრების სფეროს. ამიტომ ჟურნალისტის წინაშე არ იდგა ფარული გადაღების მეთოდის გამოყენების გადაუდებელი აუცილებლობა.

საქართველოს შურნალისტური ეთიკის ქართია

პრინციპი 4: „ინფორმაციის, ფოტოების ან დოკუმენტების მოპოვებისას შურნალისტმა მხოლოდ კეთილსინდისიერი და სამართლიანი მეთოდები უნდა გამოიყენოს“. აღნიშნულ პრინციპს ქართიის საბჭო შემდეგი სახით განმარტავს: „კეთილსინდისიერი და სამართლიანი მეთოდი“ ეწოდება ფარულ გადაღებას, იდენტობის შეცვლას ინფორმაციის მოსაპოვებლად ან სხვა მეთოდებს, როდესაც ინფორმაციის მოპოვების ყველა სხვა გზა ამოწურულია და საზოგადოებრივი ინტერესი კი მაღალია. მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესი (რომლის გაზომვაც მყარი პარამეტრებით შეუძლებელია) ეთიკის კუთხით ამართლებს ინფორმაციის, ფოტოს ან დოკუმენტის მოპოვების არაკეთილსინდისიერ გზას, თუ სხვა გზა არ არსებობს“.

2. საქართველოს შურნალისტური ეთიკის ქართიის განმარტებისას შეთანხმდა, რომ ფარული ჩანაწერი უნდა გამოქვეყნდეს არა ანონიმურად და ჩაწერილი ადამიანის კომენტარებითურთ, ანუ ფარული ჩაწერის შემთხვევაშიც კი ჩანაწერის გამოქვეყნებამდე ჩაწერილ რესპონდენტს უნდა მიეცეს კომენტარის გაკეთების საშუალება. შურნალისტმა მაკა ქობალიამ მიიჩნია, რომ უნდა ეწარმოებინა ფარული გადაღება, თუმცა მას შემდგომ ციური ბაკარანძისთვის არ უთქვამს, რომ მასალა ფარულად ჩაწერა და არ სთხოვა კომენტარი. გარდაცვლილი ჯონი ბაკარანძის ოჯახის წევრები (მშობლები და შვილი) მასალის გამოქვეყნების შემდგომ არ უნდა იგებდნენ, რომ მასალა ფარულად არის ჩაწერილი.
3. საბჭოს მიაჩნია, რომ სადავო სტატიაში შურნალისტმა პატივი არ სცა და სიფრთხილით არ მოეკიდა სხვა პირების პირად ცხოვრებას, მით უმეტეს როდესაც არ არსებობდა მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესი. ამ ეთიკური პრინციპის დარღვევამ გამოიწვია ისეთი კომენტარების გამოქვეყნება, რომელიც, ერთი მხრივ, შეურაცხყოფს მიცვალებულის პატივს, მეორე მხრივ კი – ფსიქოლოგიური ზემოქმედების ქვეშ ამყოფებს ოჯახის წევრებს. შურნალისტს უნდა გაეთვალისწინებინა ყველა ის რისკი, რაც ახლავს მსგავსი მასალების მომზადებასა და გამოქვეყნებას.

საქართველოს შურნალისტური ეთიკის ქართია

პრინციპი 10: „შურნალისტმა პატივი უნდა სცეს ადამიანის პირად ცხოვრებას და არ შეიტრას პირად ცხოვრებაში, თუ არ არსებობს განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ინტერესი“. მე-10 პრინციპთან დაკავშირებითაც ქართიის საბჭომ შემდეგი სახის განმარტება გააკეთა: ამ პრინციპში წყალგამყოფი გადის არა კერძო და საჯარო პირზე (როგორც კანონში „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების“ შესახებ), არამედ განსაკუთრებულ საზოგადოებრივ ინტერესზე. ამგვარი ინტერესის გარეშე არა მხოლოდ კერძო პირის, არამედ საჯარო პირის პირად ცხოვრებაში შეტრაც არაეთიკურია.

4. „პალიტრა ტვ“ 2013 წლის 15 აპრილიდან ფლობს თანამგზავრული მაუწყებლობის ლიცენზიას და შესაბამისად ვალდებულია, დაიცვას ნორმატიული აქტით – „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსით“ გათვალისწინებული პრინციპები, მათ შორის კოდექსის 35-ე მუხლი, რომელიც დეტალურად განსაზღვრავს მაუწყებლის მიერ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს.

საქართველოს მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი

მუხლი 35.

1. დაუშვებელია მაუწყებლის მიერ ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების ხელყოფა (...)
- (...) 6. ადამიანის პირად ცხოვრებაში ან/და იურიდიული პირის საქმიანობაში ჩარევა შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მიზნად ისახავს საზოგადოების კანონიერი ინტერესების დაცვას, არის ამ მიზნის მიღწევის პროპორციული საშუალება და დაცული სიკეთე აღემატება მიყენებულ ზიანს (...)
- (...) 8. საჯარო ან კერძო დაწესებულების ტერიტორიაზე ვიდეო-აუდიო ჩანაწერის მოსამზადებლად სავალდებულოა, თანხმობის მიღება შესაბამისი უფლებამოსილი პირისაგან, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მასალის უნებართვოდ მომზადება გამართლებულია საზოგადოებრივი ინტერესით. უნებართვის აღება არ არის სავალდებულო იმ პიროვნებისაგან, რომელიც შემთხვევით მოხვდა ჩაწერილ მასალაში, ან თუ, მისი ერთმნიშვნელოვნად იდენტიფიცირება შეუძლებელია (...)
- (...) 14. ფარული მეთოდების გამოყენებით ინფორმაციის მოპოვება და გადაცემა გამართლებულია:
- როდესაც მოვლენა საზოგადოებრივი ინტერესის საგანია, არსებობს საფუძვლიანი ვარაუდი, რომ ახალი მტკიცებულებები იქნება მოპოვებული და ეს აუცილებელია პროგრამის სიზუსტის უზრუნველსაყოფად.
 - საზოგადოებრივი ინტერესის შემცველ საკითხებზე სოციოლოგიური კვლევის ჩასატარებლად, როდესაც სხვა გზით შეუძლებელია იმ დამოკიდებულების თუ მოსაზრების გამოვლენა, რომელიც კვლევის საგანია.
 - კომედიური და გასართობი პროგრამების მოსამზადებლად, სადაც ფარული ჩაწერა ერთ-ერთი ჩვეული მეთოდია, არ წარმოადგენს პირის პირად ცხოვრებაში უხეშ ჩარევას და არ იწვევს მნიშვნელოვან გაღიზიანებას, სტრესს ან უხერხულობას.
15. კერძო საკუთრებაში მყოფ ტერიტორიაზე ფარული ჩაწერა, შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ საზოგადოებრივი ინტერესით, მათ შორის საფუძვლიანი ვარაუდის არსებობისას, რომ აღმოჩენილი იქნება დანაშაულის მტკიცებულება.

ჟურნალისტთა საერთაშორისო ფედერაციის სახელმძღვანელო მითითებები და პრინციპები: „ჟურნალისტმა ინფორმაციის, ფოტოებისა და დოკუმენტების მოპოვებისათვის მხოლოდ კეთილსინდისიერი მეთოდები უნდა გამოიყენოს“.

ქუჩისფერი ეთიკის ქაჩილის საბჭოს მოსაზრება

საბჭოს მიაჩნია, რომ სადავო სტატიაში ჟურნალისტმა პატივი არ სცა და სიფრთხილით არ მოეკიდა სხვა პირების პირად ცხოვრებას, მით უმეტეს როდესაც არ არსებობდა მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესი, არ დაიცვა ინფორმაციის კეთილსინდისიერად მოპოვების ეთიკური სტანდარტი, სიუჟეტით, ერთის მხრივ, მოხდა მიცვალებულის პატივის შეურაცხყოფა, მეორე მხრივ კი გამოიწვია ფსიქოლოგიური ზემოქმედება ოჯახის წევრებზე. ჟურნალისტს უნდა გაეთვალისწინებინა ყველა ის რისკი, რაც ახლავს მსგავსი მასალების მომზადებასა და გამოქვეყნებას.

საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიამ მიმართა „პალიტრა ტვ“-ს, რომ მას აელო ვიდეომასალა „პალიტრა TV -სა“ და მასთან დაკავშირებული სხვა ვებ-გვერდებიდან¹.

დასკვნა

სამწუხაროდ, ხშირ შემთხვევაში მასალის რეიტინგის მოსაპოვებლად უგულებელყოფენ პირის კონსტიტუციით დაცულ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას, რომლის დაცვის ვალდებულებაც ასახულია ეთიკური ჟურნალისტიკის პრინციპში. გაცილებით საგანგაშოა, როცა პირის ცხოვრების პრივატულობა ირღვევა ისე, რომ მან ამის შესახებ არც კი იცის. მსგავსი დარღვევებით მიღებული ინფორმაციის მიმართ უმრავლეს შემთხვევაში არ არსებობს განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ინტერესი.

შენიშვნა:

¹ მართალია, „პალიტრა ტვ“-ის ვებ-გვერდზე ამჟამად ვიდეო-მასალა არ იქონება, მაგრამ ამ თემაზე მომზადებული პუბლიკაცია, ისევე როგორც ფოტოები ხელმისაწვდომია „კვირის პალიტრის“ ვებ-პორტალზე.

განუწყავლეთ თვითრეგულირების ორგანოში გასაჩივრების ელექტრონული აპლიკაცია

www.mdfgeorgia.ge

Translate Nope

MDF

საინფორმაციო თავისუფლების

ჩვენ შესახებ პროგრამები აქტივობები წარმატებული საქმეები რესურსები გულბიძგები

თვითრეგულირება

"მაუწყებლობის შესახებ" საქართველოს კანონის მე-14 მუხლისა და მარეგულირებელი კომისიის მიერ 2009 წელს მიღებული "მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის" საფუძველზე, მაუწყებლები ვალდებული არიან, შექმნან მომხმარებელთა საჩივრების განხილვის ეფექტიანი მექანიზმები.

თუ თქვით, რომ თქვენს მიმართ მაუწყებლის მხრიდან ქცევის კოდექსის დარღვევას ჰქონდა ადგილი, გეაქვით მოცემული ანკეტა და თქვენს ინტერესებს შედია საშუალებასთან ურთიერთობაში შედიის განუთარების ფონდი წარმოადგენს.

სახელი, გვარი

საკონტაქტო ინფორმაცია

შეღია საშუალება

გადაცემა/სტატია

გამოხატვის შინაარსი

რა ნორმა დაირღვა

გაგზავნა →

ადამიანის უფლებები

არჩევნები

მრავალფეროვნების სკოლა

გენდერი

მედიის განვითარების ფონდის გამოცემა „მედია ეთიკა და პროფესიული სტანდარტები“ მიზნად ისახავს მედიის თვითრეგულირების მექანიზმების შესახებ საზოგადოების ინფორმირებას. თვითრეგულირების გზამკვლევთან ერთად წიგნში შესულია 10 საქმე 2013 წლის მედია პრაქტიკიდან, რომელიც ეთიკური და პროფესიული სტანდარტების დარღვევის საილუსტრაციოდ არის მოყვანილი.

გამოცემა დაეხმარება საზოგადოებას, იცოდეს, თუ რას უნდა მოელოდეს მაღალპროფესიული მედია საშუალებებისაგან. პუბლიკაცია ასევე განკუთვნილია დამხმარე სახელმძღვანელოდ მედია საშუალებებისა და ჟურნალისტური სკოლებისთვის.

ძლიერი, კვალიფიციური და ანგარიშვალდებული მედიის ჩამოყალიბება, რაც ინსტიტუტისადმი ნდობას გააძლიერებს, ქვეყანაში დემოკრატიულ პროცესებს შეუწყობს ხელს.

Media Ethics and Professional Standards is a publication of the Media Development Fund (MDF) aimed at informing society about the media self-regulation mechanisms. Alongside the guide to self-regulation, the publication includes 10 media case studies from 2013 to illustrate breach of media ethics and professional standards in coverage.

Media Ethics and Professional Standards is designed to help public better understand what media professional are expected to be committed to. The publication is also intended as a guide for media outlets and an additional textbook for schools of journalism.

The development of strong, professional and accountable media will enhance the trust towards this institution and thus contribute to democratic processes in the country.